

# ምዕራፍ ፪

## ደጃዝማችነት ከተሾምሁበት እስከ አባቴ ዕረፍት (፲፰፻፺፰ ዓ. ም.)

አባቴ ስለ ፍቅራቸው ጽናት አድጌ ለማዕርግ የምደርስበትን ዘመን ሲጠባ በቁ ነበርና በተወለድሁ በ፲፫ ዓመት ከ፫ ወር ጥቅምት ፳፩ ቀን ፲፰፻፺፰ ዓ. ም. ጋራ ሙሉታ በሚባለው በትልቁ አውራጃ ደጃዝማች ብለው ሾሙኝ። ይህም ደጃዝማችነት እንደ አገራችን ልማድ ለማዕርጉ ብቻ ነበር ። በችሎት ተቀምጦ ለመፍረድና ያገር ግዛቱን ለማስተዳደር ፣ የጦር ሠራዊት ለማሰ ለፍ ግን ዕድሜዬ አይፈቅድልኝም ነበርና ለሥራው ሁሉ ጠቅላይ ሥራ እስከ ኪያጅ ፊታውራሪ ቆለጭ የሚባሉትን ዋና ታማኝ አሸከራቸውን ሞግዚትና እንደራሴ አድርገው ሰጡኝ።

የደጃዝማችነት ማዕርግ በተሾምሁበትም ቀን ፣ መኳንንቶቻቸውንና ሠራዊታቸውን ሰብስበው ፣ በታላቁ አዳራሽ ውስጥ አስተዋወቁኝ ። ከዚህም በኋላ እርሳቸው ወደ አሉበት ወደ እልፍኝ አዳራሽ ገብቼ ፣ ይህን የደጃዝማችነት ማዕርግ ስለ ሰጡኝ ጫማ ስሜ ባጠገባቸው ተቀመጥሁ ። ወዲያውም መኳንንቱና የጦር አለቆቹ ሁሉ እንደ ገና እየተጠሩ ገብተው በፊታቸው በቆሙ ጊዜ ፣ ልዑል አባቴ ከዚህ ቀጥሎ ያለውን ቃል ተናገሩ ። «ሁላችሁም ያሳደግኋችሁና የምወዳችሁ አሸከሮቹ ናችሁና ፣ ልጄን ተፈሪን ከእግዚአብሔር ጋራ አደራ ብያችኋለሁ ። አደራም የምላችሁ ፣ ላይናችሁ እንዳትጠሉት ነው እንጂ ዕድሉ በፈጣሪው እጅ ነው» አሏቸው ። መኳንንቱና

ሠራዊቱም ይህን ነገር በሰሙ ጊዜ ጌታችን ይህን የመሰለ የአደራ ቃል መናገራቸው በሞት የምንለይበት ጊዜ መድረሱን ዐውቀው እንደ መሰናበት ይመስላል እያሉ እንባቸውን ያፈሰሱ ጀመር ።

እኔም አባቴ ይህን የደጃዝማችነት ማዕርግ ስለ ሰጡኝ ደስ ብሎኝ ሳለሁ ዳግም ይህን የመሰለ ልብ የሚሰብር ቃል ለመኳንንቶቻቸው በመናገራቸው ደስታዬ ከግዘን ጋራ ተቀላቀለብኝ ። አባቴ ግን ለእኔ የሚያስበት አሳብ በረዣሙ እንጂ ባጭሩ አልነበረምና ይህን ትልቅ ማዕርግ ሲሰጡኝ ፣ በኑሮም ለብቻዬ የተለየ ቤት እንዳገኝ አስበው አስቀድመው አሰናድተው ኖሮ ፣ በተሾምሁ ማግስት ቤቱንም ለየሥራውም ክፍል ሁሉ የሚያስፈልጉትን ሹሞች አስረክቡት ብለው አዘዙልኝ ።

ከዚህም በኋላ ያባቴ መኳንንቶች ሁሉ ቀድሞም በማክበር ይወዱኝ ነበርና አሁን ደጃዝማች ተብሎ ስለ ተሾምሁ ፣ የተለየ ኑሮም ስለ ተደረገልኝ የበለጠ የማክበር ፍቅራቸውን እየገለጡ አሳዩኝ ። ምንም ዕድሜዬ ባይፈቅድልኝ እንኳ ፣ የደጃዝማችነት ማዕርግ ስለ ተሾምሁ ታላላቁ መኳንንቶች ለጉዳይም ለግብዣም በአፈሴል ወደ አባቴ ሲገቡ አብሬ እየገባሁ እንድቀመጥ ተፈቀደልኝ ። በንግግርና ለተጠየቅሁት ምላሽ በመስጠቴ ፣ ንግግራቸውንና ምክራቸውንም በጥንቃቄ በመስማቴ ፣ የዕድሜዬ ትንሽነት የሚያስከትለውን ማናቸውንም ሥራ ከመሥራት በመጠንቀቁ ፣ የልዑል አባቴና ፣ የመኳንንቱ ደስታ በጣም ይሰማኛል ።

ከዚያም ጀምሮ እስካሁን በሕይወተ ሥጋ ያሉት የአባቴ መኳንንቶች ያን ጊዜ ደጃዝማች ተብለህ ስትሾም እንደዚህ ብለህ ተናግረህ ነበር ፣ እንደዚህ ተብለህ ተጠይቀህ ፣ እንደዚህ መልሰህ ነበር እያሉ ያለፈውን ነገር እያነሡ ሲነግሩኝ በጣም ትዝ እያለኝ ፈጣሪዬን አመሰግናለሁ ።

አባቴ ፣ ባለቤታቸው የእኔ እናት ወይዘሮ የሺ እመቤት ካረፉ በኋላ ፣ ብቻቸውን ስለ ሆኑ ፣ የምግባቸውን ጊዜ ችላ እያሉ ያሳልፉት ነበርና የምግብ ጊዜ ደረሰ ብሎ ደፍሮ የሚናገር ስለሌለ ፣ እኔ ወደ እልፍኝቸው እየገባሁ የምግብ ጊዜ ደርሷልና እባክዎ ግብር እንዲገባ ፈቃድዎ ይሁን እያልሁ በፍርሃት ስለምናቸው ፣ እኔን ደስ ለማሰኘት ሲሉ በቶሎ ግብር አግቡ ብለው እያዘዙ እርሳቸውም መኳንንቱም ፣ ሲጋበዙ በማየቴ በልጅነት መን ፈሴ ለልቤ የኩራት ደስታ ይሰማው ነበር ። አባቴም ይህን በማድረግ ይመርቁኝ ነበር ።

ለልዑል አባቴ የመወደድና የመፈራት ዕድል ነበራቸው ፣ ጥፋት ከተገኘበት ማንም ትልቅ ባለማዕርግ ሰው ቢሆን ፣ እንደ ጥፋቱ መጠን ቅጣት ይፈርዱበታል እንጂ ዝም አይሉትም ነበርና ይፈራቸዋል ። ከጥቂት ቀን በኋላ ግን ቅጣት የፈረዱበት ትልቅ ባለማዕርግ የሆነ እንደሆነ ፣ ስንጋውን ፣

ማሩን ፡ ቅቤውን ፡ ተራ ሰው የሆነ እንደሆነ ፡ ሙክተን ፡ ማርና ቅቤ መግዣ  
 ውን ብሩን እስከ ቤቱ እየላኩ ደስ ያሰኛታል እንጂ ቅጣት በፈረዱበት ሰው  
 ላይ የመጨረሻ ጭካኔ ነገር የለባቸውም ነበርና በዚህ ይወዷቸዋል ። ከዚ  
 ህም በቀር ምንም ሰው በእግዚአብሔር ፊት ፍጹምና ንጹሕ ባይሆን በሚቻ  
 ለው ሁሉ እግዚአብሔርን ደስ ለማሰኘት ዋና አሳባቸው ስለ ሆነ ፡ ለተቸገሩ  
 ሰዎች ገንዘብ መርዳትን ፡ ዐፄ ምኒልክ የተጣሏቸውን ሰዎች ማስታረቅን ፡  
 የመንግሥት ሥራ ከሚሠሩበት በሚተርፈው ሰዓት ጸሎት መጻለይን ፡ በየገ  
 ደማቱ ላሉት መነኩሳትና በየአድባራቱ ላሉት ካህናት በችግራቸው መርዳ  
 ትን ፡ ይኸን ሁሉ የሚሠሩት ለይስሙላ ሳይሆን እግዚአብሔርን ደስ አሰኛ  
 ለሁ በማለት ነበር ። መልካም የበኝ ሥራ ምሳሌ ነበሩ ።

## ምዕራፍ ፫

ከልዑል አባቴ ዕረፍት በኋላ የሐረርን ግዛት እስከ  
 ተሾምሁበት ዘመን (፲፰፻፺፰ — ፲፱፻፪ ዓ. ም.)

በዚህ ዓለም በሚኖር ሰው ላይ መቸም ቢሆን ደስታና ኅዝን በየተራ ሲፈራረሩ  
 ቁበት ይኖራሉ እንጂ በደስታ ወይም በኅዝን ብቻ ዘመኑን ወይም ቀኑን የሚ  
 ጨርስ አይገኝምና እንደዚያ እየሳሱ በመናፈቅ የሚወዱኝ አባቴ በብርቱ  
 ስለ ታመሙ አሳቤ ሁሉ በመጨነቅ ባሕር ይዋኝ ጀመር ።

ልዑል አባቴ በ፲፰፻፺፰ ዓ. ም. ወደ አዲስ አበባ ለመውጣት በጥር ፱  
 ቀን ከከተማቸው ከሐረር ተነሡ ። በዚህም ጊዜ ጥቂት አሟቸው ነበር ።  
 በጥር ፱ ቀን ቡርቃ በሚባለው ወንዝ ሰፈር አድርገው የጥምቀትን በዓል  
 አክብረው ከዋሉ በኋላም ሕመሙ ስለ ጸናባቸው ወደ ኋላ ተመልሰው  
 ቁልቢ ከሚባለው ከሁለተኛው ከተማቸው ገብተው በሐኪም ይታከሙ  
 ጀመር ። በዚህም ጊዜ አባቴ እኔን ለማየት ናፍቀው ስለ አስጠሩኝ ወደ  
 ቁልቢ ወጣሁ ። አኳኋናቸውንም ለማየት ወደ ተኝበት ቤት ስገባ ባጠገባ  
 ቸው ቆሜ ያዩኝ እንደ ሆነ ፤ ስለ በሽታቸው ጽናት ባንደበታቸው መናገር  
 ሲያቅታቸው ባይናቸው እየጠቀሱ ተቀመጥ ይሉኝ ነበር ። እኔም ካጠገባ  
 ቸው አለመለየቴ ፈቃዳቸው መሆኑን ስለ ተረዳሁት ቀኑን ሁሉ ባጠገባቸው  
 እየተቀመጥሁ እውል ነበር ።

ነገር ግን በእግዚአብሔር ሥልጣን የተቆረጠውን የሞት ፍርድ ሰዓት  
 ያንድ አባትና ልጅ ፍቅር ይቅርና የብዙ ሰውም ፍቅር ቢሆን ሊያስተላል

ፈው አይችልምና በመጋቢት ፲፫ ቀን ፲፰፻፺፰ ዓ. ም. ቁልቢ ላይ ዐርፈው በሐረር እርሳቸው በተከሉት በቅዱስ ሚካኤል ቤተ ክርስቲያን ተቀበሩ።

ከዚህም በኋላ ያባቴ መኳንንቶችና ሠራዊቱ በሙሉ ተሰብስበው ባንድ ወገን አባቴ በሕይወት ሳሉ ልጄን ተፈሪን አደራ ብያችኋለሁ ስላልዋቸው፤ በሁለተኛውም ወገን አባቴ ለዐዜ ምኒልክ ታማኝ ሆነው መንግሥታቸውን በትጋት ሲያገለግሉ መኖራቸውን ስለ ዐወቁ፤ ያባቴን ግዛት ሐረርጌን ሳይሰጡት አይቀርም በማለት ተስፋ አድርገው የእርባቸውን ተዝካር አውጥተን ወደ አዲስ አበባ እንወጣለን ብለው መክረው ከጨረሱ በኋላ፤ የራስ መኰንን ያርባ ልቅሶ የሚለቀሰው አዲስ አበባ በእኔ ፊት ነውና ከልጄ ከተፈሪ ጋር በቶሎ እንድትመጡ የሚል የዐዜ ምኒልክ ደብዳቤ ለመኳንንቱ ደረሰላቸው።

አባቴ በሕይወት ሳሉ ለዐዜ ምኒልክ ገጸ በረከት እልክዋለሁ ብለው አሰናድተው በተለይ ያስቀመጡት ዕቃ ነበርና ያን ይዘን በሚያዝያ ፫ ቀን ከሐረር ተነሥተን ወደ አዲስ አበባ ተጓዝን። በጉዞውም ላይ ብዙ ሰዎች ስለ ሞቱብን በጎዘን ላይ ጎዘን ሆነብን። ምክንያቱም የበልግ ዝናብ ስለ ዘነበና ስለ ሠራዊቱም ብዛት በሰፈራችን የበረሃ በሽታ ስለ ገባ ነበር። በሚያዝያ ፲፱ ቀን አዲስ አበባ ደረሰን።

ዐዜ ምኒልክም ያባቴን ተዝካር በሚያበሉበት በሰፊ ሜዳ ላይ ድንኳን እንደ ዳስ እየተሰፋ እንዲተክል አዘው ነበርና በዚያ መኳንንቱና ሠራዊቱ እንዲሰበሰብ አድርገው፤ ከኛ ወገን መጭው፤ ከነዚያም ወገን ተቀባዩ እየተላቀሰ በትልቅ ጎዘን ከዐዜ ምኒልክ ጋራ ተገናኘን።

በአርባውም ቀን ሚያዝያ ፳፪ ቀን ሰኞ በአዲስ አበባና በዙሪያውም ያሉት የየገዳማቱና የየአድባራቱ ካህናት ለክርስቲያን የሚገባውን የፍታት ጸሎት ሲጨርሱ ሁሉም ወደ ተሰናዳው ድንኳን መጥተው ትልቅ ግብዣ ተደርጎላቸው ዋሉ። ራሶችና ደጃዝማች እኩሉ የሥጋ ዘመዶቻቸው፤ እኩሉም አብሮ አደጎቻቸው፤ ስለ ሆኑ በየድንኳኑ ክፍል እየገቡና እየቆሙ የምግብ ነገር እንዳይጓደል ይመለከቱ ነበር። ለነዳያንም ከምግብ በቀር ብዙ የገንዘብ ምጽዋት ተሰጠ።

በማግስቱም እንደ ሀገራችን ልማድ ሰው በሞተ በአርባ ቀኑ ተዝካሩ በተበላ ማግስት እንደ ሞተበት ቀን ያህል ሆኖ ይለቀሳልና በሰፊ ሜዳ ላይ ትልቅ ድንኳን ተተክሎ መኳንንቱና ሠራዊቱ ተሰብስቦ፤ ራሳቸው ዐዜ ምኒልክ በመካከል ተቀምጠው ያባቴ የማዕርግ ልብሳቸውና የራስ ወርቃቸው፤ ኒሻኖቻቸውና የጦር መሣሪያቸው ተይዞ ፈረሰና በቅሎዋቸው በወርቅ ዕቃ ተጭነው በሠራዊቱ መካከል እየተመላለሱና እየታዩ የሚያስደንቅ

ልቅሶ ተለቀሰላቸው። ከአልቃሾችም መካከል አንዱ እንዲህ ብሎ የልቅሶ ግጥም ገጠመላቸው።

ስልክኛው ሲያረዳ ነገር ተሳሳተው፡

መኰንን አይደለም ድጋ ነው የሞተው፤

በአዲስ አበባ ቤተ መንግሥት ይህን የመሰለ ልቅሶና ጎዘን ለማንም ተደርጎ አያውቅም ይባላል። የዚህም የልቅሶው አደራረግ ከተፈጸመ በኋላ፤ የተሰበሰበው ሠራዊት በየቤቱ እንዲሔድ አጋፋሪዎች አስታወቁትና እየተነሣ ሔደ። ነገር ግን ከእኔ ጋራ ከሐረር የመጣው ያባቴ ሠራዊት ዝም ብሎ ቀርቶ ነበርና ሠራዊቱ ሁሉ ሲሔድ እናንተ ለምን ቀራችሁ ተብለው ቢጠየቁ፤ የጌታችንን ልጅ ደጃዝማች ተፈሪን አጅቦን ወደ ሰፈር እንድንሔድ ነው ብለው ተናገሩ። ጃንሆይም ይህን ሰምተው ከአባቴ ሠራዊት ጋራ ወደ ሰፈር እንድሔድ ፈቀዱልኝና ስንሔድ ከአዲስ አበባም ያባቴ ወዳጆች የሆኑት እስከ ሰፈር ለመሸኘት ተከትለውኝ ስለ መጡ፤ የአጀቡ ብዛት ከልክ ያለፈ በመሆኑ መንገድ አላፈው ሁሉ እየቆመ ያደንቅ ነበር። ይህም በመደረጉ ያባቴ ሠራዊት ይቅርና ሌሎች በአዲስ አበባ የሚኖሩት የአባቴ ወዳጆች፤ ጃንሆይ ደጃዝማች ተፈሪን ከአባቴ ሠራዊት ጋራ ወደ ሰፈር እንዲሔድ መፍቀዳቸው የሐረርን ግዛት ሊሰጡት ቢያስቡ ይሆናል እያሉ እርስ በርሳቸው ሲነጋገሩ የሰሙ ሰዎች ነገሩኝ።

ነገር ግን አባቴ፡ ወይዘሮ የሺ እመቤትን የእኔን እናት ከማግባታቸው በፊት የወለዷቸው ታላቅ ወንድሜ ደጃዝማች ይልማ፤ የእቴጌ ጣይቱን የእናት ልጅ ወይዘሮ አሰለፈችን አግብተው ነበር። በዚህም ምክንያት እቴጌ ጣይቱ ወገኖቻቸውን ሁሉ አስነሥተው፤ ታላቅ ልጅ ሳለ ታናሽ ልጅ ያባቴን ግዛት አይሾምም እያሉ የሐረር ግዛት ለደጃዝማች ይልማ እንዲሆን ይደክማሉ እየተባለ ሲወራ ሰንብቶ ነበርና የሐረር ግዛት ለእኔ እንዲሆን የሚያመለክቱ እጅግ ብዙ ሰዎች ተነሡ።

ነገር ግን ባንድ ወገን እቴጌ ጣይቱ ለደጃዝማች ይልማ ይሰጡልኝ እያሉ ዐዜ ምኒልክን ስለ አስቸገሩ፤ በሁለተኛውም ወገን እኔ የሐረር ጎዘ፣ የምሆንበት እግዚአብሔር የወሰነው ጊዜ ስላልደረሰ፤ ለደጃዝማች ይልማ ይሁን በማለት ነገሩ ተቆረጠ። ያባቴ ሠራዊትና ወዳጆቻቸውም ለእኔ እንዲሆን ያሰቡበት ምክንያት አብሮ በመኖር እኔን ስለ ለመዱ፤ አባቴም ገና በሕይወት ሳሉ ልጄን ተፈሪን አደራ ብያችኋለሁ ስለ አልዋቸው ነበር።

የሐረር ግዛት ለወንድሜ ለደጃዝማች ይልማ እንዲሰጥ ነገሩ ከተቆረጠ በኋላ፤ በአባቴ ሠራዊት መካከል እንደ ተቀመጥሁ ዐዋጁ የተነገረ እንደ ሆነ ለእኔም ለሠራዊቱም ቅር የሚያሰኝ መሆኑ የታሰበ ይመስላል። ለዐዋጁ ስምንት ቀን ሲቀረው ከሰፈር ተጠርቼ በቤተ መንግሥቱ ግቢ በተሰናዳልኝ

ድንኳን እንደቀመጥ ተደረገ ። ከመኳንንቱም በፍቅር ወደኔ የሚያደሉትን ለአባቴም በጣም ታማኝ የነበሩትን ደጃዝማች አባ ታቦርንና ፊታውራሪ ኃይለ ሥላሴ ዓባይነህን (አሁን ደጃዝማች የተባለውን) ለጊዜው በቁጣና በግዞት አስመስለው እናንተ እዚህ አዲስ አበባ ደጅ ጠጎሞች ሆናችሁ ተቀመጡ ብለው አዘዙዋቸው ። ምክንያቱም ደጃዝማች አባ ታቦርና ፊታውራሪ ኃይለ ሥላሴ የሐረር ግዛት ለእኔ እንዲሆን በጣም ያስቡ ነበርና አሁን ተመልሰው ወደ ሐረር የወረዱ እንደሆነ በየምክንያቱ ደጃዝማች ይልማን እንዳያስቸግሩ ተብሎ በእቴጌ ጣይቱ በኩል የተመከረ ነው ተብሎ ተወራ ።

ከስምንት ቀን በኋላም በግንቦት ፪ ቀን ሐረርን የራስ መኰንንን ግዛት ለደጃዝማች ይልማ ፣ ሰላሌን የራስ ዳርጌን ግዛት ለደጃዝማች ተፈሪ ሰጥቻ ለሁ የሚል የጃንሆይ ዐዋጅ ስለ ተነገረ ፣ ያባቴ ሠራዊት በሙሉ አዘነ ። ከዚህም መካከል ጌታችን ራስ መኰንን አደራ ብለው የሰጡንን ልጃቸውን ደጃዝማች ተፈሪን ትተን ከደጃዝማች ይልማ ጋራ አንወርድም እያሉ ትዳራቸውን እየተወደደ እኔ እየመጡ የተቀመጡ ብዙ ናቸው ። ከነዚህም ውስጥ የሚታወቁት ፊታውራሪ ቆለጭ ፣ ልጅ ወልደ ሥላሴ (በኋላ ደጃዝማች) አቶ ደነቀ ጉበዜ ፣ ልጅ ዓለማየሁ ጉሹ ፣ (ፊታውራሪ) ቀኛዝማች ወልደ ማርያም ዓባይነህ ፣ አቶ ሰብሰቤ (በጅሮንድ) አቶ ኃይሌ ወልደ ፍፋኤል (ጸሐፊ ትእዛዝ) ቀኛዝማች ድፋባቸው ፣ አቶ ተፈሪ በለው ፣ ቀኛዝማች ገብረ ወልድ ፣ አቶ ዋቁ (ደጃዝማች) ቀኛዝማች ደርቤ ናቸው ።

የሰላሌንም ግዛት በተሾምሁበት ወራት የደብረ ሊባኖስ ገዳም ቤተ ክርስቲያን ፈርሶ እንደገና ታድሶ እንዲሠራ ስለ ታዘዘ ፣ መሠረቱ ሲቆፈር ጽሑፍ ያለበት በጣም ስለ የሆነ የወርቅ ቁርጥራጭና ቀለበት ተገኝቶ ነበርና በዚያው ሥራውን የሚሠራው የእኔ እንደራሴ ልኮልኝ በእኔ እጅ ለጃንሆይ ስለ ቀረበ ፣ ይህ ትልቅ ዕድል ሆኖ ተቆጠረልኝ ። እንደ ሀገሩ ልማድ ወደ ሰላሌ ግዛት ሔጄ ከአሽከሮቼ ጋራ እንደቀመጥ ጃንሆይ ፈቅደውልኝ ነበር ። ነገር ግን እኔ ከጃንሆይ መለየት ስላልፈለግሁ በሰላሌ ግዛት እንደራሴ እንዲቀመጥ ተደርጎ ፣ እኔ አዲስ አበባ ጧት ባንድ ሰዓት ወደ ቤተ መንግሥት እየገባሁ ፣ ማታ በሁለት ሰዓት ወደ ቤቴ እየተመለስሁ ፰ ወር ሙሉ ደጅ ጠናሁ ።

በዚህም ወራት ዐፄ ምኒልክ ለኢትዮጵያ ልጆች የውጭ አገር ቋንቋ መማሪያ የትምህርት ቤት ከፍተው ከምስር አገር አስተማሪዎች አስመጥተው ነበርና ልጅ ኢያሱንና ልጅ ብሩን ፣ ልጅ ጌታቸውንም ፣ ሌሎችንም የትልልቆች መኳንንቶች ልጆች እየመረጡ ወደ ትምህርት ቤት ሲያስገቡ ፣ እኔን ትተውኝ ነበርና ትልቅ ጎዘን ሆነብኝ ። ከጥቂት ቀን በኋላ ግን ትምህርት ለመማር ፈቃዴ መሆኑን ገልጬ ብነግራቸው አገረ ገዥ ሆነሃልና እንደ

መኳንንት ሆኖ መኖርን የምትመርጥ መስሎኝ ነው እንጂ ፣ መማር ከፈቀድህ እየሔድህ ተማር ብለው ፈቀዱልኝና ትምህርቱን ጀመርሁ ። ነገር ግን በሐረር ሳለሁ የፈረንሳይ ቋንቋ ተምሬ ነበርና ፣ አሁን አዲስ አበባ ከጀመሩት ጋራ ለመማር የማይመች ስለሆነ በተለየ ለብቻችን ሰዓት ወስነው ያስተምሩን ጀመር ። አብረን እንማር የነበርነውም ልጅ እምሩ (ራስ) አቶ አስፋው በንቲ ፣ ልጅ ዘውዴ ጉበና (ፊታውራሪ) ናቸው ። ሰላሌንም ተሾሚ አንድ ዓመት ያህል ከቆየሁ በኋላ ባሶ የሚባለውን ግዛት ተሾምሁ ።

ወንድሜ ደጃዝማች ይልማ ሐረርጌን ተሾመው አንድ ዓመት ከአምስት ወር ያህል ከገዙ በኋላ በመስከረም ፳፱ ቀን ፲፱፻ ዓ. ም. ሐረር ላይ መሞታቸው ተሰማና የጎዘን መርዶ በስልክ ወደ አዲስ አበባ ተላልፎልን ተረድተን ትልቅ ጎዘን ተደረገ ። ከዚህም በኋላ የሐረርጌን ግዛት ለደጃዝማች ተፈሪ ሲሰጡት ነው እየተባለ እንደገና በየሰው አፍ ይነገር ጀመር ። ነገር ግን ከዚህ ቀድሞ እንደ ተናገርሁት የሐረር ገዥ ለመሆን እግዚአብሔር የወሰነልኝ ጊዜው አልደረሰም ነበርና በመጋቢት ፳፯ ቀን ፲፱፻ ዓመተ ምሕረት የሐረር ግዛት ለደጃዝማች ባልቻ ተሰጠና ለእኔም ከሲዳሞ ግዛት ግማሹን ሰጠኝ ። ስለዚህም ትምህርቱን ትቼ ከሠራዊቱ ጋራ ወደ ሲዳሞ ግዛቱ ለመሔድና አገዛዙን ለማደላደል ታዘዘሁ ። በሐረር ከነበሩትም ከአባቴ ሠራዊት ሦስት ሺ ተቆጥረው ወደ እኔ እንዲመጡ ተደረገ ።

ወደ ሲዳሞ መሔዴ የተቆረጠ ነገር በሆነ ጊዜ በግዞት ስም የቆዩት ደጃዝማች አባ ታቦርና ፊታውራሪ ኃይለ ሥላሴ ከኔ ጋራ እንዲሔዱ ተፈቀደልኝ ። ወዲያውም ደጃዝማች አባ ታቦር ለሥራው ሁሉ ትጉህና ብርቱ በቃላቸውም ሐሰት የሌለባቸው እውነተኛ ነበሩና ለእኔ መልካም ዕድል ሆነልኝ ። በሲዳሞ ግዛቴም በነበርሁበት ዘመን ሁሉ ለውጭው ሥራ ደጃዝማች አባ ታቦር ፣ ለውስጡ ሥራ የእናቴ እናት አያቴ ወይዘሮ ወለተ ጊዮርጊስ አላፊ እየሆኑ ስለ ሠሩልኝ ፣ ማናቸውም ችግር አላገኘኝም ነበርና በፍጹም የደስታዬ ወራት ያንጊዜ ነበር ። እንደ ሀገሩ ልማድ አገረ ገዥ በችሎት እየተቀመጠ መፍረድ የሚገባ መሆኑን እያወቅሁ ከዚህ ቀድሞ የዕድሜዬን ማነስ እያየሁ በችሎት ተቀምጬ ለመፍረድ አልደፈርሁም ነበር ። አሁን የሲዳሞን ግዛት ከተሾምሁ ወዲህ ግን ዓርብና ረቡዕ በችሎት እየተቀመጥሁ መፍረድ ጀመርሁ ።

ከአባቴ ሠራዊት ወደ እኔ የመጡትን የራሴን የቀድሞ አሽከሮቼን ፣ አዲስ አበባም ከወጣሁ በኋላ አዲስ የገቡልኝን ከሦስት መደብ ከፍሎ ለሁሉም እንደ ደረጃቸው አደላድዬ ትዳራቸውን በመስጠቴ በጣም ደስ ብሎኝ አንድ ዓመት ያህል እንደ ቆየሁ ፣ በ፲፱፻፩ ዓመተ ምሕረት ጃንሆይ በብርቱ ታመዋል ማለትን ብሰማ ወደ አዲስ አበባ ልምጣ ስል ፈቃድ ጠየቅሁ ።

እንድትመጣ የሚል የጃንሆይ ደብዳቤም ስለ ደረሰልኝ በየአውራጃው ያሉት ሹሞቹ ሥራቸውን ሁሉ በትጋት እንዲሠሩና አገሩንም በጥንቃቄ እንዲጠብቁ አዝዘው በሚያዝያ ወር ወደ አዲስ አበባ መጣሁ።

ጃንሆይ ዐዜ ምኒልክ በብርቱ ስለ ታመሙ ወደ አደባባይ ወጥተው ለሠራዊቱ ከመታየት በቀር ዋና ሥራ ለመሥራት ብርታት አልነበራቸውምና ትልቁም ትንሹም በጣም ተጨንቆ ነበር። በመንግሥቱም ሥራ ሁሉ ባለሙሉ ሥልጣን ሆነው የሚያዙበት እቴጌ ጣይቱ ነበሩ። በዚሁም ምክንያት ስላም ጠፍቶ ሁከት እንዲነሣ የሚጥሩ ብዙ ሰዎች በቤተ መንግሥቱ ግቢ ይታዩ ነበር። በዚሁም ሁሉ ደግሞ እቴጌ ጣይቱ ባለሙሉ ሥልጣን ሆነው የመንግሥቱን ሥራ ሁሉ በመሥራታቸው፣ የቀኑ ሰዎች ሥልጣናቸውን ለመውሰድና ከቤተ መንግሥቱ ለማስወጣት ህራ ጀምረውባቸው ነበር። እኔም ወደ ህራው እንድንገባቸው ቢጠይቁኝ፣ በህራቸው ውስጥ ለመግባት አልፈቅድም ስላልኋቸው ህራኞቹ ሁሉ በመጥላት ዓይን ያዩኝ ጀመር። እቴጌ ጣይቱም ወደ ህራው ለመግባት እምቢ ማለቴን ሰምተው ለጃንሆይ ነግረዋቸው ኖሮ ሁለቱም በጣም ደስ አላቸው።

ጃንሆይ ምንም እንኳን በብርቱ ቢታመሙ በዚያ ጊዜ አእምሮቸው ትክክል ነበረ። ይሁን እንጂ ህራኞችን ለመቆጣትና ለመምከር የተመቻ ጊዜ አላገኙም ነበር። እኔም ወደ ህራው አልገባም ማለቴን፣ እነዚያው ህራኞቹ ደጃዝማች ተፈሪ ወደ ህራው ግባ ብንለው እምቢ አለ ብለው ምስጢሩን አወጡት እንጂ እኔ ለእቴጌም ለሌላ ሰውም ቢሆን እምቢ አልሁ ብዬ አልተናገርሁም። እቴጌም የነገሩን እርግጥነት ለማወቅ ብለው እየመላለሱ ቢጠይቁኝ ወደ ህራው ግባ ብሎ የጠየቀኝ ሰው የለም በማለት ጸናሁ። ስለ ዚህም ምስጢሩን ባለማውጣቱ በጣም ደስ እንዳላቸው ገልጠው «እርግጡን አውቁዋለሁ፣ አንተ ምስጢሩን አለማውጣትህ ታላቅ ቁም ነገረኛ ብትሆን ነው» አሉኝ።

ይህ የህራው ነገር የተጀመረው በሚኒስትሮች ምክር ቤት ነው እየተባለ መወራቱን እቴጌ ጣይቱ ስለ ሰሙ የሚኒስትሮች ምክር ቤት እንዲዘጋ አድርገው ለጊዜው ህራቸውን አፈረሱባቸው። ዳግም ባለፈው ዓመት ለመንግሥት ሥራ አማካሪነት፣ ለሐኪምነት፣ ለአስተማሪነት ሦስት ጀርመኖች ተቀጥረው መጥተው ለየሥራቸው ከሚኒስትሮች ጋራ እየተገናኙ ይሠሩ ነበርና። እቴጌ ጣይቱ ሚኒስትሮች በርሳቸው ላይ እንዲያህሩ ምክር የሰጡ እነዚያ ጀርመኖች ይሆናሉ የማለት ጥርጣሬ ስለ ገባቸው አንዳንድ ምክንያት እየፈለጉ ሥራቸውን እንዲለቁ አደረጉ ይባል ነበር።

በዚህም ዓመት በትግሬ የእንደርታ ገዥ ደጃዝማች አብርሃን ስለ ሸፈቱ ራስ አባተ ገና ዋግ ሹም ተብለው ሳሉ ደጃዝማች አብርሃን በመስከረም

መጨረሻ 1009 ዓ. ም. ወግተው ድል ባደረጉ ጊዜ፣ ሌሎች የትግሬ ገዢዎች ለደጃዝማች አብርሃን ወይም ለራስ አባተ ሳይረዱ ዝም ብለው ያዩ ነበር ተብሎ ተወራ።

ዐዜ ምኒልክም በሽታቸው፣ ሕዋሳት ሁሉ እንዳይንቀሳቀሱና ሥራቸውን እንዳይሠሩ የሚከለክል ፓራሊዝ የሚባል ኖሮ፣ በ1009 ዓ. ም. በጥቅምት 12 ቀን በ፱ ሰዓት ሌሊት በድንገት መንቀሳቀስም መናገርም አቃታቸውና መኳንንቱም ሠራዊቱም ይህን በሰሙ ጊዜ በቤተ መንግሥቱ ግቢ በከተማውም ትልቅ ጎዘን ተደረገ። ቢሆንም ከጥቂት ቀን በኋላ የሚለቃቸውና የሚድኑ ይመስል ነበር እንጂ ብዙ ዓመት የሚቆዩና ለሞት የሚያደርሳቸው ነው ተብሎ አልታሰበም ነበር።

## ምዕራፍ ፬

ሐረርንና የአውራጃዎን ግዛት ስለ መሾሜ ፡  
(፲፱፻፪ ዓ. ም.)

ከዚህም በኋላ የሐረርጌ ገዥ የነበሩት ደጃዝማች ባልቻ በታኅሣሥ ወር ወደ አዲስ አበባ ተጠርተው ነበርና እርሳቸው ገና አዲስ አበባ ላይገቡ የሐረር ጌን ግዛት ለደጃዝማች ተፈሪ ሊሰጡት ነው እየተባለ በሕዝቡ አፍ ይወራ ጀመር ። ደጃዝማች ባልቻም ገና በመንገድ ሳሉ ይህንን ሰምተው ኖሮ አዲስ አበባ እንደገቡ ወዲያው ባማላጅም በገንዘብም የሐረርን ግዛት ለማስቀረት ይጣጣሩ ጀመር ። እኔ ግን መቸም እግዚአብሔር ፈቅዶልኝ እንደሆነ አይቀርብኝም በማለት ሌላውን የዕለት ሥራዬን እየሠራሁ እጠባበቅ ነበር ።

ከዚህም በኋላ አንድ ቀን በድንገት ራስ ቢትወደድ ተሰማና ራስ ቢት ወደድ መንገሻ አቲክም ፤ ፊታውራሪ ሀብተ ጊዮርጊስ ፤ ጸሐፊ ትእዛዝ ገብረ ሥላሴ ወልደ አረጋይ ባንድነት ሆነው አስጠርተው ። «ምንም ዕድሜህ ልጅ ቢሆን ፤ ሥራህ ሁሉ ያዋቁ መሆኑን በሲዳዎ አገዛዝህ ስለ አሳየህ ፤ አሁንም ያባትህ ግዛት የነበረውን ሐረርጌን እቴጌ ሰጥተውሃል» ብለው ነገሩኝ ። እኔም የሐረር ገዥ በመሆኔ ትልቅ አላፊነት እንዳለብኝ ዐውቃለሁና እናንተ እየረዳችሁኝ ፤ አገዛዙን አደላድላለሁ ብዬ እጅ ነግሁ ። ዐዋጁም በየካቲት ፳፬ ቀን ፲፱፻፪ ዓ. ም. በአደባባይ ተነግሮልኝ ወደ ቤቴ ስወጣ የሕዝቡ ደስታ ከልክ ያለፈ ሆኖ ይታይ ነበር ። በሐረርም የቆንስላ ቤት ያላቸው የዲ ፕሎማቲክ ሰዎች ወደ ቤቴ እየመጡ የደስታዬ ተካፋይ መሆናቸውን እያስ



በሕፃንነት ዘመን ከግራ ወደ ቀኝ ማሟቱ ብሩ ፡ ልጅ ተፈሪ (ቀ.ኃ.ሥ.) ተፈሪ በለው (ቀኛ ዘ) ልጅ አምሩ (ለዑል ራስ)

ታወቁ ሐረርን እንደ አባትዎ በመልካም አገዛዝ እንዲገዙ ተስፋ እናደርጋለን እያሉ ተናገሩ።

ወደ ግዛቱ ወደ ሐረር እስክወርድ ድረስም ያባቱ ታማኝ የነበሩ ፊታውራሪ ገብሬ (በኋላ ደጃዝማች የተባሉ) እንደራሴ ሆነው አገሩን እየጠበቁ እንዲቆዩ ትእዛዝ አስተላለፍሁ። ለሐረርም መንገዱ ስሰናዳ ራስ ቢትወደድ ተሰማ እንደገና በእቴጌ ጣይቱ ላይ ውስጥ ለውስጥ ሤራ ማስነግታቸው በድንገት ተወራ። ለሤራውም መሪ የሆኑት ራስ ቢትወደድ ተሰማ ስለ ሆኑ ዋና ረዳቶች የነበሩት ደጃዝማች ገብረ ሥላሴ፣ ፊታውራሪ ወሰኔ (በኋላ ደጃዝማች የተባሉ) ደጃዝማች ብርቄ፣ ደጃዝማች መርድ ነበሩ። ደጃዝማች ደምስም (በኋላ ራስ የተባሉት) ከግዛታቸው ተሸረው ተቀምጠው ነበርና በግልጥ ሳይሆን ውስጥ ውስጡን ይጎተጉቱ ነበር ይባላል።

እኔ የሐረርን ግዛት ከተሾምሁ ከጥቂት ቀን በኋላ መኳንንቱ ሁሉ በሊቀ ጳጳሱ በአቡነ ማቴዎስ ቤት ተሰብስበው በእቴጌ ጣይቱ ላይ ልዩ ልዩ የሆነ ወንጀል ተናግረው ከእንግዲህ ወዲህ እቴጌ ጣይቱ በቤተ መንግሥት እያስታመሙ ይቀመጡ እንጂ በመንግሥት ሥራ ውስጥ እንዲገቡ አንፈቅድም ብለው አሳባቸውን ገልጠው አማከሩዋቸው። ነገር ግን የእቴጌ ጣይቱ ወገናቸው ብዙ ነበርና ነገሩን ለመቁረጥ ስለ አስቸገረ በውዝፍ ቆየ። እቴጌ ጣይቱ ፈቃደ ብርቱና አገዛዝ ዐዋቂ ነበሩ። እኔም በዚያ ወራት የእቴጌ ጣይቱን እቴጌነት አክባሪ ነበርሁ። የሐረርንም ግዛት የተሾምሁት በእርሳቸው እርዳታ ስለ ሆነ መኳንንቱ ነገሩን ገልጠው ለመንገር አልደፈሩኝም ነበር።

እስከ ፲፮ ቀን ነገሩ ሳይቆረጥ በውዝፍ ከቆየ በኋላ እንደገና በፊታውራሪ ሀብተ ጊዮርጊስ ቤት ጉባኤ ይደረግ ተባለና በመጋቢት ፲፩ ቀን ሁላችንም እየተጠራን ሔድን። ራስ ቢትወደድ ተሰማም በነገሩ እንዳልገቡ ለመምሰል እንደ መኳንንቱ ተጠርተው መጡ። ከዚህም በኋላ ፊታውራሪ ሀብተ ጊዮርጊስ አፈ ጉባኤ ሆነው እቴጌ ጣይቱ በሚሠሩት ሥራ ሁሉ ይልቁንም በሹም ሽሩ ደስ አላለንም። የደጃዝማች ተፈሪ ብቻ ባባታቸው ግዛት በሐረር መሾማቸው መልካም ነውና የርሳቸው ብቻ ይጽና እንጂ የቀረው ሹም ሽር ይፍረስ። ለወደፊቱም በመንግሥት ሥራ ውስጥ አይግቡብን ብለው ተናገሩና ሁሉም ባንድ ቃል የደጃዝማች ተፈሪ ሹመት ይርጋ ብለናል። የቀረው ሹም ሽር መፍረስ መልካም ነው ብለው ነገሩ በዚህ ተጨረሰ።

በማግስቱ መጋቢት ፲፪ ቀን ሁሉም ባንድነት ሆነው ወደ ቤተ መንግሥት ገብተው በእቴጌ ጣይቱ ፊት ቀርበው የእኛ አሳብ እቴጌ በቤተ መንግሥት ተቀምጠው ጃንሆይን እንዲያስታምሙልን፤ የመንግሥቱን ሥራ ግን

ለእንደራሴው ለራስ ቢትወደድ ተሰማ እንዲለቁለት ነው ብለው ተናግረው ሲጨርሱ፤ እቴጌ ጣይቱ ፊታቸውን ወደ ራስ ቢትወደድ ተሰማ አዙረው «ይህን ነገር ሁሉ ያሰብከውና ያደረግከው አንተ መሆንህን እያወቅህ ለምን በሌላ ሰው ታመካኛለህ፤ ሁሉንም ነገር በእርግጥ ስምቼዋለሁ፤ እኔን የሚያሳዝነኝ በተንኩል መሥራትህ ነው እንጂ፤ ሥራውንም ገና አስቀድሞ እኔ ጃንሆይን አስታምማለሁ፤ የመንግሥቱ ሥራ ይቅርብኝ ብዬ ብነግርህ፤ ራስ መንገሻ አቲከምን አማላጅ ልከህ የመንግሥቱን ሥራ እርስዎ እየሠሩ ካላሰለመዱን፤ እኛ ምኑን እናውቀዋለን፤ ሥራውን ልተው ማለትም ሊባላችኋለሁ ማን ቸገረኝ ለማለት ነው፤ የምኒልክን ውለታ መመለስ እንግዲህ ወዲህ በሚሠሩት ሥራ ነው ብትለኝ፤ ሠርቼ የምጠቅም ከሆነ በሚቻለኝ እረዳለሁ አላልኩህምን። ደግሞስ ላንተ ሳላማክርህ ምን የሠራሁት ሥራ አለ፤ በል እስቲ ይህን ይህን አልሰማሁም አላወቅሁትም ብለህ ገልጠህ ተናገር » ብለው በሦስት ነገር አሳፈርዋቸው ። ይኸውም ፩ኛ፡ ሤራውን ውስጥ ለውስጥ ማስነሣታቸውን፤ ፪ኛ፡ የመንግሥቱን ሥራ እርስዎ ይሥሩ ብለው አማላጅ መላካቸውን፤ ፫ኛ፡ ሳያስታውቁና ሳያማክሩ አለመሥራታቸውን በማስረዳት ነው ።

ከዚህ በኋላ ራስ ቢትወደድ ተሰማም ሌሎችም መኳንንቶች በነገሩ ስለ አፈሩ ይማሩን እያሉ አገውነበሱ ። እቴጌ ጣይቱ ግን በነገሩ በጣም ስለ አዘኑ እያለቀሱ ዝም ከማለት በቀር ስለ ምሕረቱ ነገር ምንም ምላሽ አልሰጡም ። ቢሆንም ነገሩ በፊታውራሪ ሀብተ ጊዮርጊስ ቤት እንደ ተቆረጠው የመንግሥቱ ሥራ በሙሉ በራስ ቢትወደድ ተሰማ እጅ ተዛወረና ይሠራ ጀመር ።

እኔም ወደ ግዛቴ ወደ ሐረር ከመውረድ የቆየሁት በዚህ ምክንያት ይመስለኝ ነበርና የዚህ ነገር ከተጨረሰ ልውረድ ብዬ ከራስ ቢትወደድ ተሰማ ፈቃድ ብጠይቅ ቆይ ተባለሁ ። ቆይ የተባለሁበትም ምክንያት፤ «ሕልም እናያለን የሚሉ መነኩሳት፤ ደጃዝማች ተፈሪ ወደ ሐረር የወረደ እንደሆነ ለልጅ ኢያሱ መንግሥት በጣም የሚያስፈራው ይሆናል ብለው ስለ ነገርዋቸው ነው» እየተባለ ውጭ ውጭውን ይወራ ጀመር ። ወዲያውም ራስ ቢትወደድ ተሰማ ባለሙሉ ሥልጣን እንደራሴ በሆኑ በአራተኛው ቀን የልጅ ኢያሱ ባላንጣ ነው ብለው ፊታውራሪ ታዩ ጉልላቴን አስረውት ነበርና በእኔም በኩል ለጊዜው ሥጋት ሆኖብኝ ነበር ። ነገር ግን እግዚአብሔር የፈቀደውን፡ ሰው ሊያስቀረው አይችልምና የራስ ቢትወደድ ተሰማ አሳብ ልጅ ኢያሱንና እኔን ቃል ኪዳን ለማጋባትና በሥራቸው መሰናክል የሚሆን ነገር እንዳይገኝ ለማድረግ ኖሮ፤ እኔንና ያባቴን ትልልቆች መኳንንቶች ወደ ሊቀ ጳጳሱ ወደ አቡነ ማቴዎስ ቤት ወስደው ሁላችንም ከዚህ ቀጥሎ ባለው ቃል እየማልንና እየተገዙትን ቃል ኪዳን ገባን ።

፩ኛ፡ እኔ በተንኩል በባላንጣነት የልጅ ኢያሱን አልጋቸውን እንዳልፈልግ ።

፪ኛ፡ መኳንንቶቼም የልጅ ኢያሱን አልጋ ለመውሰድ ክፉ ምክር እንዳይመክሩኝ ።

፫ኛ፡ ልጅ ኢያሱ እኔን በባላንጣነት ዓይን አይተው ከአባቴ ግዛት ከሐረር እንዳይሸሩኝ ።

፬ኛ፡ ራስ ተሰማም ለልጅ ኢያሱ የተንኩልና የክፋት ምክር መክረው ከሐረር ግዛት እንዳይሸሩኝ በባላንጣነቱም እንዳያጠፉኝ ነው ።

ከዚህም በኋላ ወደ ሐረር እንድወርድ ስለ ተፈቀደልኝ በየቤታቸው ሔጄ ለመሰናበት የሚገባቸውን ትልልቆቼን ባለማዕርጎች እየሔድሁ ተሰናበትሁ ። እቴጌ ጣይቱን ለመሰናበት ምንም እንኳ ጊዜው በጣም የሚያሠጋ ቢሆን ሳልሰናበት ብሔድ ሕሊናዬ ይወቅሰኛል በማለት ወደ ቤተ መንግሥት ገብቼ ተሰናብቼ ጉዞዬን ጀመርሁ ።

በዚያ ዘመን ከአዲስ አበባ እስከ ድሬዳዋ የምድር ባቡር ገና አልተሠራም ነበርና በጣም የሚያደክም ጉዞ ሆነብኝ ። ወደ ሚያዝያ መጨረሻም ሐረር ደረስን ። በሐረርም ያለው እንደራሴ ብዙ ድግስ ደግሶ ወደ ሐረር የምንገባበትን ቀን ሲጠባበቅ ነበርና እንደ አጋጣሚ እኔ ሐረር በምገባበት ቀን የእንግሊዝ ንጉሥ ግርማዊ ኤድዋርድ ፯ኛ በጳጅ ሚያዝያ ፲፱፻፪ ዓ.ም. ማረፊታቸው ስለ ተሰማ የታሰበው የክብር አቀባበል እንዲቀር አድርገን ሰንደቅ ዓላማው በግማሽ እንዲሰቀል አዘዝንና የጎዘኑ ተካፋይ መሆናችንን ሐረር ላለው የእንግሊዝ ቆንሲል አስታወቅን ። የተለየ ጎዘን ያደረግነውም ግርማዊ ኤድዋርድ ፯ኛ የእንግሊዝ ንጉሥ የህንድ ንጉሠ ነገሥት ተብለው ዘውድ በጫኑ ጊዜ አባቴ ልዑል ራስ መኩንን ከዐዪ ምኒልክ ዋና መልክተኛ ሆነው ተልከው ሔደው ነበርና በዚያ ጊዜ በእንግሊዝ ቤተ መንግሥት የተደረገላቸውን የክብር አቀባበል ይነግሩኝ ነበር ። ደግሞ ለዘውዱ በዓል አባቴ ሎንዶን እንደ ደረሱ ግርማዊ ኤድዋርድ በድንገት ታመው የዘውዱ በዓል ቀን መተላለፉን ቢሰሙ «ሎንዶን ድረስ መጥቼ ንጉሡን ትልቅ አደጋ አግኝቷቸው የዘውዱ በዓል መከበሩ ቀርቶ ወደ ሀገሬ ብመለስ ዕድለ ቢስ እባላለሁና አደራህን አምላኬ አድንልኝ» ብለው ባገራችን በኢትዮጵያ እንደሚደረገው ልማድ ወደ ዌስት ሚኒስቴር አቤ ሔደው ለቤተ ክርስቲያኑ ትልቅ የወርቅ መስቀል ስለት አድርገው መስጠታቸውን ነግረውኝ ነበርና ይህን የመሰለ መገናኛ መኖሩን ስለማውቅ ነው ። ይህንም የወርቅ መስቀል በ፲፱፻፲፯ ዓመተ ምሕረት ሎንዶንን ለመገባቸው ግርማዊ ጆርጅ ፮ኛ የክብር ጥሪ አድርገውልኝ በመጣሁ ጊዜ የካንተርባሪ ሊቀ ጳጳስ የነበሩት ራይት ሆነራ ብል ራንደል ቶማስ ዳቢድሰን ዌስት ሚኒስቴር አቤን ሲያሳዩኝ አባትም



ልዑል ራስ መኰንን ስለ ግርማዊ ኤድዋርድ ሕመም ተስለው የሰጡት ነው ብለው አሳይተውኛል ።

ከሰባት ቀንም በኋላ የክብር አቀባበሉ ሥራ ሁሉ በደስታ ተፈጸመና ያገሩን ማስተዳደር ሥራ ጀመርን ። አንድ ትልቅ አውራጃ ማስተዳደር ምን መሆኑን ያገር ግዛት አላፈነት ያለባቸው ሰዎች ብቻ ያውቁታል ፤ ያስተዳደሩ ነገር ከተጻፈ በኋላ ለሚያነበው ሰው የሥራው ድካም አይሰማውም ። እንዲያውም ተርታ ነገር መስሎ ይታየው ይሆናል ። እኔ ግን ከሌሎቹ አገረ ገዢዎች የተለየ በጣም የሚያደክም ከባድ ሸክም ነበረብኝ ፤ ይኸውም ከዚህ ቀጥሎ ያለው ነው ።

፩ኛ ፡ በአባቴ ጊዜ ባላገሩም ወታደሩም ሌላ ገዥ አያውቅም ነበርና እርሳቸውን ብቻ እንደ ጌታም እንደ አባትም አድርጎ አንድ ልብ ሆኖ ይኖር ነበር ። አባቴ ካረፉ ወዲህ ግን ደጃዝማች ይልማና ደጃዝማች ባልቻ ስለ ተሾሙበት አመሉን ለውጦ ነበርና አሁን እንደ አባቴ ጊዜ ባላገሩንም ወታደሩንም አስማምቶና ደስ አሰኝቶ መግዛት የሚቻልበትን ዘዴ ማደራጀት ነበረብኝ ።

፪ኛ ፡ ወንድሜ ደጃዝማች ይልማ ሐረርን ከተሾሙ በኋላ በቶሎ ስለ ዐረፉ ደጃዝማች ባልቻ የሐረር ገዥ ሆነው ሲሾሙ ከአባቴ የጦር ሠራዊት መካከል ለእኔ ቪህ ተሰጥቶኝ ፤ ቱ ሺህ ደግሞ በልጅ አያሱ ሠራዊት ስም ወደ ወለጋ ሔድ ነበርና አሁን እንደገና ወደ እኔ ሲመለስ ማደራያውን ማደላ ደል ነበረብኝ ።

፫ኛ ፡ ከደጃዝማች ይልማና ከደጃዝማች ባልቻ አሽከሮች ከእኔ ጋራ መኖርን ወደው በሐረር የቀሩ ብዙ ነበሩና ለነዚህም ማደሪያ መስጠት ነበረ ብኝ ።

፬ኛ ፡ ከውጭ አገር ሰዎች ጋራ በሚያገናኘው ሥራ ሁሉ ዐፄ ምኒልክ ከፈረንሳይ መንግሥት ጋራ በ፲፱፻ ዓ. ም. የተዋዋሉትን የክሎቢኮቢስኪ ውል የሚባለውን እየጠየቅሁ ኢትዮጵያ የተሸከመችውን ይህን የውል ቀን በር መሥራት ነበረብኝ ።

የሐረርን ግዛት በመሾሜ የደስታዬ ተካፋይ ለመሆን በያውራጃው ከሚኖሩት ከመኳንንቱና ከወታደሩ ከባላገሩም ትልልቆቹ ተሰብስበው መጥተው ነበርና ስለ ሀገሩ አስተዳደር የምንሠራውን ሁሉ ወደ ፊት እናስታውቃችኋለን ብለን አሰናበትናቸው ። ያገሩንም ማስተዳደሪያ ሥራ ለመጀመር ቁርጥ አሳብ አደረግን ።

በዚያ ዘመን የማስተዳደሪያ ደንብ የሚባለው ሠራዊቱን ለጊዜው ደስ የማያሰኘው መሆኑን ልባችን ተረድቶት ነበር ። ቢሆንም በቀን ብዛት ሳይለመድ አይቀርምና ለመንግሥት ጥቅም የሚሆነውን መሥራት ያሻል በማ

ለት በአሳባችን ገፋንበት ። ለሥራውም እንዲረዳን በማለት ከእኛ አስቀድሞ የነበሩ ገዥዎች ይሠሩበት የነበረውን መዝገብ በሙሉ ለማግኘት ብንፈልግ ፤ ከአባቴ ከልዑል ራስ መኰንንና ከወንድሜ ከደጃዝማች ይልማ መዝገቦች ጥቂቶች ብቻ ሲገኙ ፤ በሙሉ ለማግኘት አልተቻለም ። ስለዚህ በሐረር ብዙ ዘመን ከኖሩት ከመኳንንቱና ከባላገሩም ወገን ሽማግሌዎቹን እየፈለግን መጠየቅ ግድ ሆነብን ።

ይልቁንም በጣም አስቸጋሪ ሆኖብን የነበረው የጦር አለቆችና ጭፍሮች አኗኗር ነገር ነው ። ያለቃው ማደሪያ ባንድ አውራጃ ሆኖ ፤ የጭፍራው ማደሪያ በሌላ አውራጃ ስለ ሆነ ፤ በዘመቻ ጊዜ ብቻ ይገናኛሉ እንጂ ለዘወትር በመተያየትና በመተዛዘዝ አይተዋወቁም ነበር ። እነዚያንም ከየማደሪያቸው ላይ አፋልሶ አለቃና ጭፍራ ባንድ አውራጃ እንዲኖሩ ካልሆነና በመተያየት ፤ በመተዛዘዝም ካልተላመዱ በዘመቻ ጊዜ ብቻ መገናኘታቸው ሥነ ሥርዓት የማይሰጥ ትልቅ ጉዳት መሆኑን ስለ ተረዳነው ለማደላደል እንዲመቸን አስቀድሞ የሠራዊቱን ቀጥጥር ፤ የማደሪያውንም ልክ ማወቅ የሚያስፈልገን ሆነ ። ስለዚህ የሐረርን አውራጃዎች እየሞሩ ግብር ለመክፈል የሚችሉ ሉትን ባላገሮች ቆጥረው በፍጥነት የሚያስታውቁትን ሰዎች በያውራጃው እንዲሔዱ አዘዘን ። እነዚህንም ባላገሮች ለመቁጠር የታዘዙት ሰዎች በ፫ ወር ውስጥ ሥራቸውን ጨርሰው ስለ ተመለሱ ፤ ግብር ለመክፈል የሚችሉ ባላገሮች ፸ሺ መሆናቸውን በመዝገባቸው ጽፈው አቀረቡልን ።

ከዚህም በኋላ የሐረርን ግዛት በ፲፪ ታላላቅ አውራጃዎች እንዲከፈል አደረግን ። ይኸውም ከዚህ ቀጥሎ ያለው ነው ። ጨርጨር ፡ ቆሪ ፡ ወበራ ፡ ሜታ ፡ አንያ ፡ የሐረር ዙሪያ ፡ ጋራ ሙለታ ፡ አፍረን ቀሎ ፡ ጃርሶ ፡ ጅጅጋ ፡ ውጋዴን ፡ ኢሳና ጉርጉራ ነው ።

በነዚህ በትልልቅ አውራጃዎችም ላይ አንዳንድ ጠቅላላ አበጋዝ እየሾምን በውስጡ አለቃና ጭፍራ በየደረጃው እንዲደላደል አደረግን ። ገባርም ፡ ወታደርም ፡ አለቃም ፡ ስሙ በመዝገብ እየተጻፈ አለቃና ጭፍራ ሳይለያይ ባንድነት እንዲኖር በማናቸውም ምክንያት በተጠራ ጊዜ ባንድነት እንዲገኝ ሆነ ። በየወረዳው የዳኝነት ቤቶች እንዲቆሙና ለየወረዳው አላፊ እንዲሆኑ ተደረገ ። የቤተ ክህነትን ማስተዳደሪያ ብቻ እንደ አሳባችን ለመፈጸም ጊዜው አልፈቀደልንም ነበርና ለጊዜው እንደ ጥንቱ እንዲቆይ ተውነው ።

አባቴ ልዑል ራስ መኰንን ከሞቱ በኋላ የሐረር ገዥዎች በመለዋወጣቸው ምክንያት ካቆሙት ከአገዛዙ ደንብ ብዙው ስለ ፈረሰ ፡ አበጋዙና ደሚናው ፡ ገራዳውም ባላገሩን በትክክል ስላልጠበቁት ባላገሩ ያገዛዝ ቀንበር እንደ ከበደው ልባችን ስለ ተረዳው ፤ ለዚህ የሚሻለውን ነገር መፈለግ ጀመርን ። አበጋዝ ማለት ያውራጃው እንደራሴ ነው ። ደሚናም ማለት በወረ

ዳው ባሉት ሕዝቦችና በመልክኛው መካከል ሆኖ ባላገሩ ግብሩን በጊዜው እንዲሰጥ ፤ መልክኛውም ባላገሩን በግብርም በሌላም ነገር እንዳይገዙዎት እንደ ተቆጣጣሪ ሆኖ የሚሠራ ነው ። ምናልባት አንዳንድ ደሚና ከጅ እስከ ፫፻ ባላገሮች ያገዛል ። ገራዳ ማለትም ከደሚናው በታች ሆኖ የሚያገዝዝና የሚሠራ ሹም ነው ። ይኸውም ቱርኮች ሐረርን ለጥቂት ዘመን (ዐሥር ዓመት ያህል) ይዘውት በነበሩ ጊዜ ተለምዶ እስካሁን የቆየ ነው ።

አባቱ አቁመውት የነበረው ያገዛዝ ደንብ ከሞቱ በኋላ እየፈረሰ በመሆኑ ምክንያት አንዳንድ አስገባሪዎች ባላገሩን በመራቱ በሚከፍለው የማር ግብር ፣ ሲቸግረው በማሩ ፋንታ እስከ ፲፪ ብር ይቀበሉት ነበር ። ሌላም ይህን የመሰለ ለባላገሩ ጉዳት የሚሆን ሥራ ለመሥራት ጀምረው ነበርና አበጋዞቹንና መልክኞቹን ብቻ ባላገሩን ባገዛዝ አትጉዱት ብለን አዘዝናቸው ። ነገር ግን ባላገሩ ይኸንኑ ትእዛዝ ባዋጅ ካልሰማው ይህን የመሰለውን ግብር አልከፍልም ብሎ ለመከራከር እንደማይችል ስለ ተረዳነው ከዚህ ቀጥሎ ያለውን ባዋጅ አስታወቅነው ።

**ዐዋጅ**

አበጋዝ የሆንህ ፣ በእንደራሴነት በምትገዛው አገር ሌባና ቀማኛ ጠብቅ ፣ በእገሌ ግዛት ሰው ተቀማ የሚሉ የሰማሁ እንደሆነ የሚከፍለው አበጋዙ ነው ። ጌታ የሌለህ ፣ ሥራ ፈት ፣ ላበጋዝ በሰጠሁት ከተማ ገብተህ ተቀመጥ እንጂ ባገር ቤት ሆነህ ባላገሩን አታውክ ። በየአበጋዝነትህ ያለው መንገድ ተበላሽቶ ወጪ ወራጅ ፣ ነጋዴ እንዳያስቸግር መንገድህን ሥራ ። በሰንበት ሥራ ከዚህ ቀድሞ ክልክል ነው ፤ አሁንም በሰንበት ስትሠራ የተገኘህ ትቀጣለህ ። የማር ግብር ያለብህና ማር ያለህ ሰው ልኩን ላበጋዝህ ሰጥቼልሃለሁና በዚያው ልክ ማርህን አግባ ። ማር የሌለህ ግን ስለ ማሩ ገራዳ አራት ብር ፣ ሽበታ ሦስት ብር ፣ ጭሰኛ ሁለት ብር ፣ አረኛ አንድ ብር ስጥ ። ነገር ግን ማር ያለህ ብር እሰጣለሁ ብለህ ማርህን ስትሸጥ የተገኘህ እንደሆነ ማሩን በእጥፍ ትከፍላለህ ። ገራዳም ሆነህ እንደ ሽበታ ትክክል የምትገብር ፣ ማርህንም እንደ ሽበታ ሦስት ብር አውጣ ። ገራዳ ፣ ሽበታ ፣ ጭሰኛ ፣ አረኛ ፣ ካልተቸገርህ በቀር ግብርህ ማር ነውና ቀፎህን ስቀል ። መልክኛም የማር እሸት አትንካ ፤ ወደ ፊትም ለሚሠራው ሥራ ሁሉ እንደ ጥንቱ ደሚናህ ይዘህ ሥራ ። ከዚህም ቀድሞ «ካገር ወደ አገር ተዛወርህ እንጂ አዲስ አገር አላወጣህምና ኮቤ ባሳ አትብላ» ብዬ ባዋጅ ነግረህ ነበር ። አሁን ግን ከባላገሩ ላይ ትቀበላለህ ማለትን ስምቻለሁና ይህን ከዐዋጅ በላይ የተቀበልክኛውን ገንዘብ ለባላገሩ መልስ ። ወደፊትም አበጋዝና ደሚና ከተደነባለት

በላይ አልፎ መልክኛ የባላገሩን ገንዘብ እንዳይወስድበት ጠብቁ ። ባላገሩ አልፎ የተበላበትን ገንዘብ ለናንተ ነግሮዋችሁ ሳትመልሱለት ቀርታችሁ ሥራውን ፈትቶ ወደኔ መጥቶ የጮኽ እንደ ሆነ ጥፋቱ የእናንተ ነውና ገንዘቡን እናንተ ከፍላችሁ እናንተ ከዚያ ከወሰደበት ሰው ላይ ትቀበላላችሁ። ባላገርም ለአበጋዝና ለደሚናህ ሳትነግር ወደኔ አትምጣ ። ለሦስቱ ዓመት በዓል ለመስቀል ፣ ለገና ፣ ለፋሲካ ስለ ሙክት ሁለት ሁለት ብር ተቀበል እንጂ ከዚህ በላይ አትቀበል ።

ሐምሌ ፲፫ ቀን ፲፱፻፭ ዓ. ም. ሐረር ፣

ዐዋጁም ከተነገረ በኋላ አበጋዞችና መልክኞች ምንም እንኳ ለጊዜው ደስ ባይላቸው ከጥቂት ወራት በኋላ ያስተዳደሩን ደንብ እየለመዱት ጥቅሙንም እያገኙት ስለ ሔዱ ፣ ባላገሮችም ያገዛዙና የግብሩ ቀንበር ስለ ቀለላቸው ሁሉም ልባቸውን አሳርፈው ሥራቸውን ይሠሩ ጀመር ።

# ምዕራፍ ፭

የጋብቻ ሥርዓት ከፈጸምሁበት ጀምሮ አልጋ ወራሽና ባለሙሉ ሥልጣን እንደራሴ እስከ ሆንሁበት ዘመን ድረስ ። (፲፱፻፫ — ፲፱፻፱ ዓ. ም.)

የሐረርና ያውራጃው ሁሉ ገዥ ሆኜ የባላገሩንና የወታደሩን ኑሮ ፡ ያገዛዙንና ሌላውንም ለማስተዳደር የሚያስፈልገውን ሁሉ ያለ ዕንቅፋት እየሠራሁ አንድ ዓመት ያህል ከቆየሁ በኋላ ዕድሜዬ ፳ ዓመት ሲሆን ፡ በራሴና በዘመ ዶቼ ፈቃድ የንጉሥ ሚካኤልን የልጅ ልጅ ዛሬ እቴጌ የተባለችውን ወይ ዘሮ መነንን እንዳገባ ነገሩ ተቆረጠና በሐምሌ ፳፫ ቀን ፲፱፻፫ ዓመተ ምሕረት በቤተ ክርስቲያን ሥርዓት ተጋባን ።

እርስዎም ጠባይዎ ከደግነት በቀር ክፋትና ማስቀየም የሌለባት ናት ። ባንድ ወገንም ወላድ በመሆንዎ ከተጋባንበት ዘመን ጀምሮ ደስታውንም ኅዘኑንም ባንድነት እየተካፈልን ኖረናል ።

ደስታውንም ኅዘኑንም ባንድነት እየተካፈልን ኖረናል ከተባለው ውስጥ ሳልጽፈው ለመቅረት የማይቻለኝ አንደኛው ትልቁ ኅዘን ከዚህ ቀጥሎ ያለው ነው ። የወይዘሮ መነን ታናሽ ወንድም ራስ ኃይለ ማርያም በ፲፱፻፯ ዓ. ም. ስለ ዐረፈ ፣ ሐረር ላይ ተረድተን ነበር ። እናታችው ወይዘሮ ስጊን ከወሎ ወደ አዲስ አበባ ሲመለሱ ስለ ወንድሟ ዕረፍት ባንድነት ለመላ ቀስ ወይዘሮ መነን ወደ አዲስ አበባ እንድትወጣ ነገሩ ተቆርጦ ነበርና በግን ቦት ፴ ቀን ሰኞ ከሐረር ተነሣች ። እኛም እስከ ሐረማያ ሸኝተናት ለመመለስ ስለ ፈለግን በሐረማያ ባሕር ዳር ሰፈር ሆኖ ነበር ።

ከዚህም አስቀድሞ በሐረርና በድሬዳዋ የሚኖሩ የውጭ አገር ሰዎች አንዳንድ ጊዜ ወደ ሐረማያ ባሕር እየገቡ የሚናፈሱበት ጀልባ ነበርና በ፱ ሰዓት ከድንኳን ወጥተን ወደ ባሕሩ ሔድን ። ከእኛ ጋራ በጀልባ ገብተው በባሕሩ የሚናፈሱ ዐሥር ሰዎች ተቆጥረው ነበር ። በጀልባው ከገባን በኋላ መሃል ለመሃል አቋርጠን ወደ ማዶ ተሻገርን ። በወዲያኛውም ዳር ጥቂት ከቆየን በኋላ ወደ ሰፈራችን ለመመለስ እንደገና በጀልባው ውስጥ ገባን ። ነገር ግን ጀልባው ያረጀ ኖሮ በባሕሩ መካከል ስንደርስ ተቀደደና ውሃው ይገባ ጀመር ።

በጀልባውም ውስጥ ያሉት ሰዎች ውሃውን በየባርኔጣቸው እያፈሱ ቢያፈሱት የማያልቅ ሆነ ። ጀልባውም መቀደዱንና በውስጡ ሆነን ለመሻገር የማይቻል መሆኑን ከተረዳነው በኋላ ሁላችንም ከነጀልባው ሰጥመን የጭንቅ ዋና እንዋኝ ጀመር ። ነገር ግን ባሕሩ ሰፊ ነበርና ዋኝቶ ለመሻገር የማይቻል ስለ ሆነ አባ ተስፋ ፡ ቀኛዝማች ገብረ ወልድ ፡ አቶ አየለ ሥዩም ፡ ኪዳነ ማርያም ማንያዘዋል ፡ አሰምሬ ፡ አባ ሳሙኤል ፡ ጳውሎስ እነዚህ ሰባቱ ሰዎች እየደከሙ ሰጠሙ ። እኔና ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ግን ገና ብቅ ጥልቅ እንል ነበር ። እኔን የደጃች አብርሃ አሸከር ረዳኝ ። በባሕሩ ዳር ቆመው የሚያዩት መኳንንቱም ሠራዊቱም ጀልባው መሰበሩን ስለተረዱት ዋና የሚያውቁት ሁሉ በባሕሩ ላይ እየተወረወሩ ስለ ደረሱልን በጭንቅ ከሞት ተርፈን ወጣን ። ስለ ወጣንም ነፍሳችን ብቻ ከሥጋችን አልተለየ ችም እንጂ ሰውን ለይተን ለማወቅና ለመነጋገር አንችልም ነበር ።

በዚያም ጊዜ እንደ አጋጣሚ ዶክተር ዘርዐስ የሚባሉት በፊት የግሪክ ሐኪም የነበሩት ፣ በዚያው ስለ ተገኙ የሚቻለውን ያህል በመድኃኒት አከሙኝና ፣ ጥቂት በጥቂት እያልሁ የሰውን መልክ ለይቼ ለማወቅ ቻልሁ ።

በማግስቱ ባልጋ ተሸክመው ወደ አማራሳ ፣ ከአማራሳ ወደ ሐረር አወረዱኝና በ፲፪ኛው ቀን በጣም በጎ ሆኜ ወደ ቅዱስ ሚካኤል ቤተ ክርስቲያን ወጥቼ ለእግዚአብሔር ምስጋና አቀረብሁ ።

ወይዘሮ መነንም በዚህ በእኔ አደጋ ምክንያት ደንግጣ የአዲስ አበባ መንገዱን ትታ ወደ ሐረር ተመለስች ።

# ምዕራፍ ፮

## በልጅ ኢያሱና በእኔ መካከል መቀያየም ስለ ተጀመረበት ምክንያት ።

የሐረርን ግዛት ከተሾምሁና ወይዘሮ መነንን ካገባሁ በኋላ ዓመት ያህል ደስ ብሎኝ ኖርሁ ። ከዚያ በኋላ ግን ይህ ዓለም መቸም ደስታና ኅዘን የሚፈራረቁበት ስለ ሆነ ፣ ደስታዬ ወደ ኅዘን እየተለወጠ ይሔድ ጀመር ። ምክንያቱም ከዚህ ቀጥሎ ያለው ነው ።

የልጅ ኢያሱ ሞግዚትና የመንግሥቱ እንደራሴ የነበሩት ራስ ቢትወደድ ተሰማ ከሞቱ በኋላ ፣ ለልጅ ኢያሱ ሌላ ሞግዚት ስላልተደረገላቸው በማናቸውም ሁሉ ግንኙነታቸውንና ምክራቸውን ሁሉ የየራሳቸውን የዕለት ጥቅም ከሚፈልጉ ከተርታ ሰዎች ጋር ስለ አደረጉ ፣ ትልልቁ መኳንንቶችና ሚኒስትሮች እየተቀየሙ ልባቸውን አርቀውባቸው ነበር ።

አማካሪዎች ያደረጓቸው እነዚያም ተርታ ሰዎች ፣ ካንዳንድ የውጭ አገር ነጋዴዎች ጋር እየተሻረኩ እንደዚህ የመሰለ ዕቃ ከውጭ አገር እናስመጣለን ፣ እንደዚህ ያለ ዕቃ ወደ ውጭ አገር እንሰዳለንና ቀረጡን ይማሩን እያሉ በማታለል የፈቃድ ወረቀት ከመቀበል በቀር ይህን ቢሠሩ መንግሥትም ይጉዳል ፣ ይህን ቢሠሩ መንግሥትም ይጠቀማል ፣ ይህን መጥፎ ሥራ ቢሠሩ ሕዝቡ ይቀየማል ብለው የሚመክሯቸው ፣ እጅግ ያነሱ እውነትን የሚፈልጉ ብቻ ነበሩ ።

በዚህም ላይ ደግሞ በወሎ ተወላጅነታቸው በኩል ከነቢዩ ከመሐመድ

እወለዳለሁ እያሉ ወደ ኋላ እስከ ፵ ትውልድ እየቆጠሩ ከእስላሞች ጋር በገይማናት የመገናኛና የመቃረቢያ ሥራ ሲሠሩ ፣ ይህ ነገር በመንግሥትም በራስምም ጉዳት የሚያመጣ ነውና ይቅርብዎ ብሎ ለመምከር የሞከረ ቢኖርም አልተቀበሉትም ። የቤተ መንግሥቱ የጦር መሣሪያና ሌላውም ማለፊያ ዕቃ ሁሉ ወደ ንጉሥ ሚካኤል እንዲሔድ ያደርጉ ጀመር ።

ይህንንም ሁሉ በማድረጋቸው ሕዝቡ በሙሉ መቀየሙን እያወቁ ባንድ ስፍራ ሆነው ነገሩን በመጠባበቅ ፋንታ ፣ ሰውን በመግደል የቀናውን አገር ዲና እያደረጉ ለመደሰት ሲሉ አንድ ጊዜ ወደ ጊሚራ ፣ አንድ ጊዜ ወደ ወሎ ፣ አንድ ጊዜ ወደ አዳል መሬት ፣ አንድ ጊዜ ወደ ሐረር ፣ መዞር አበዙ ። የብዙ ሕዝብ ደም ፈሰሰ ። ዞረውም ሲመለሱ መኳንንቱም ሚኒስትሮቹም መክረውና ተቆጥተው አሳባቸውን ወደ መልካም ለመመለስ አለመቻላቸውን ባዩ ጊዜ ሁሉም ተስፋ ቆረጡ ።

በዐፄ ምኒልክ ዘመን የነበሩት የትልልቁ መኳንንቶች ክብራቸው ተዋርዶ ማዕርጋቸው የጠፋ እንደሆነ ፣ ትንሹን በሹመት ለማሳደግ ይመችዎታል ፣ ትንንሹም እርስዎን ብቻ በማክበር እንዲወዱዎ እርግጥ ይያናልና በእነርሱ ኃይል የወደዱትን ለመሥራትና ጠላትዎን ለማጥፋት ይችላሉ እያሉ ስለ መከሩዎቸውና እውነት ስለ መሰላቸው ይህንኑ ለማድረግ ይጣጣሩ ጀመር ።

በኔም ላይ በ፲፱፻፯ ዓ. ም. ራሳቸው ወደ ሐረር መጥተው ከጦር ሠራዊቱ አለቆችና ከባላገሮችም ትልልቁን እየጠሩ ደጃዝማች ተፈሪ የበደላችሁ በደል እንዳለ ንጉሩኝ እያሉ በቆይታ እየጠየቁና እያነጋገሩ ሲመክሩበኝ ሰንብተው ተመለሱ ። ይኸም ከተጠየቁት ሰዎች ቃል የሰማሁት ነው ።

ከዚህም በኋላ በግንቦት ወር ፲፱፻፰ ዓ. ም. እኔን ወደ አዲስ አበባ አስጠርተውኝ ነበርና ሁለት ወር ያህል ባንድነት እንደቆየን ፣ ለእኔ ሳያስታውቁኝ በሐምሌ ፳፩ ቀን ከአዲስ አበባ ሌሊት ተነሥተው አቃቂ ላይ በባቡር ተሳፍረው ወደ ሐረር መውረዳቸውን በማግሥቱ ሰማሁ ።

ወደ ሐረርም መውረዳቸውን እርግጠን ካወቅሁት በኋላ ምንም እርሳቸው ሳያስታውቁኝ ቢወርዱ ፣ የሐረር ግዛት ስሙ የኔ ነውና ፣ ሳያስታውቁኝ በመውረዳቸው የተቀየሙ እንዳይመስል ብዬ «በሐረር የሚሰነብቱ እንደሆነ ወደዚያው ልምጣ ፣ ወደ አዲስ አበባም ቢመለሱ ባንድነት እመለሳለሁ» የሚል ደብዳቤ ጽፌ ዘለቀ ከለላ በሚባል አሸከሬ እጅ ብልክላቸው «ወደ ሐረር የመጣሁበትን ምክንያት ቢትወደድ ኃይለ ጊዮርጊስ እንዲያስታውቅህ ነግሬው ነበር ፣ አሁንም ወደ ሐረር መጥተህ ከኔ ጋር ወደ አዲስ አበባ ለመመለስ ሠራዊትህ ብዙ ስለ ሆነ ፣ የባቡር ኪሣራ ይበዛብሃልና እዚያው ቆይ ። ብዙ ቀን የምሰነብት የሆነ እንደ ሆነ ግን እልክብሃለሁ» የሚል

በሐምሌ ፳፰ ቀን ፲፱፻፳ ዓ. ም. የተጻፈ ደብዳቤ ላኩልኝ።

በሐረርም ከተማ በገቡ ጊዜ የሐረርን ግዛት ከደጃዝማች ተፈሪ ወስ ደው ለራስዎ ያድርጉት እያሉ በመካከላችን እየገቡ ይመክሩ የነበሩ ክፉ ሰዎች፤ አሁን ልጅ ኢያሱን ለብቻቸው ስላገኙባቸው ቀድሞ የጀመሩት ምክር እንዲፈጸም ይገቡታቸው ጀመር። ስለዚህም በነሐሴ ፯ ቀን ፲፱፻፳ ዓ. ም. እንደራሴዬን ፈታውራሪ ገብሬን ጠርተው ከመንግሥት የቀጥር ጭፍራ በቀር፤ በደጃዝማች ተፈሪ አሽከሮች እጅ ያለው የማደሪያ አገር ሁሉ እንዲያዝ ይሁን፤ ብለው አዝዘው ወዲያውም የሐረርን ግዛት ለራሴ አድርጌ፤ ለደጃዝማች ተፈሪ የከፋን ግዛት ሰጥቼዋለሁና እንድትነግሩት ይሁን፤ የሚል ቃል በቴሌግራም ለቢትወደድ ኃይለ ጊዮርጊስ አሳልፈው ኖሮ፤ የልጅ ኢያሱ ቃል ነውና በቶሎ ወደ ከፋ እንዲሄዱ ብሎ አስታወቀኝ።

ቀጥሎም ሐረርን ለእኔ የግል ግዛት አደረግሁት፤ ከፋና ማጂን በግዛት፤ ጉራ ፈርዳን በበላይነት ሰጥቼሃለሁ፤ የሚል በነሐሴ ፲ ቀን ፲፱፻፳ ዓ. ም. የተጻፈ ደብዳቤ በቀጥታ ለእኔ ላኩልኝ።

በአዲስ አበባም ያለው ትልቁም ትንሹም ይህን በሰማ ጊዜ፤ የሐረርን ግዛት ከደጃዝማች ተፈሪ መውሰዳቸው ወደ እስላም ሃይማኖት ገብተዋልና ለእስላሙ እንዲቀርባቸው ነው እንጂ ለግዛት ብለው አይደለም እያለ በግልጽ ያወራ ነበር።

በትልቁ የግለም ጦርነት ጊዜ አንዳንድ የውጭ አገር ሰዎች የኢትዮጵያ አዋሳኞች የሆኑትን እንግሊዝና ፈረንሳይን፤ ኢጣልያንንም በጦር ኃይል ለመርዳት ባትችሉ እንኳ ምግብ በሚሆን በሥንቅ ነገር ብትረዱ መልካም ነው። እያሉ አሳባቸውን ቢያቀርቡላቸው አልሰሙም። በዚህ ፋንታ የጦር የቃል ኪዳን ጓደኞቹን ለመቃወም በኢትዮጵያ ዙሪያ ካሉት ሕዝቦች ከአዳሎችም ከሱማሌዎችም በምስጢር መላላክ ጀምረው ነበርና ይህንን የተላላኩትን የምስጢር ደብዳቤ አዲስ አበባ ያሉት የሦስቱ መንግሥቶች እንደራሴዎች ስላገኙት በአራሴል ቀርበው ለቢትወደድ ኃይለ ጊዮርጊስ አቀረቡ ተባለ።

የኢትዮጵያ መኳንንት ይህን ሁሉ ምክንያት ካገኙ በኋላ፤ ልጅ ኢያሱን መሻር የሚያስፈልግ መሆኑን ተረድተው ነበርና፤ ለምክሩ ባንድነት እንዳይሰበሰቡ ምስጢራቸው የሚገለጥባቸው ስለ መሰላቸው፤ የታመኑ ተላላኪ አሽከሮችን እየመረጡ በነርሱ አማካይነት ይላላኩ ጀመር። አንዳንዶቹ ግን ሌሊት በስውር ቦታ እየተገናኙ ቃል ለቃል እየተነጋገሩ ይለያዩ ነበር። አንዳንዶቹ ደግሞ ልጅ ኢያሱ ሲሻሩ የሚተካውን አስቀድሞ አስታውቁን እያሉ ይጠይቁ ነበርና የፀፄ ምኒልክን ልጅ ወይዘሮ ዘውዲቱን አንግሠን የለዑል ራስ መኩንንን ልጅ ደጃዝማች ተፈሪን አልጋ ወራሽና የመንግ

ሥቱ እንደራሴ እናደርጋለን እያሉ ሲነግሩባቸው፤ ደስ እያላቸው አሳባቸውን ስለ ተቀበልዋቸው ልጅ ኢያሱ መሻራቸው መልካም ነው የሚለው ወገን እየበዛ ይሔድ ጀመር።

እኔንም በምክሩ ውስጥ እንድገባ ቢጠይቁኝ፤ ከዚህ ቀደም ያባቱን ግዛት ሐረርጌን ተሾሜ ስወርድ፤ ራስ ቢትወደድ ተሰማ ሁለታችንንም ወደ ሊቀ ጳጳሱ ወደ አቡነ ማቴዎስ ቤት ወስደው፤ ልጅ ኢያሱ እኔን ከሐረርጌ ግዛቱ ላይሸሩኝ፤ እኔም በተንኩል አልጋቸውን ላልፈልግ በመሐላና በግዝት ቃል ኪዳን አግብተውን ነበር። አሁን ግን ልጅ ኢያሱ የመሐላውንና የግዝቱን ቃል ኪዳን አፍርሰው፤ ከሐረርጌ ግዛቱ ሽረውኛልና በእኔ ወገን ይህ የሚበቃ ምስክር ነው። አሁን ደግሞ ወደ እስላም ሃይማኖት መግባታቸውን እናንተ ካስረዳችሁኝ ከናንተ የምለይበት ነገር የለም አልጓቸውና ወደ ፊት ለሕዝቡ ማስረጃ እንዲሆን የጻፉትን ሁሉ እያነበቡ አስረዱኝ።

# ምዕራፍ ፯

ልጅ ኢያሱ ከተሻሩበት ከመስከረም ፲፯ ቀን ፲፱፻፱ ዓ. ም. አንሥቶ ግርማዊት ንግሥት ዘውዲቱ ዘውድ እስከ ጫኑበት እስከ የካቲት ፬ ቀን ፲፱፻፱ ዓ. ም.

ልጅ ኢያሱ በድራዳዋና በሐረር በጅጅጋም ከተሞች እየተመላለሱ አዳሎች ንና ሱማሌዎችን እየሰበሰቡ ሽልማት እየሸለሙ ፤ መሣሪያ እየሰጡ በሃይማኖት ወገናችሁ ነኝ እያሉ እየሰበኩ ተቀምጠው ሳሉ ፤ እስላሞች ክርስቲያንም እስላምም አይደሉ እያሉ ሲያሸጧቸው ይሰማ ነበር ። በመስከረም ፲፯ ቀን ፲፱፻፱ ዓመተ ምሕረት በትልቁ የመስቀል በዓል ቀን መኳንንቱ ከነሠራዊቱ ፤ ሊቀ ጳጳሱ አቡነ ማቴዎስና እጩ ወልደ ጊዮርጊስ ከነካህናቱ ፤ በቤተ መንግሥቱ ግቢ በተዘጋጀው ስፍራ እንዲሰበሰቡ ተደረገና ሁሉም እየመጡ በየማዕርጋቸው በተቀመጡ ጊዜ ፤ ተዘጋጅቶ የቆየው የልጅ ኢያሱ ወንጀል ከዚህ ቀጥሎ ያለው ተነበበ ።

«አባቶቻችን ስለ ሃይማኖታቸው ከእስላሞች ጋራ እየተዋጉ ደማቸውን እያፈሰሱ እስካሁን ጠብቀው ያቆዩንን የክርስቲያን ሃይማኖት ፤ ልጅ ኢያሱ በእስላም ሃይማኖት ለውጠው በመካከላችን ሁከት አስነሥተው ፤ እኛን እርስ በርሳችን ለማፋጀት ወደ እስላም ሃይማኖት ተለውጠዋልና ከእንግዲህ ወዲህ ለርሳቸው አንገዛም ፤ በክርስቲያን ንጉሥ ዙፋን ላይ የእስላም ንጉሥ አናስቀምጥበትም ፤ ወደ እስላም ሃይማኖት ለመለወጣቸው ብዙ ማስረጃ አለን ።

፩ኛ ፡ ቁራን ይፈቅድልኛል ብለው አራት ሚስት አግብተዋል ። ከነዚህ ሁም አንዲቱ የጅማ ባላባት ያባ ጅፋር ልጅ ናት ፡ ሁለተኛይቱ የሐረር ባላባት የሐጅ አብዱላሂ ልጅ ናት ፡ ሦስተኛዋ የአዳል ባላባት የአቡበከር ልጅ ናት ፡ አራተኛዋ ግን አባቷ ደጃች ጆቱ ክርስትና ተነሥቶ ልጁንም ክርስትና አስነሥቶ ፤ በክርስትና ስሟ አስካለ ማርያም እየተባለች ስትኖር ፡ በኋላ እሳቸው አስልመው ሞሚና ብለው የእስላም ሴት ስም ያወጡላት የደጃች ጆቱ ልጅ ናት ።

፪ኛ ፡ በመንግሥቱ ገንዘብ በጅጅጋ መስጊድ እያሠሩ ለእስላሞች ሰጥተዋል ።

፫ኛ ፡ በዚያ ዘመን ለውጭ አገር ቆንሲል በአዲስ አበባ ለሚኖረው ለመሐዘር ቤ የረመዳን በዓል ሲያከብር የመስቀል ምልክት በሚደረግበት ሞዳ አንበሳ ዘእምነገደ ይሁዳ ተብሎ በሚጻፍበት በኢትዮጵያ ባንዲራችን ላይ ላኢላ ሂይለላ መሐመድ ረሱል አላህ የሚል ቃል አስጽፈው ልከውለታል ።

፬ኛ ፡ የሱማሌ እስላም ግልድም እያገለደሙ ፡ የእስላም ጥምጥም እየጠመጠሙ ፡ የእስላም መቁጠሪያ እየያዙ ፡ በመስጊድ ሲሰግዱ ታይተዋል ።

፭ኛ ፡ ቁራኑን ባማርኛ ፊደል አስገልጠው እያነበቡ ሲጻልዩ ታይተዋል ።

፮ኛ ፡ በልዩ ዘበኞቻቸው ቆብ ላይ ላኢላ ሂይለላ የሚል ምልክት አስጠልፈዋል ።

፯ኛ ፡ በሐረር ልዑል ራስ መኰንን ቤተ ክርስቲያን ሠርተው በቤተ ክርስቲያኑ አጠገብ ያለውን ቦታ ለእስላሞች ለውጡን እየሰጡ ለካህናት መኖሪያ ባደረጉት በ፴፪ ዓመት ካህናቱን እያስነሡ ለእስላሞች መልሰውላቸዋል ።

፰ኛ ፡ ሴት ልጅ ቢወልዱ የእስላም ሃይማኖት እየተማረች እንድታደግ ብለው ለእስላሚቱ ለመዳም ሐናፊ አሳድጊልኝ ብለው ሰጥተዋታል ።

፱ኛ ፡ ከቀዳማዊ ምኒልክ ጀምሮ ተያይዞ የመጣውን የዳግማዊ ምኒልክን ትውልድ ንቀው ከነቢዩ ከመሐመድ ወገን እወለዳለሁ እያሉ ትልልቆቹን የእስላም ሼሆች እየሰበሰቡ ትውልዳቸውን እየቆጠሩ ሲያስረዱ ይውላሉ ።

፲ኛ ፡ አልጋውን ያወረሱዋቸው ትልቁ ንጉሣችን ዐቤ ምኒልክ በሞቱ በት ቀን ልቅሶ እንደ ማልቀስና እንደ ማስለቀስ በፈረሰ ተቀምጠው ጃን ሚዳ ወጥተው ጉግስ ሲጫወቱ ውለዋል ። ሬሳቸውም በማዕርግ እንዳይቀበር ከልክለው እስካሁን ተቀምጧል ። ሌላም ይህን የመሰለ ብዙ ማስረጃ አለን ።

ስለዚህ እርሳቸውን ሽረን የዐፄ ምኒልክን ልጅ ወይዘሮ ዘውዲቱን አን ግሠናል ። የልዑል ራስ መኩንንን ልጅ ደጃዝማች ተፈሪን ራስ ብለን አልጋ ወራሽና የመንግሥቱ እንደራሴ አድርገናል ።»

ይህ ቃል ተነቦ ሲጨረስ በዚያ የተሰበሰበው ሁሉ ባንድ ቃል ሆኖ ወደን ተቀብለናልና ይበጅ ያድርግ ብሎ ተናገረ ። ሊቀ ጳጳሱ አቡነ ማቴዎ ስና እጩጌ ወልደ ጊዮርጊስ ፡ «ልጅ ኢያሱ የክርስቲያንን ሃይማኖት ነቅፎ ወደ እስላም ሃይማኖት ስለ ገባ አውግዘነዋል ፤ እናንተም በአርቶዶክስ ሃይ ማኖት ጸንታችሁ የመንግሥታችሁን ነፃነት እየጠበቃችሁ ከመኖር በቀር እንግዲህ ልጅ ኢያሱን የተከተላችሁና ለርሱ የተገዛችሁ እንደሆነ ውጉዛን ናችሁ» ብለው የመጨረሻ ቃል ተናገሩ ።

ከዚያም በኋላ ዙፋኑና ዘውዱ ለንግሥት ዘውዲቱ ፡ አልጋ ወራሽና ባለ ሙሉ ሥልጣን እንደራሴነቱ ለእኔ መሆኑ በዐዋጅ ተነገረና የዐዋጁ ቃል በሙሉ ኢትዮጵያ ላሉት ለመሳፍንቱና ለመኳንንቱ ለየአገረ ገዥዎቹም ሁሉ በሰልክ አለፈላቸው ።

ንጉሥ ሚካኤል ከእስላምነት ወደ ክርስቲያን ሃይማኖት ከተመለሱ ግ ዓመት ያህል ስለ ሆነ ልጃቸው ወደ እስላም ሃይማኖት በመግባታቸው ማዘናቸውን ከመኳንንቱ ላንዳንዱ ይናገሩ ነበርና አሁን በልጃቸው መሻር ከእኛ ጋራ ሳይተባበሩ አይቀሩም በማለት የዐዋጁ ቃል አለፈላቸው ።

ልጅ ኢያሱም በሐረር ከተማ ሳሉ የርሳቸውን መሻር ፡ የንግሥት ዘው ዲቱን መንገሥ ፡ የእኔን አልጋ ወራሽና ባለሙሉ ሥልጣን እንደራሴ መሆን በሰሙ ጊዜ ስማሌዎቹንና አዳሎቹን ሰብስበው በከተማው ሽብር እንዲነሣ አደረጉና ክርስቲያኑና እስላሙ ወገን ለይቶ ስለ ተጋደለ ፤ ከሁለቱም ወገን ርሃ ያህል ሰዎች ሞቱ ። ደጃዝማች ባልቻና አሁን ራስ የተባለው ቀኛዝማች እምሩ ለጊዜው በዚያው በሐረር ስለ ተገኙ ተይዘው ነበርና ደጃዝማች ባል ቻን ከእኔ እንዳትለይ ብለው አስምለው ለቀቋቸው ። ቀኛዝማች እምሩን ግን አስረው አስቀመጡት ።

በሐረርም የነበሩት የእኔ መኳንንቶችና አሽከሮች ሁሉ ከጥቂቶች በቀር ከልጅ ኢያሱ እየከዱ ቀርሳ ወደሚባለው አውራጃ እየወጡ ተሰልፈው ይጠባበቁ ጀመር ። ቀኛዝማች እምሩም ከታሰረበት አምልጦ ወጣ ።

ከዚህም በኋላ ወደ እሳቸው የሆነውን ፡ ከቀጥር ጦር ጭፍራ ሰብስበው ደጃዝማች ጉግሣ አልዩ የሚባለውን የጦር አበጋዝ አድርገው ፤ ወደ አዋሽ መስደዳቸው ስለ ተሰማ ፤ ደጃዝማች አያሌው ብሩን የጦር አበጋዝ አድር ገን ፡ ደጃች ኃይለ ማርያም ለማን ፡ ደጃች አድማሱ ብሩን ፡ ልጅ አበበ ዳም ጠውን ፡ ልጅ ደስታ ዳም ጠውን ፡ ፊታውራሪ መኩሪያ ገርማሜን ፡ ሌሎች ንም የቀጥር ወታደሮች ጨምረን ልክን ነበርና ፡ ምኔሶ በሚባለው ጣቢያ



ከቀኝ ወደ ግራ ፡ ልዑል መኩንን ፡ ልዕልት ወለተ ጸኤል ፡ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ፡ ራስ ያስታ ፡ ልዕልት ተናን መርቅ ፡ ግርማዊት ኦቲጊ ፡ መንን ፡ ልዑል አልጋ ወራሽ ፡ ልዕልት ዘገባ ወርቅ ፡ በእቲጊ ግራና ቀኝ ሕዳዊቱ ዓይድዓ ያስታና እምሩ ያስታ ።



1926 ዓ.ም. ቀኝ ራስ ወልደ ገዮርጊስ (ንጉሥ) ፣ ንጉሥ ሚካኤል ፣ ልጅ አያሱ ።





የግንባታ ምኒልክ ባሕብጉ ከቆሙት ሠብዓ ራስ ተግባር ፡ ሠሌዳ ራስ ሠልጣን ገዢ ገብ ደጃች ተፈሪ (ቀ. ፡ ፡ ፡ ፡ ፡) ደጃች ናደሙ ፡  
ደጃች ብሩ ፡ ቀንዳግታ ፡ ኃይለ ሥላሴ ሠግቱ ፡ በጅርግድ ዘላቀ ሠብዓ ራስ ፡

ላይ ተጋጥመው በመስከረም ፳፭ ቀን ደጃዝማች ጉግሣ አልዩን ድል አደረጉት ። እርሱ ራሱ ግን በባቡር አምልጦ ድሬዳዋ ገባ ።

ልጅ ኢያሱም በሐረርና ባውራጃዋ ሁሉ ያለው ክርስቲያኑ ፡ እስላሙም እንደ ከዳቸው ባዩ ጊዜ ወደ ድሬዳዋ ወርደው በግምጃ ቤት ከተገኘው ገንዘብ የሚችሉትን ያህል ይዘው ፡ የማይችሉትን በሙሴ ኤድልበ. እጅ ወደ ጅቡቲ ልከው ወደ አባታቸው ገዛት ወደ ወሎ ለመሔድ በአዳል በረሃ ተጓዙ ።

ንጉሥ ሚካኤል ግን ልጅዎ ወደ እስላም ሃይማኖት ስለ ገቡ እሳቸውን ሽረን ንግሥት ዘውዲቱን አንግሠን ፤ ልዑል ተፈሪ መኰንንን አልጋ ወራሽና ባለሙሉ ሥልጣን እንደራሴ አድርገናል የሚል የስልክ ቃል ተላልፎላቸው ነበርና ያንን ባዩ ጊዜ ቢሆንስ ልጄን እኔ መክሬና ተቆጥቼ በክርስቲያን ሃይማኖት እንዲጸና አድርገው ነበር እንጂ ፤ አያቱ ዐፄ ምኒልክ የሰጡትን አልጋ ሲወስዱበት ዝም ብዬ አላይም ብለው የጦር ሠራዊታቸውን በዐዋጅ አስከትተው ወደ ሸዋ መገሥገሣቸው ተሰማና መሳፍንቱና መኳንንቱ ፤ ሚኒስትሮችም ባንድነት ሆነው ከዚህ ቀጥሎ ያለውን ቃል ጽፈው ላኩላቸው ።

ይድረስ ከንጉሥ ሚካኤል ። ዘሥልጣኑ ጽሑፍ ዲበ መትከፍቱ ንጉሠ ጽዮን ።

ልጅዎ ልጅ ኢያሱ አልጋ ወራሽ ከሆኑ ጀምሮ እስከ ዛሬ የሚሠሩት ሥራ ሁሉ የልጅነት ሥራ እንደ ሆነ ንጉሥም ያውቁታል ። እኛም መክረን ተቆጥተን እናሳድጋለን ብለን ብናስብ ፤ ባንድ ስፍራ የማይቀመጡ ስለ ሆነ ብን ጊዜ አላገኘንም ። አንዳንድ ጊዜም እያገኘን ብንመክራቸው አልተቀበሉንም ። እኛም ምናልባት ከነገ ሣልስት የመንግሥታቸውን ጥቅም ፤ የራሳቸውን ማዕርግና ክብር እያወቁ ይህን የልጅነት ሥራቸውን ይተውት ይሆናል በማለት ሰውነታቸው እንዳይሰቀቅ ታግሠን ብንጠብቃቸው የልጅነት ሥራ መሥራታቸው አልበቃ ብሏቸው ፤ ከአብርሃ ወአጽብሐ ፡ ከከሣቴ ብርሃን ሰላማ ጀምሮ አንድ ሺ ፳፻ ዓመት ያህል በክርስትናዋ ጸንታ በምትኖረው ባገራችን በኢትዮጵያ የእስላም ሃይማኖት ለማቆም ይጣጣሩ ጀመር ።

ባለፈው ዓመት ወደ ወሎ በመጡ ጊዜ ከእስላሞች ጋራ ሲሠሩት የከረሙትን ሥራ ሁሉ ንጉሥ ራስዎ ያውቁታል ። ደግሞም ለንጉሥ ሳይሆንልዎ ቢቀር ነው እንጂ የልጅ ኢያሱ ልብ ከክርስቲያን ሃይማኖት መናወጡን አይተው እባክህ ልጄ ይህን አሳብህን ተው እያሉ መምከርዎንና መቆጣትዎን ሰምተናል ። አሁንም ለእኛ ሳያስታውቁን በስውር ወደ ሐረር ወርደው ከእስላሞች ጋራ የሠሩትን ሥራ ሁሉ የሚያስረዱ ፎቶግራፋቸውን ከዚህ ደብዳቤ ጋራ ልክንልዎታል ።

ይህንንም ሁሉ ታግሠን ሁላችንም ባንድነት ሆነን ሊቀ ጳጳሱንና እጩ ጌውን ጨምረን ለማናቸውም ቢሆን ለዕንቁጣጣሽ (ላዲሱ ዓመት) ወደ አዲስ አበባ ይምጡልን ብለን ደብዳቤ ጽፈን ብንልክላቸው ሳይመጡ ቀሩ ። እንደዚህም አድርገን መጨነቃችን የክርስቲያን ሃይማኖት እንዳትጠፋ ፡ በዚህም ምክንያት የክርስቲያን ደም በከንቱ እንዳይፈሰስ አገራችንም ለባዕድ እንዳታልፍ ብለን ነውና ንጉሥም በዚህ ነገር በጣም ያስቡበት ። ሕዝቡም የዚህን ነገር እርግጡን ሳያገኘው እንዳልተነሣ የታወቀ ነው ። ይልቁንም በንጉሥ ሚካኤል ልጅ በልጅ ኢያሱ ምክንያት በኢትዮጵያ የክርስቲያን ሃይማኖት ጠፋ ፡ የእስላም ሃይማኖት ሰፋ ተብሎ በታሪክ ተጽፎ ለኋላ ትውልድ መቆየቱ አይቀርምና የርስዎም ስም አብሮ መጥፋቱን እናሳስብዎታለን ።

ይህንም ሁሉ ለንጉሥ መጻፋችን ዐፄ ምኒልክን እኛንም ሁሉ እንዲወዱ ለክርስቲያንም ሃይማኖት እንዲቆረቆሩ እናውቃለንና አሳብዎ ከአሳባችን ሳይለይ ባንድነት ለሃይማኖታችንና ለመንግሥታችን ጥቅም የሚሆን እንድንሠራ በማለት ነው እንጂ በተለየ ንጉሥ እንዲቀየሩ ልጅ ኢያሱ እንዲጎዱ ብለን ያደረግነው አይደለም ።

መስከረም ፳፱ ቀን ፲፱፻፱ ዓመተ ምሕረት ።

ንጉሥ ሚካኤል ይህ ደብዳቤ ከደረሳቸው በኋላ ምንም ቢሆን አልመለስም ብለው ወደ ፊት መገሥገሣቸውን መልክተኞቻችን በስልክ ስላስታወቁን ለጊዜው በአዲስ አበባ የተገኘውን የጦር ሠራዊት በራስ ሉል ሰገድ አበጋዝነት አድርገን አስቀድመን ሰደናቸው ነበርና ቶራ መስክ ከሚባለው ከሸዋ አውራጃ ሲደርሱ ፤ ከንጉሥ ሚካኤል የጦር ፊታውራሪ ጋራ በድንገት ተጋጥመው በጥቅምት ፯ ቀን ማክሰኞ ራስ ሉል ሰገድና ደጃች ተሰማ ገዝሙ ሊቀ መኳስ አበበ አጥናፍ ሰገድ ፡ ፊታውራሪ ዘውዴ ጎበና ፡ አሳላፊ አቤ ፡ ቀኛዝማች ድልነሣሁ ፡ አሳላፊ ድልነሣህ ፡ አቶ ሸዋዬ ሌሎችም የጦር አለቆች በጦርነቱ ውስጥ መሞታቸውን በስልክ ሰማን ።

ከዚያም በፊት የጦር ሚኒስትራችን ፊታውራሪ ሀብተ ጊዮርጊስ በጥቅምት ፫ ቀን ከአዲስ አበባ ተነሥተው ተገዘው ኮረማሽ ሲደርሱ ፤ በኮረማሽ ካለው የጦር መሣሪያ ለየወታደሩ ሲያካፍሉ እንዲሰነቡቱ አድርገን ነበርና እኛ በጥቅምት ፱ ቀን ተነሣን ። ከያውራጃውም የሚመጣው የጦር ሠራዊት እንደተቻለ በግሥጋሜ እንዲደርስ ለሠራዊቱ ከዚህ ቀጥሎ ያለውን ቃል በዐዋጅ አስታወቅነው ።

ያዋጅ ቃል ።

«ያገሬ የኢትዮጵያ ሰው ስማ

ልጅ ኢያሱ ከዐፄ ምኒልክ ፈቃድ ወጥተው ክፉ ሥራ እንዳይሠሩ የረገሟቸውን እርግማን ጥሰው የእስላም ትውልዳቸውን እየቈጠሩ ከእስላሞች ጋራ በመስጊድ እየሰገዱ ወደ እስላም ሃይማኖት መግባታቸውን በግልጥ ስለአሳዩ ማስተዳደርም ስላልቻሉ እርሳቸውን ሽረን ንግሥት ዘውዲቱን በአባታቸው አልጋ አስቀምጠን አነገሥን ።

ንጉሥ ሚካኤልም የልጃቸውን መስለም ያውቃሉና ከእኛ ጋራ ሆነው ለክርስቲያን ሃይማኖት ደማቸውን ያፈሰሳሉ እያልን ስናስብ እንዲያውም ለእስላም ንጉሥ ካልተገዛችሁ ብለው ሊወጉን ከወሎ በግሥጋሜ መጥተዋልና ወንድ ልጅ የሆንህ ተከተለኝ ።»

ይህንም ዐዋጅ ካናገርን በኋላ ወደ ፊት ገሠገሥን ። ነገር ግን የኢትዮጵያ ሰው እርስ በርሱ ደም መፋሰሱ በጣም የሚያሳዝን ስለሆነ ፤ ከደብረ ሊባኖስና ከዝቋላ ገዳማት ፡ ከየአድባራቱም ሁሉ መነኩሳትና መምህራን እየተመረጡ መጥተው መስቀል እየያዙ ንጉሥ ሚካኤል ጦርነት ሳያደርጉ ወደ ወሎ እንዲመለሱ እንዲለምኗቸው አደረግሁ ። ንጉሥ ሚካኤል ግን እንኳን ሊመለሱና ለማስታረቅ የተላኩትን መነኩሳት እየያዙ አሰርዋቸው የሚል የስልክ ቃል ስለመጣልን ለመዋጋት ቁርጥ አሳብ ማድረጋቸው የታወቀና የተገለጠ መሆኑን ተረዳነው ።

በጥቅምት ፲፮ ቀን ከኮረማሽ ተነሥተን ተገዝን ነበርና በጥቅምት ፲፯ ቀን ሰገሌ በሚባለው በጠራ ወረዳ ሜዳ የእኛና የንጉሥ ሚካኤል ሰፈር ግንባር ለግንባር ተያይቶ አደረገ ።

በጥቅምት ፲፰ ቀን ዓርብ ከሌሊቱ በ፯ ሰዓት ጀምረው የጦር አለቆቻቸውን በቀኝና በግራ አሰልፈው እርሳቸው በማሃል ሆነው መጥተው ጧት ሲነጋ ቃፊር ሆነው ባደሩት በመድፈኞቻችን ላይ አደጋ ጥለው ተኩስ ጀመሩ ። ከዚህም በኋላ የጦር ሚኒስትራችን ፊታውራሪ ሀብተ ጊዮርጊስ በግንባር ፡ ራስ ካሣ በንጉሥ ሚካኤል ጀርባ ፡ የቀሩት ራሶችና ደጃዝማቾች በቀኝና በግራ እንዲሰለፉ አድርገን ፡ እኛ ለጦር ሠራዊቱ ሁሉ ደጀን ሆነን ተጋጠምናቸው ።

ከጧቱም ጀምሮ ፮ ሰዓት ያህል እንደ ተዋጋን የሸዋ የጦር ሠራዊት ፍየል እንዳየ ነብር ፡ ላም እንዳየ አንበሳ እየዘለለ ጎራዴውን እየመዘዘ እጅ ለእጅ ተያይዞ በሰልፉ ውስጥ በገባ ጊዜ ንጉሥ ሚካኤል ድል ሆነው ተማረኩ ። ከሠራዊታቸውም የሞተው ሞቶ ፡ የተማረከው ተማርኮ የተረፈው እየሸሸ ወደ ወሎ ተመለሰ ።

ልጅ ኢያሱም በአዳል መሬት ዞረው ለጦርነቱ ለመድረስ ሲገመገሙ አንኮበር በደረሱ ጊዜ ንጉሥ ሚካኤል ድል መሆናቸውን ሰምተው ወደ ኋላ ቸው ተመልሰው በአዳል መሬት ዞረው ወደ ወሎ መሬት ገቡ ።

ንጉሥ ሚካኤል ግን ምንም ተማሪኩ ቢባል ለስሙ ያህል ነው እንጂ ማናቸውም የውርደት ነገር እንዳያገኛቸው ለክብራቸው የሚገባውን ሁሉ አድርገንላቸው ነበር ። ለሌሎቹም ምርኮኞች ከወሎ ጋራ ሌላ ጠብ እንደሌለን ሁላችንም ያንዲት የኢትዮጵያ ተወላጆች መሆናችንን እያስረዳን ከተለቀቁ በኋላ ባዋጅ ወደ ሀገራቸው ወደ ወሎ እንዲመለሱ አደረገን ።

የድሉንም ነገር በስልክ ወደ አዲስ አበባ ስላስታወቅን ከንግሥት ዘውዲቱ ጀምሮ የከተማው ሕዝብ በሙሉ ታላቅ ደስታ አደረገ ። ወደ አዲስ አበባም በተመለስን ጊዜ በጥቅምት ፳፫ ቀን ኅሙስ ግርማዊት ንግሥት ዘውዲቱ በጃን ሚዳ በትልቁ አጅባር ድንኳን ሆነው የከተማው ሕዝብ በሙሉ ተሰብስቦ በታላቅ ሰልፍ በእልልታና በደስታ ተቀበሉን ።

## ምዕራፍ ፰

የንግሥት ዘውዲቱ የዘውድ በዓል ከተደረገበት አንሥቶ ልጅ ኢያሱ ወሎ ላይ ድል ሆነው እስከ ሸሹ ድረስ ።

የንግሥት ዘውዲቱ የዘውድ በዓል በየካቲት ፬ ቀን ፲፱፻፱ ዓመተ ምሕረት እንዲሆን ነገሩ በምክር ቤት ስለ ተጨረሰ ለዘውዱ በዓል አከባበር የሚያስፈልገው ሁሉ እንዲሰናዳ ለየሹሞቹ ሁሉ ትእዛዝ ማሰለፍ ጀመርን ።

ለዘውዱም በዓል የበጌምድሩና የስሜኑ ገዥ ራስ ወልደ ጊዮርጊስ ፣ የሰላሌና የቦረና የደራው ገዥ ራስ ካሣ ፣ የጎጃሙ ገዥ ራስ ኃይሉ ፣ የትግሬው ገዥ ራስ ሥዩም ፣ ሌሎችም የትልልቅ አውራጆች ገዥዎች ወደ አዲስ አበባ እንዲመጡ ተላከባቸው ። እነዚህን ለመጥራት በዚያ ጊዜ የነበረው የፖለቲካ ዳመና ከባድ ነበር ።

ከውጭ አገርም በኢትዮጵያ አዋሳኝ ያሉት የእንግሊዝ ሱዳንና የእንግሊዝ ሱማሌ ገዥዎች ፣ የፈረንሳይ ሱማሌ አገረ ገዥ እንዲመጡ የክብር ጥሪ ተላከላቸው ።

እነዚህም የተጠሩት ሁሉ በመጡ ጊዜ በየካቲት ፬ ቀን በዕለተ እሑድ በትልቁ ደብር በቅዱስ ጊዮርጊስ ቤተ ክርስቲያን በሊቀ ጳጳሱ በአቡነ ማቴዎስ እጅ ቅብዕ መንግሥት ተቀብተው የንጉሠ ነገሥቱን ዘውድ ጫኑ ።

ከዚህም በኋላ እንደ ሥርዓተ ንግሥት ሕግ ፣ ንግሥት ዘውዲቱ በአባታቸው ዙፋን ተቀምጠው መንገሳቸውን ፣ እኔም አልጋ ወራሽና ባለሙሉ ሥልጣን እንደራሴ መሆኔ በቤተ ክርስቲያን ቅጥር ግቢ በተሰበሰበው ፊት እንደ ገና በዐዋጅ ተነገረ ።

ከስምንት ቀን በኋላም በየካቲት ፲፩ ቀን ራስ ወልደ ጊዮርጊስ በንግ ሥት ዘውዲቱ እጅ ዘውድ ተጭኖላቸው የጎንደር ንጉሥ ተባሉ። ስለ ንጉሥ ነታቸውም የትግራይ ግዛት በበላይነት ተጨመረላቸው።

ያገሩንም ሹም ሽር እንደገና እያደላደልን ፡ ለራስ ወሌ የቀድሞ ግዛታ ቸውን የጁን ፤ ለልጃቸው ለራስ ጉግሣ ሳይንትን ፡ ለራስ አባተ የንጉሥ ሚካ ኤል ግዛት የነበረውን ሰባት ቤት ወሎን ሰጠናቸው።

ልጅ ኢያሱም የተደረገውን ሹም ሽር በሰሙ ጊዜ ከመቅደላ ወርደው ወደ የጁ ሲገሠግሡ ፤ ከራስ ወሌ ልጅ ከደጃዝማች አመዴ ጋራ ተጋጥመው ኖሮ ድል አድርገው ማረኩት የሚል ወሬ ስለ ደረሰልን ፡ እንግዲህ ልጅ ኢያሱ ካልተያዙ ሰላምና ጸጥታ አለመገኘቱን ዐውቀን ፤ በጦር ማኒስትራ ችን በፊታውራሪ ሀብተ ጊዮርጊስ አበጋዝነት ብዙ የጦር ሠራዊት ወደ ወሎ ሔዶ ልጅ ኢያሱን እየተፈላለጉ እንዲይዙ አደረግን።

ፊታውራሪ ሀብተ ጊዮርጊስም ወሎ በደረሰ ጊዜ ልጅ ኢያሱ ወዲያና ወዲህ እየተዛወሩ የጦር ሠራዊት መሰብሰባቸውን ሰምተው የደሴን ከተማ ይዘው ይጠብቋቸው ጀመር። ከፊታውራሪ ሀብተ ጊዮርጊስ ጋራ ካሉት የጦር አለቆች ዋናቹ ራስ አባተና ራስ ካሣ ነበሩ። ከነዚህም ጋራ ፡ ደጃዝ ማች ከበደ ተሰማና ደጃዝማች ኃይለ ማርያም ለማ ፡ ደጃዝማች መኩሪያ ገር ማሚ ፤ ሌሎችም የጦር አበጋዞች ነበሩ።

ልጅ ኢያሱም ብዙ የጦር ሠራዊት ከሰበሰቡ በኋላ ያባታቸውን የጦር አበጋዞች ራስ ይመርን ዋና ጠቅላይ የጦር አበጋዝ ፡ ፊታውራሪ ሥራህ ብዙን ምክትል የጦር አበጋዝ አድርገው በነሐሴ ፳፩ ቀን ፲፱፻፱ ዓመተ ምሕረት በማለዳ አደጋ ጥለው ጦርነት ገጠሙና ብርቱ ውጊያ ሆነ። ፊታውራሪ ሀብተ ጊዮርጊስም ከካባቸው ሳይወጡ ጠንክረው ስለ መከቱ ድል አደረጉና ራስ ይመር ተማረከ። ፊታውራሪ ሥራህ ብዙ ግን በጦርነቱ ውስጥ ሞተ። ልጅ ኢያሱም የራስ ይመርን መማረክ ፡ የሥራህ ብዙን መሞት በሰሙ ጊዜ ጥቂት ራሳቸውን ሆነው በፈረስ ጋልበው አመለጡና ወደ ባላገር ገቡ። ይኸ ውም የድሉ ነገር ዕለቱን በሰልክ ተላከና በአዲስ አበባ ከተማ ትልቅ ደስታ ተደረገ። ነገር ግን ይህ ዓለም ደስታና ኅዘን የተቀላቀለበት ስለ ሆነ ፤ ራስ አባተ ታመው ሰንብተው ሳሉ በጦርነቱ ቀን በድንኳን ተኝቼ አልውልም ብለው ተነሥተው ሲዋጉ ውለው ነበርና በዚህ ምክንያት በሽታው ስለ ጠነ ከረባቸው ፤ ጥቅምት ፮ ቀን ፲፱፻፲ ዓመተ ምሕረት ዐረፉ። መርዶዎቸውም ደረሰልንና ትልቅ ኅዘን ሆነብን። ራሳቸውም ወደ ደብረ ሊባኖስ እንዲመጣ አድርገን እኛው ራሳችን ወርደን በታላቅ ክብር አስቀበርናቸው። ለመታሰብ ቢያም እንዲሆን ጉራዴያቸውን ከሬሳቸው ጋራ እንዲቀበር አደረግን።

## ምዕራፍ ፱

ማኒስትሮች ስለ መሻራቸውና በአዲስ አበባ የቸነፈር (ግሪፕ) በሽታ ስለ መግባቱ።

ማኒስትሮች ከተሾሙ ዐሥር ዓመት ያህል ሆኗቸው ነበር። ቢሆንም የመን ግሥቱን ሥራ በትክክል ለመሥራት ባለመትጋታቸውና ሥራው ሁሉ እየተ በላሽ በመሔዱ ሕዝቡ ሁሉ በጣም ስለ ተናደደ ፤ ባንድነት በሜራ ተነሥቶ ማኒስትሮች ይለወጡልን ብሎ አመለከተ። እኛም ማኒስትሮችን ለመሾ ምና ለመሻር የሕዝብ ሥልጣን በመግባቱ ነገሩ ከዚህ ቀድሞ ያልተለመደ ስለ ሆነ ፤ አይሻሩም በማለት እስከሚቻለን ተከራክረንላቸው ነበር። ነገሩን ለማብረድ ስንል ለጊዜው ማኒስትሮች እንዲነሡ አደረግን። አዲሶችም ማኒስትሮች እስቲመረጡና እስቲሾሙ ሥራው ሁሉ በእኛ አላፊነት ብቻ ይሠራ ነበርና ብዙ ድካም ሆኖብን ነበር።

ከዚህም በኋላ ከጎዳር ፩ ቀን ጀምሮ እስከ ጎዳር ፱ ቀን በአዲስ አበባና በሌላውም በኢትዮጵያ አውራጃ ሁሉ የቸነፈር (የግሪፕ) በሽታ ተነሥቶ ነበርና በአዲስ አበባ ከተማ ብቻ ከዐሥር ሺ የሚበዙ ሰዎች ሞቱ። እኔ ግን በብርቱ ከታመምሁ በኋላ በእግዚአብሔር ቸርነት ከሞት ተረፍሁ።

በአውሮጳ ተቀስቅሶ የነበረው ትልቁ ጦርነት በዚህ ዓመት አልቆ በፈረንሳይና በእንግሊዝ ፤ በኢጣልያና በሌሎችም መንግሥታት የጦር ጓደኝነት ፤ ጀርመንና ቱርክ ድል ሆነው ነበር። እኛም ለጎረቤቶቻችን ሥንቅ በማቀበል እንኳ እንዳንረዳ ልጅ ኢያሱ በዚያ ጊዜ አልፈቀዱም ነበርና

ምንም ገለልተኛ ሆነን ብንቆይ ድል አድራጊዎቹ ጎረቤቶቻችን ስለ ሆኑ ለቀስለኞች እርዳታ ገንዘብ እየጨመርን እንኳን ደስ አላችሁ የሚሉ መልክተኞች ለመላክ ቁርጥ አሳብ አድርገን ፡ ለዚህም ስማቸው ከዚህ ቀጥሎ ያለው ሰዎች ተመረጡ ።

ወደ ፈረንሳይ መንግሥት ደጃዝማች ወልደ ገብርኤል በሻህ ዋና ሆነው ፤ በውስጣቸው ደጃዝማች ሸበሻ በያንና ነጋድራስ ዘውገ ።

ወደ እንግሊዝና ወደ አሜሪካ ዩናይትድ እስቴት ፡ ደጃዝማች ናደው ዋና ሆነው በውስጣቸው አቶ ጎሩይ ወልደ ሥላሴና ከንቲባ ገብሩ ።

ወደ ኢጣልያ መንግሥት ደጃዝማች ጌታቸው አባተ ዋና ሆኖ ፤ በውስጡ ፊታውራሪ መንገሻ ውቤና አዛዥ ደገፌ ናቸው ።

እነዚህም በሚያዝያ ወር ከአዲስ አበባ ሔደው የተላኩበትን ጉዳይ እየፈጸሙ ተመለሱ ።

# ምዕራፍ ፲

ልጅ ኢያሱ ትግሬ ላይ ተገኝተው ስለ መያዛቸው ።



ልጅ ኢያሱ ደሴ ላይ ከጦር ሚኒስትራችን ከፊታውራሪ ሀብተ ጊዮርጊስ ጋራ ተዋግተው ድል ሆነው አምልጠው ነበርና ወደ አውሳ በረሃ ገብተው ወዲያና ወዲህ እየተዘዋወሩ ሁለት ዓመት ያህል ከቆዩ በኋላ ከበረሃው ወጥተው ቅብፅ ወደሚባለው ስፍራ መግባታቸው ተሰማ ።

የትግሬው ገዥ ራስ ሥዩምም ለጊዜው አስታርቃለሁ ብለው ሞክረው ነበር ። ነገር ግን የመንግሥትና የዘውድ ነገር አንተ ይቅርብህ እገሌ ይውሰደው ለማለት በጣም የሚያስቸግር ስለ ሆነ ፤ የዕርቁን ነገር ትተው ከግዛታቸው ወጥተው እንዲሔዱ አደረጉቸው ። ከዚህም በኋላ ከራስ ሥዩም ግዛት ወጥተው በራስ ጉግሣ አርአያ ግዛት ገብተው ኖሮ ፤ ይህን በሰማን ጊዜ ፈልገው እንዲይዙ ብለን ወደ ራስ ጉግሣ ትእዛዝ አሳለፍን ።

ራስ ጉግሣም መፈለጉን እፈልጋለሁ ፤ ነገር ግን ከራስ ሥዩም ጋራ የምስጢር ንግግር እንዳላቸው ፡ ምናልባት መጥተው ነጥቀው እንዳይወስዱ ቸው እፈራለሁና ዘበኛ የሚሆኑ ሰዎች ይምጡልኝ ብለው ስለ አመለከቱ ፡ በኋላ ራስ የተባለው ልጅ ደስታ ዳምጠው የውስጥ ዘበኛ ፡ ደጃዝማች ጌታቸውና ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ፡ ፊታውራሪ ዋቁ ፡ ደጃች ወስኔ ትርፌ ፡ ደጃች ወልደ ሥላሴ ፡ ከራስ ጉግሣ ጋራ የውጭ ዘበኞች ሆነው ልጅ ኢያሱን ይዘው እንዲመጡ ወደ ትግሬ ሰደድናቸው ።

እኛም ደሴ ላይ ሆነን ፤ የቀኙንም የግራውንም ለማዳመጥ በሚያዝያ ፳፯ ቀን ፲፱፻፲፫ ዓመተ ምሕረት የአዳም ጎሙስ ዕለት ከአዲስ አበባ ተነሥ

ተን ወደ ደሴ ተጓዝን ። የጎጃሙ ገዥ ራስ ኃይሉም ተጠርተው ነበርና ደሴ ላይ በሰልፍ ገብተው ተገናኙን ። ራስ ጉግሣም ልጅ ኢያሱን ፈልገው መያዛቸውን ስላስታወቁን ፤ በቶሎ ይዘው ወደ ደሴ እንዲመጡ ትእዛዝ አሳልፈን ላቸው ነበርና አምጥተው አስረከቡ ።

ራስ ሥዩምም ተጠርተው መጥተው ነበርና ልጅ ኢያሱን ሳይዙ በመስደዳቸው መቀጫ እንዲሆንባቸው ፤ የአድዋ ግዛታቸውን ሽረን ለደጃዝማች ገብረ ሥላሴ ሰጠንባቸው ። ራስ ጉግሣም ልጅ ኢያሱን ይዘው ስለ አመጡ ፤ በቀድሞ ግዛታቸው ላይ ሌላ ግዛት ጨምረን ሰጥተን ፤ ሹም ሽሩን አደላድለን ። ራስ ኃይሉም ወደ ጎጃም እንዲመለሱ አሰናብተን ። ወደ አዲስ አበባ ተመልሰን በሐምሌ ፲፪ ቀን ገባን ። ልጅ ኢያሱንም ወደ ሰላሌ ከተማ ወደ ፍቼ ልከን በታማኛችን በራስ ካሣ እጅ እየተጠበቁ እንዲቀመጡ አደረግን ።

ልጅ ኢያሱ ከተሻሩበት ከ፲፱፻፱ ዓመተ ምሕረት ጀምሮ አራት ዓመት ያህል ሳይያዙ ስለ ቆዩ ፤ አንዳንድ ወሰላቶች ሁከት ለማድረግ አላረፉም ነበር ። ልጅ ኢያሱ ከተያዙ ወዲህ ግን ሰላምና ጸጥታ እየሆነ በመሔዱ ላገሩ ትልቅ ጥቅም ሆነ ።

## ምዕራፍ ፲፩

በንግሥት ዘውዲቱና በእኔ መካከል እየገቡ ለመንግሥት ሥራ መሰናክል ሆነው ስለ ነበሩ ሰዎች ።

በንግሥት ዘውዲቱና በአባቴ በልዑል ራስ መኩንን መካከል ከዝምድናቸውም በላይ የመተማመንና የመተሳሰብ ወዳጅነት ነበራቸውና እኔንም ባባቴ ዓይን እያዩኝ በጣም የእናት ያህል ያስቡልኝ ነበር ። በዚህም ላይ ደግሞ ልጅ ኢያሱ ሁለታችንንም ለማሳዘንና ለማስቀየም ሲሉ አንድ ዓይነት ግፍ ሠርተውብን ነበር ። ንግሥት ዘውዲቱን ባባታቸው ከተማ በአዲስ አበባ እንዳይቀመጡ በግድ አስወጥተው ወደ ፋሌ ሰደው እንደ እስር ሆነው እንዲቀመጡ አድርገው ነበር ። እኔንም ባባቴ ከተማ በሐረር ፣ ወይም በዋናው ከተማ በአዲስ አበባ እንዳልቀመጥ በሹመት አስመስለው በግድ ወደ ከፋ እንድሔድ አዘውኝ ነበር ። ነገር ግን እግዚአብሔር በቸርነቱ ልጅ ኢያሱ እንዲሻሩ ፤ ንግሥት ዘውዲቱ ለኢትዮጵያ ዘውድና ዙፋን ፣ እኔ ለኢትዮጵያ አልጋ ወራሽና ባለሙሉ ሥልጣን እንደራሴ ለመሆን እንድንመረጥ ስላደረገን ይህንኑ እያደነቅን በፍቅርና በመስማማት ተቀምጠን ነበር ።

ከዚህም ቀድሞ በመስከረም ፲፯ ቀን ፲፱፻፱ ዓመተ ምሕረት መኳንንቱ ከነሠራዊቱ ፤ ጳጳሱና እጩጩ ከነካህናቱ ባንድነት ተሰብስበውና መካረው ፤ ንግሥትን ለዘውዱና ለዙፋኑ ፣ እኔን ላልጋ ወራሽነትና ለባለ ሙሉ ሥልጣን እንደራሴነት ሲመርጡ ፣ ስለ ኑሮዎችንና ስለ ሥራችንም ከዚህ ቀጥሎ ያለውን ደንብ ወስነውልን ነበር ።

፩ኛ : ንግሥት ፣ የዘውዱንና የዙፋኑን ክብር ይዘው ንግሥተ ነገሥ  
ታት እየተባሉ እንዲኖሩ ።

፪ኛ : እኔ የኢትዮጵያ አልጋ ወራሽ ተብዬ በዚህ ላይ ባለሙሉ ሥልጣን  
እንደራሴነቱን ይገዜ ፣ የመንግሥቱን ሥራ ሁሉ በሙሉ  
እንድሠራ ።

፫ኛ : የጦር አለቆችን እኔ እየመረጥሁ እንድሾምና እንድሽር ።

፬ኛ : በችሎት እየተቀመጥሁ ዳኞች የፈረዱትን የሲቢልና የወንጀል  
ይግባኝን ሁሉ እንድፈርድ ።

፭ኛ : ከውጭ አገር መንግሥቶች ጋራ የሚያገናኘውን ማንኛውንም  
ጉዳይ ሁሉ እኔ እየተነጋገርሁ እንድጨርስ ነበር ።

ይህንም በደንብ ተወስኖ የተሰጠንን ሥራ በመስማማት እየሠራን  
አንድ ግመት ያህል ከቆየን በኋላ ፣ የራሳቸውን ጥቅም ብቻ የሚፈልጉ አንዳ  
ንድ ሰዎች በመካከላችን ገብተው አንድነታችንን ለማጥፋትና ለመለያየት  
ይሞክሩ ጀመር ። ዋና ማስረጃም እያደረጉ ለንግሥት የነገርዋቸው ሹም  
ሽሩና ሌላውም የመንግሥቱ ሥራ ሁሉ በአልጋ ወራሹ እጅ ከሆነ ፣ ንግሥ  
ትን የሚፈራና የሚያከብር አንድም ሰው አይገኝምና የጦር አለቆችንና ሚኒ  
ስትሮችን በመሾም ፣ ያገር ግዛትን በማደላደልና ርስት በመትከል ፣ ገንዘ  
ብም በመስጠት ፣ ይህን በመሰለው ሁሉ የንግሥት ሥልጣን እንዲገባበት  
ያስፈልጋል እያሉ ነበር ። ዳኞች የሆኑትም የፈረዱት ፍርድ በይግባኝ ወደ  
እኔ እየቀረበ ከተመረመረ በኋላ እንዳይገለበጥባቸው ለማድረግ ስለ ፈለጉ ፣  
ለንግሥት ክብር እያስመሰሉ ንግሥት በችሎት ቢቀመጡ መልካም ነው  
ይሏቸው ነበር ። ያሮጌው ልምድ እንዳይለወጥና ተማሪ ቤት እንዳይሰፋፋ  
በማለት ነው ።

ከዚህ በቀር እኔ ለመንግሥቱ ክብር ፣ ለሕዝቡ ሀብትና በረከት ይሆ  
ናል እያልሁ የምሠራውን ሁሉ ፣ ወደ ክፉ እየተረገሙና እያስመሰሉ ይነግ  
ርዋቸው ነበር ። ለምሳሌ ፡-

፩ኛ : በኢትዮጵያ ያለው ማዕድን ተቀብሮ ከሚኖር እየወጣ ቢሠራ  
በት ለመንግሥቱም ለሕዝቡም ትልቅ ጥቅም ይሰጣል ብዬ ባዬር ለሚባል  
ላንድ ለፈረንሳይ ኩባንያ ውል ብሰጥ በአገራችን ላይ ጉዳት እንዳደረስንበት  
አድርገው አወሩ ።

፪ኛ : አይሮፕላን ወደ ሀገራችን የገባ እንደ ሆነ ያገርን ጸጥታ የሚያጠ  
ፉትን አንዳንድ ወስላቶች ማባረሪያና ማስፈራሪያ ይሆናል ፣ ፖስታና  
ሰውም በያውራጃው ያመላልሳል ብዬ ከፈረንሳይ አገር ተገዝቶ አይሮፕላን  
እንዲመጣ ባደርግ የንግሥትን ወገን ሁሉ በአይሮፕላን ፈጅቶ ዘውዳቸው  
ንና ዙፋናቸውን በኃይል ሊወስድባቸው ነው ብለው አወሩ ። ይልቁንም  
ባርያ ነፃ ለማውጣት ታላቅ ችግር አግኝቶኝ ነበር ።

ንግሥት ግን እነዚህ በመካከላችን እየገቡ እያስመሰሉ የሚነግሩዋ  
ቸው ሰዎች ለራሳቸው ጥቅም እንጂ ለመንግሥት ጥቅም አለመሆኑን ሳይመ  
ረምሩ አንዳንድ ጊዜ የነሱን አሳብ ይከተሉ ነበርና የመንግሥቱን ሥራ  
እንደ አሳቢ ለመሥራት ብዙ ችግር ሆኖብኝ ነበር ። ቢሆንም ትልልቆቹ  
መኳንንቶች ፣ ይልቁንም ራስ ካሳ ባንዳንድ ሰዎች የተንኩል ምክር የመን  
ግሥቱ ሥራ በመሰናከሉና ከሥልጣኔ ወደ ኋላ በመቅረታችን እያዘኑ ንግሥ  
ትና እኔ በመጀመሪያ ስንመረጥ እንደተሰጠን ደንብ የመንግሥቱን ሥራ  
ብንሠራ የሚጠቅም መሆኑን እያስረዱ ለንግሥት ይነግርዋቸው ነበርና  
ሌሎች ከሚመክርዋቸው ብዙውን ችላ እያሉ ይተዉት ነበር ።



# ምዕራፍ ፲፪

ያገሩን ውስጥ ሥራ በደንብና ባዋጅ ስለ ማሻሻልና የውጭ አገር ሥልጣኔ በኢትዮጵያ እንዲገባ ስለ ማድረግ ።

የኢትዮጵያ መንግሥት አልጋ ወራሽና ባለሙሉ ሥልጣን እንደራሴ ከሆን በት ከ፲፱፻፱ ዓመተ ምሕረት መስከረም ፲፯ ቀን ጀምሮ አሁን ኢጣልያ በሠ ራችብን የግፍ ሥራ ይህ ትልቁ አደጋ እስከ ደረሰብን እስከ ፲፱፻፳፰ ዓመተ ምሕረት በሚቻለን ሁሉ ለመንግሥቱ ክብር ለሕዝቡ ሀብት የሚሰጥ የመሰ ለንን ሁሉ ከትግል ጋር ከመሥራት አላቋረጥንም ። ምንም እንኳ ለሥራው ሁሉ ማረጋገጫ ብንሾም አላፈነቱ በኛ ላይ ስለ ሆነ ትልቅ አሳብና ድካም ነበረብን ።

በዚህም ላይ ደግሞ ከጥንት ጀምሮ እንደ ቆየው እንደ ኢትዮጵያ ነገሥ ታት ልማድ በየሳምንቱ ሁለት ቀን ረቡዕና ዓርብ በችሎት እየተቀመጥን የይግባኝ ፍርድ መፍረድ ዋና ሥራችን ነበርና የዕረፍት ጊዜ አልነበረንም ።

በየዕለቱ ከሠራነው ከትንንሹ ሥራና በቀን ብዛት ከዘነጋነው በቀር አሁን ትዝ የሚለን ዋና ዋናው ሥራ ከዚህ ቀጥሎ ያለው ነው ።

፩ኛ ፡ ከ፲፱፻፱ ዓመተ ምሕረት አስቀድሞ ለመንግሥቱ ሥራ ሁሉ ማረጋገጫ ተሾመው ነበር ። ነገር ግን ለሥራቸው ሁሉ በጽሕፈት የሆነ የውስጥ ደንብ አልተሰጣቸውም ነበርና ፡ በቂ የመሥሪያ ቤትም ስላልነበራ ቸው የሚረከቱት ተቸውን ሥራ አንዳንድ ጊዜ የሚሠሩት በየመኖርያ ቤታ

ቸው ነበር ። ግን ከ፲፱፻፲፫ ዓ. ም. ጀምሮ ለየሥራቸው ሁሉ የሚሆነውን ደንብና መጽሐፍ ከአውሮጳ እያስመጣንና እየሰጠን ለያንዳንዱም ማረጋገጫ ሮች የመሥሪያ ቤት እንዲሠራ እያደረግን ለሥራቸውም አንዳንድ የውጭ አገር አማካሪ እየቀጠርን ስለ ሰጠናቸው የመንግሥቱ ሥራ እየተቃና ሔዷል ።

፪ኛ ፡ በፍርድ ቤቱ አኳኋን ሁሉ በትክክል አይሠራም ነበር ፤ ከ፲፱፻፲፱ ዓመተ ምሕረት ጀምሮ ግን ለየፍርድ ቤቱ ሁሉ በጽሕፈት የሆነ ደንብና መጽሐፍ ስለ ሰጠን በጣም እየተሻሻለ ሔዷል ። ይልቁንም ከብዙ ዘመን ጀምሮ ተለምዶ በፍትሐ ነገሥት ተጽፎ የኖረውን እጅና እግር የመቁረጥን ይህን የመሳሰለውን የጭካኔ ቅጣት እንዲቀር በማድረጋችን ሕዝባችን ሁሉ ደስ ብሎታል ።

፫ኛ ፡ ከቀድሞ ዘመን ጀምሮ ስለ ቅጣት የቆየው ልማድ አንድ ሰው የወንጀል ሥራ የሠራ እንደሆነ ፤ መቀጫው በገንዘብ ቢሆን ገንዘቡን ለማሳ ነስና ለማብዛት ፡ በእስራትም ቢሆን የእስራቱን ቀን ለማሳጠርና ለማስረ ዘም ዳኛው እንደ ወደደ ለማድረግ ሥልጣን ነበረው እንጂ ፡ በገንዘብም በእ ስራትም ቢሆን የተወሰነ ቅጣት አልነበረም ። እንዲያውም ዳኛው በፍርዱ ወዳጁን ለመጥቀም ፡ ጠላቱን ለመጉዳት ቢያስብ የሚከለክለው ሕግ ስላል ነበረ ፡ ሁለት ሰዎች አንድ ወንጀል ሠርተው ቢያዙ ፡ ዳኛው ከፈቀደ አን ዱን ቀጥቶ ፡ አንዱን ያለ ቅጣት ሊለቀው ይችል ነበር ።

ከ፲፱፻፳፫ ዓመተ ምሕረት ጀምሮ ግን ወንጀል የሚሆነው ሥራ ሁሉ በዝርዝር ተጽፎ ይህን ወንጀል የሠራ ይህን ያህል ገንዘብ ይክፈል ፡ ይህን ያህል ቀን ይታሰር የሚል የወንጀልኛ መቅጫ ደንብ ስለ አቆምን ዳኛው ወዳጁን ለመጥቀም ጠላቱን ለመጉዳት እንደ ወደደ ማስከፈሉና እንደ ወደደ ማሰር መፍታቱ እንዲቀር አድርገናል ። ፍርድ ክብር ያለው መንገድ ይዟል ።

ደግሞ ነፍሰ ገዳይ መግደሉን በቃሉ አምኖ ወይም ምስክሮች መስክረ ውበት እንዲሞት ከተፈረደበት በኋላ ለባለ ደሙ ተላልፎ ተሰጥቶ ባለ ደሙ ሕዝቡ ሁሉ በተሰበሰቡበት ስፍራ በወደደው መሣርያ እንደ ፈቃዱ እየደበ ደበ ጣሩን እያበዛ ይገድለው ነበር ።

አሁን ግን ነፍሰ ገዳይ የሚሞትበት ልዩ ቤት አሠርተን ማንም ሰው ሳያይ የመንግሥት ባለወጣ ብቻ ልዩ ማኅጣጠሪያ ባለው ጠመንጃ ተኩስ ያለ ጣር እንዲገድለው አድርገናል ።

፬ኛ ፡ ያገር ውስጥ ሰዎችና የውጭ አገር ሰዎች ሲጣሉ ክርክሩ በተቃና አኳኋን እንዲፈጸም በማለት ፤ ከ፲፱፻፲፫ ዓ. ም. ጀምሮ ልዩ የዳኝነት ቤት እንዲቆም አድርገን ፡ ሕግ ዐዋቂ ዳኛ ሾምን ። ለዳኛውም ሕግና ፍርድ የሚ ያውቅ አማካሪ የውጭ አገር ሰው እየቀጠርን ስለ ሰጠነው የፍርዱ ነገር

በጣም ተሻሽሏል ። ለዚህም ሥራ የተቀጠሩት አማካሪ የሰዊስ አገር ተወላጅ ሙሴ አቤርሶን ነበሩ ። ይህ ከባድና ያገርን ክብር የሚነካ ውል ሁናቴ የፈረንሳይው መልክተኛ ሙሴ ክሎቢኮብስኪ ካጌ ምኒልክ ጋራ በ፲፱፻፱ ዓ. ም. በተዋዋለው ነበር ።

፮ኛ ፡ በኢትዮጵያ የመጽሐፍ ማተሚያ መኪና እንደሚበቃ ያህል ስለ አልነበረ መጽሐፍ ሁሉ የሚጻፈው በእጅ ነበርና ሕዝቡ ሁሉ መጽሐፍ ለማግኘትና ለማንበብ ብዙ ችግር ነበረበት ። ምክንያቱም በእጅ የሚጻፈው መጽሐፍ ለሁሉ ሊያዳርስ ስላልተቻለና ዋጋውም ብዙ ስለ ሆነ ነው ።

ከ፲፱፻፲፬ ዓ. ም. ጀምሮ በልዩ ገንዘባችን ሁለት የመጽሐፍ ማተሚያ መኪና ገዝተን ስለ አቆምን ብዙ መጻሕፍት በግእዝና ባማርኛ በትርጓሜም ስለ ታተሙ ሕዝቡ ሁሉ በጥቂት ዋጋ እየገዛ በማንበብ ብዙ ጥቅም አግኝቷል ። ደግሞ ብርሃንና ሰላም የተባለ የሳምንት ጋዜጣና ከሳቴ ብርሃን የተባለ የወር ጋዜጣ በነዚህ ማተሚያዎች ይታተማሉ ። የማተሚያ ቤቱንም ገቢ ለቤተ ሳይዳ ሆስፒታል ርስት አድርገን ሰጠነው ።

በመንግሥትም ገንዘብ ሌላ የማተሚያ መኪና እንዲቆም ፈቅደን ለመርሐ ጥበብ ማተሚያ ቤት ተሰጥቶ ብዙ መጻሕፍትና ለየሚኒስቴር ቤቱ ሥራ የሚሆነው ካርኔና ይህን የመሰለው ሁሉ ይታተማል ። አእምሮ የሚባለውም ጋዜጣ በሳምንት አንድ ጊዜ በዚህ ማተሚያ ይታተማል ።

፯ኛ ፡ ከ፲፱፻፲፭ ዓመተ ምሕረት አስቀድሞ የብድር ደንብ አልነበረምና ገንዘብ ያላቸው ሰዎች ሁሉ በመቶው ሀያ እስከ ሠላሳም ወለድ ገንዘብ እያበደሩ ባለ ዕዳው የሚከፍለው ገንዘብ ሲያጣ በዳኛ እየተከሰሰ እጁ ላበደረው አልፎ እየተሰጠ ዕዳውን እስቲክፍል ይታሰር ነበር ።

ከ፲፱፻፲፮ ዓመተ ምሕረት ጀምሮ ግን ወለድ በመቶው ፱ እንዲሆን እንጂ ከዚያ በላይ ወለድ የተቀበለ መቀጫ እንዲከፍል አድርገናል ። ተበዳሪውም የሚከፍለው ገንዘብ የሌለው እንደ ሆነ በሐራጅ የሚሸጥ ከብትም ርስትም እንደሌለው ተመርምሮ ከታወቀ በኋላ እጁ ለአበደረው አልፎ እንዳይሰጥ በ፲፱፻፲፮ ዓ. ም. በደንብ ከልክለናል ።

፯ኛ ፡ በአዲስ አበባና በሌሎቹም በዋና በዋና ከተሞች በየቤቱ የጋዝና የሞራ የሰም (የጧፍ) መብራት ይበራ ነበር እንጂ የኤሌክትሪክ መብራት አልነበረም ።

በ፲፱፻፲፱ ዓ. ም. በመጠኑ ተጀምሮ የነበረው አገልግሎት ከ፲፱፻፲፭ ዓመተ ምሕረት ጀምሮ በቤተ መንግሥቱና በሚኒስትሮቹም መሥሪያ ቤት፣ በየመኳንንቱም ቤትና በትልቁ በልዑል ራስ መኩንን መንገድ ዳር ዳር ሁሉ በየትልልቁም ቤተ ክርስቲያን በሐረርና በድሬዳዋ ከተሞች በደሴም በደብረ ማርቆስም የመንግሥት ቤቶች የበለጠ የኤሌክትሪክ መብራት እንዲበራ ሆኗል ።





በሌጅ አያሱ ዘመን ፡ በሌጅ አያሱ በቀኝ በኩል ደጃዝማች ተፈሪ (ቀ.ጊ.ሥ.) ፡ በግራ ደጃዝማች ብኑ ወልደ ገብርኤል (ራብ)

፳፭ : ቀድሞ የውጭ አገር የነገሥታት ልጆችና መሳፍንት ወደ ኢትዮጵያ አይመጡም ነበር ።

ከ፲፱፻፲፮ ዓመተ ምሕረት ወዲህ ግን ባገሩ የውጭ አገር ሥልጣኔ እንዲገባ ስላደረግን የውጭ አገር ነገሥታት ልጆችና መሳፍንት ወደ ኢትዮጵያ እየመጡ ጎብኝተው ተመልሰዋል ። ከነዚህም ዋነኞቹ የእንግሊዝ ንጉሥ የግርማዊ ጀርጅ ጄኛ ልጅ ዱክ ኦፍ ግሎስተር ፡ የስዊድን መንግሥት አልጋ ወራሽ ጉስታፍ አዶልፍ ፡ የኢጣልያ ንጉሥ የግርማዊ ቢክቶር አማኑኤል አጎት ዱክ ዴዝአብሩዝ ፡ የሳባይ ፕረንስ ደኡዲኒ ናቸው ።

፱፭ : ከ፲፱፻፲፮ ዓመት አስቀድሞ ካንድ አውቶሞቢል በቀር በኢትዮጵያ አውቶሞቢልና ካሚዮን በብዛት አልነበረምና ከንጉሠ ነገሥቱ ጀምሮ መኳንንቱም ሕዝቡም የሚሔዱት በፈረስ ወይም በበቅሎ ስለ ሆነ ፡ የንግድ ዕቃና ይህንም የመሰለው የሚመላለሰው በአጋሰስ እየተጫነ ስለ ሆነ ፡ ወደ ታሰበው ስፍራ ለመድረስ ብዙ ጊዜ ያስፈልግ ነበር ።

ከ፲፱፻፲፮ ዓመተ ምሕረት ወዲህ ግን ብዙ አውቶሞቢልና ሞቶር ቢስ ክሊት ቢስኪሎችም ብዙ ካሚዮንም እንዲገባ ስላደረግን ማናቸውም ሥራ ሁሉ እየተፋጠነ የሚሔድ ሆኗል ።

፲፩ : እስከ ፲፱፻፲፮ ዓመተ ምሕረት የሰሎሞንና የኢትዮጵያ ኮከብ የሚባሉ ሁለት ዓይነት ኒሻኖች ብቻ ነበሩ ። አሁን ግን ለዚያው ለሰሎሞን ኒሻን የወርቅ ሰንሰለት እንዲሠራለት አድርገን ለንጉሠ ነገሥቱ ማዕርግ ላላ ቸው ለውጭ አገር ነገሥታት የሚሰጥ ሆኗል ።

ደግሞ ለእቴጌዬቱና ለውጭ አገር እቴጌዎች የሚሰጥ የንግሥተ ሳባ የተባለ ኒሻን ባለወርቅ ሰንሰለት እንዲሠራ አድርገናል ። ከዚህም በቀር የዳግማዊ ምኒልክና የሥላሴ ኒሻን የተባሉ ማዕርጋቸው በጣም ከፍ ያለ ኒሻኖችና የወታደር ሜዳይ የጥበብና የዕውቀትም ሜዳዮች በየማዕርጋቸው እንዲሠሩ አድርገን ብዙ ሰዎች ተሸልመዋል ።

፲፩፭ : የትምህርት ቤት በአዲስ አበባ አንድ የዳግማዊ ምኒልክ ትምህርት ቤት ብቻ ነበር እንጂ ሌላ ስላልነበረ በውጭ አገር ቋንቋ የሚናገሩ ሰዎች ጥቂቶች ነበሩ ።

ከ፲፱፻፲፮ ዓመተ ምሕረት ጀምሮ ግን በአዲስ አበባና በሌሎችም በዋና በዋናዎቹ ከተሞች የውጭ አገር ቋንቋ መማሪያ ትምህርት ቤት ስለ አቆምን ፡ ከዚህ በፊት ከነበሩት ትምህርት ቤቶች በቀር ለልዩ ልዩ ሚሲዮኖችም ፈቃድና እርዳታ ሰጥተን የቋንቋ ትምህርት ቤት በያውራጃው ስለ ተከፈተ በዚህም ላይ ወደ ውጭ አገር ብዙ ልጆች እየሰደድን ስለ ተማሩ ብዙ ልጆች በየሚኒስቴሩ መሥሪያ ቤት ለመሥራት ችለዋል ።

፲፪፭ : በአዲስ አበባ የቆመው የዳግማዊ ምኒልክ ሆስፒታል የተባለ

አንድ ሆስፒታል ብቻ ስለ ሆነ የሕዝቡን ሁሉ ጤና ለመጠበቅ አልበቃም ነበር ።

ከ፲፱፻፲፮ ዓመተ ምሕረት ጀምሮ ግን በአዲስ አበባና በሌሎችም በዋና በዋና ከተሞች ብዙ ሆስፒታሎች እንዲቆሙ ስለደረግን ለልዩ ልዩ ሚሲዮኖችም ፈቃድና የገንዘብ እርዳታ እየሰጠን ሆስፒታሎች ስለ ተሠሩ የብዙ ሰዎች ጤናቸው እንዲጠበቅ ሆኖአል ። ዳግመኛም በልዩ ገንዘባችን አዲስ አበባ ላይ ባቆምነው ቤተ ሳይዳ ብለን በሰየምነው ሆስፒታል የሰዊድን ተወላጅ የሆኑት ሐኪም ሙሴ ሐነር ተቀጥረው እንዲሠሩ አደረግን ፡ ሆስፒታሉም ስሙ የታወቀና የገንነ ሆኗል ።

፲፫ኛ ፡ በቀድሞ ዘመን ወታደር የሚሆን ሰው ሁሉ በልማድ ብቻ ነበር እንጂ የወታደር ትምህርት ቤት አልነበረም ።

ከ፲፱፻፲፩ ዓመተ ምሕረት ጀምሮ ግን የወታደር ትምህርት ቤት አቁመን የወታደርነትን ሥራ ሁሉ በትምህርት ቤት እንዲማሩ አድርገናል ። ከዚህም በቀር ትንንሽ ልጆች (ወጣቶች) የቦይስካውትነትን ተግባር እንዲያከናውኑ መስፍን ሐረር በተባለው በልጆችን በመኮንን ጠባቂነት አቁመናል ።

፲፬ኛ ፡ ቀድሞ ሰንደቅ ዓላማ የሚባለው ባለ አንበሳና ባለ ሦስት ቀለም ብቻ ነበር ።

ከ፲፱፻፳ ዓመተ ምሕረት ወዲህ ግን ለንጉሠ ነገሥቱ የዘወትርና የበዓል ሰንደቅ ዓላማ ሦስቱ ቀለም ሳይለወጥ ፡ በአንበሳውና በወርቁ መርገፍ ብቻ እንዲለይ ሆኖ ለእቴጌዬቱና ለአልጋ ወራሹ ፡ ለጦር ሠራዊትና ለፖስታ ቤት ፡ ለመርከብም ሦስቱ ቀለም ሳይለወጥ በጌጡና በቅጹ እየተለየ ሰንደቅ ዓላማ እንዲሠራ አድርገናል ።

፲፭ኛ ፡ በማናቸውም ጊዜ ቢሆን በኢትዮጵያ በግራማሬን የውጭ አገር መንግሥቶች ሂም ናሲዮናል ይሰማ ነበር እንጂ የኢትዮጵያ ብሔራዊ መዝሙር የተባለ አልነበረም ።

አሁን ግን ከ፲፱፻፳ ዓመተ ምሕረት ጀምሮ በተለየ የኢትዮጵያ ብሔራዊ መዝሙርና ማርሽ ተፈሪ ፡ ማርሽ ሚሊቴር የሚባል ወጥቶ በቤተ መንግሥትም በሌላም በሚያስፈልገው ስፍራ ሁሉ ፡ የኢትዮጵያ መላክተኞችም ወደ ውጭ አገር በሔዱ ጊዜ የክብር አቀባበልና ግብዣ ሲደረግላቸው እንዲሰማ ሆኗል ።

የውጭ አገር መንግሥቶች ብሔራዊ መዝሙርም መላክተኞቻቸው ወደ ኢትዮጵያ በመጡ ጊዜ በክብር አቀባበልና በግብዣ ጊዜ እንዲዘመር አድርገናል ።

፲፮ኛ ፡ ከ፲፱፻ ዓመተ ምሕረት ጀምሮ ናሽናል ባንክ ኦፍ ኢጅብት የሚ

ባለው ማኅበርና በአዲስ አበባ ባንክ ኦፍ ኢቢሲኒያ ተብሎ ከቆመው ካንድ ባንክ በቀር ሌላ ባንክ አልነበረም ። ይህም ባንክ ኦፍ ኢቢሲኒያ የተባለው ሲቆም በውሉ ከተጻፈው ጥቅም የሚበዛው የማኅበሩ ብቻ ስለሆነ ለመንግሥትና ለሕዝብ በጣም ችግር ሆኖ ይኖር ነበርና በ፲፱፻፳ ዓመተ ምሕረት የራሳችንን ልዩ ገንዘብ በአክሲዮን አግብተን መኳንንቱና ሕዝቡም እንደተቻለው አክሲዮን እንዲገባ አድርገን የባንክ ኦፍ ኢቢሲኒያን ከሣራ ሁሉ ከፍለን ስለ ገዛነውና የኢትዮጵያ ባንክ ብለን ስለ ሰየምነው ትልቅ ጥቅም የሚገኝበት ሆኗል ።

፲፯ኛ ፡ ከ፲፱፻፳ ዓመተ ምሕረት አስቀድሞ በኢትዮጵያ የአይሮፕላን ስሙ እምብዛም አይታወቅም ነበር ። ከ፲፱፻፳ ዓመተ ምሕረት ጀምሮ ግን አይሮፕላኖች እየተገዙ እንዲመጡ ስለ አደረግን ለመንግሥቱም ለሕዝቡም ችግሩ ሁሉ እየቀለለ ሔደል ።

፲፰ኛ ፡ በውጭ አገር መንግሥታት የኢትዮጵያ ሌጋሲዮን ወይም ቆንሳ ስላ ስላልነበረ ከውጭ አገር መንግሥታት ጋራ ለሚያገናኘው ጉዳይ ሁሉ ልዩ መላክተኛ ይላክ ነበር ። ወይም አንድ የውጭ አገር ሰው ተወክሎ መላክቱን ያደርስ ነበር ።

ከ፲፱፻፳፩ ዓመተ ምሕረት ጀምሮ ግን በጎረቤቶቻችን መንግሥታት ሌጋሲዮን ፡ በሩቆቹ ግን ቆንሳ እንዲቆም ስለ አደረግን የመንግሥቱ ጉዳይ ሁሉ ያለ ችግር እንዲፈጸም ሆኗል ።

፲፱ኛ ፡ የጦር መሣርያ ወደ ኢትዮጵያ እንዳይገባ ተከልክሎ ስለ ነበረ በያውራጃው ወስላታው በዝቶ ነበር ።

ከ፲፱፻፳ ዓመተ ምሕረት ጀምሮ ግን ላገር መጠበቂያ የሚሆን መሣርያ እንድንገዛ በውል ስለ ተፈቀደ በያውራጃው ሁሉ ላሉት አገር ጠባቂዎች መሣርያ እየሰጠን ወስላታውን እንዲያጠፉ ስለ አደረግን ባንሩ ውስጥ ጸጥታና ሰላም ሆኗል ። ይህም የጦር መሣርያ ወደ ኢትዮጵያ እንዲገባ በተፈቀደ ጊዜ የኢትዮጵያ መንግሥት የጦር አይሮፕላን እንዳይፈቀድለት የአጣልያ መልክተኛ ተከራክሮ ማስቀረቱን አንዘነጋውም ። ይኸውም ሰላምን አጥፍቶ በኢትዮጵያ ላይ ጦርነት ለማድረግ አጣልያኖች ከብዙ ዘመን በፊት ማሰባቸውንና ማዘጋጀታቸውን የሚያስረዳ ነው ።

፳ኛ ፡ የኢትዮጵያ ተወላጆች ከሆኑ መምህራን ወገን ተመርጠው ጳጳሳት እንዳይሾሙ በሕግ ተከልክሏል እየተባለ ሳይሾሙ ይኖሩ ነበር ።

ከ፲፱፻፳ ዓመተ ምሕረት ጀምሮ ግን የኢትዮጵያ አውራጆቿ ብዙ መሆናቸውንና በክርስቶስም ዘንድ ምእመናን ሁሉ በምግባር እንጂ በተፈጥሮ ልዩነት አለመኖሩን አጥብቀን ስለ ተነጋገርንና ስለ አስረዳን ከኢትዮጵያ ተወላጆች አምስት መምህራን ተመርጠው ጳጳስነት እንዲሾሙ አድርገን

ሀገረ ስብከታቸውን እያካፈሉን ሰጥተናቸዋል ።

ጳጳሮች ፡ ከዚህ ቀደም የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ዘውድ በሚጭንበት ጊዜ ከውጭ አገር መንግሥቶች ለዘውዱ በዓል ልዩ መላክተኛ ተልኮ እንዲመጣ ለማድረግ ልማድ አልነበረም ።

አሁን ግን ኢትዮጵያ በሥልጣኔ ከፍ ከፍ እያለች እንድትሐድና ከውጭ አገር መንግሥቶች ጋራ ያላትን ወዳጅነት እንድታጸና ስለ አደረግን በጥቅምት ፳፫ ቀን ፲፱፻፳፫ ዓመተ ምሕረት የንጉሠ ነገሥት ዘውድ ስንጭን የ፲፪ መንግሥታት እንደራሴዎች ወደ አዲስ አበባ መጥተው የዘውድ በዓላችንን አክብረው ተመልሰዋል ። ይኸውም ኢትዮጵያ በዘመናችን ወደ ትልቅ ደረጃ መውጣቷን ያስረዳል ።

ጳጳሮች ፡ ማንኛውንም የሰላማዊውንና የወታደርነቱን ሥራ ፡ ያገሩንም አገዛዝ ሌላውንም ይህን የመሰለውን ሁሉ ንጉሠ ነገሥቱ እንደ ወደደ እያደረገ ይሠራው ነበር ።

አሁን ግን በሐምሌ ፱ ቀን ፲፱፻፳፫ ዓመተ ምሕረት ሕገ መንግሥት አቁመን ፡ የምክር ቤት ሠርተን ፡ የሕግ መወሰኛ አማካሪዎችን ሾመንና የሕግ መምሪያ አማካሪዎችን አስመርጠን ፡ ለነዚህ ፕሬዚዳንቶች ሾመን ፡ የመንግሥቱ ሥራ ሁሉ በምክር እንዲሠራ አድርገናል ።

ጳጳሮች ፡ ንጉሠ ነገሥቱ ወይም መኳንንቱ ብዙ ሠራዊት እያስከተሉ ካንዱ አውራጃ ወደ አንዱ አውራጃ ሲሔዱ ምግብም ፡ ሣርና እንጨትም አለ ዋጋ መጥን እያወጣ እንዲሰጥ በግድ ይታዘዝ ነበር ።

ከ፲፱፻፳፫ ዓ. ም. ጀምሮ ግን ባላገር በፈቃዱና በዋጋ ካልሆነ በቀር ማናቸውንም ገንዘቡን በግድ እየታዘዘ እንዳይሰጥ ባዋጅ አስቀርተናል ።

ጳጳሮች ፡ ስልክ የተዘረጋባቸው አገሮች ቊጥራቸው ጥቂት ስለነበረ ፡ በያውራጃው የመንግሥቱንም የንግዱንም የሕዝቡንም ችግር ለመጨረስ ብዙ ጊዜ ይወስድ ነበር ።

በኋላ ግን በያውራጃው ሁሉ ስልክ እንዲዘረጋና ፖስታም እንዲመላ ለስ ስለ አደረግን የመንግሥቱና የሕዝቡ ችግር በጣም እየተቃለላ ሐዲል ።

ጳጳሮች ፡ ወንጀለኞች የሚታሠሩበት ቤት ለጤና የማይስማማ ንጹሕ ነት የሌለው ነበር ።

ከ፲፱፻፳፮ ዓመተ ምሕረት ወዲህ ግን ለጤና የሚስማማ የመታጠቢያና የመታከሚያ ፡ የንባብና የጽሕፈት ፡ የእጅ ሥራ ትምህርት ያለበት ቤት በልዩ ገንዘባችን አሠርተን ሰጥተናል ። በእግር ብረትና በሰንሰለት መታሰራቸውም ቀርቶ በዘበኛ እንዲጠበቁ አድርገናል ።

ጳጳሮች ፡ መሬት ያለው ሰው ሁሉ ባመት ከሚከፍለው ከተወሰነው ግብር በቀር በየምክንያቱ ትርፍ ገንዘብ እንዲከፍል የጉልበትም ሥራ አለዋጋ እንዲሠራ በግድ ይታዘዝ ነበር ።

አሁን ግን ባመት አንድ ጊዜ የሚከፍለው ግብር ተወስኖ ከዚያ በቀር ማናቸውንም የጉልበት ሥራ አለዋጋ እንዳይሠራ ሌላም ትርፍ ገንዘብ እንዳይከፍል በደንብና ባዋጅ አስቀርተንለታል ።

ጳጳሮች ፡ የነፋስ ስልክ በአውሮጳ ተገኝቷል ከማለት በቀር ፡ የነፋስ ስልክ አገልግሎት ጉልቶ በኢትዮጵያ አይታወቅም ነበር ።

ከ፲፱፻፳፬ ዓመተ ምሕረት ወዲህ ግን በአዲስ አበባና በሌላውም በየትልልቁ አውራጃ የነፋስ ስልክ እንዲቆም ስለ አደረግን የመንግሥቱም የነጋዴውም ፡ ሌላውም ባገር ውስጥና በውጭ አገር የሚገኘው ጉዳይ ሁሉ በተሎ የሚፈጸም ሆነ ። ይኸውም በ፲፱፻፳፰ ዓመተ ምሕረት ከኢጣልያ ጋር በተዋጋንበት ጊዜ አገልግሎቱን አበርክቷል ።

ጳጳሮች ፡ ከ፲፱፻፳ ዓመተ ምሕረት አስቀድሞ የሰላማዊና የወታደር የማዕርግ ልብስ ስላልተወሰነ ሁሉም አንድ ዓይነት የማዕርግ ልብስ ለብሰው ነበር ።

በኋላ ግን የሰላማዊና የወታደር የማዕርግ ልብስ እንዲለይ ስለ አደረግን የሹመት ትልቅነትና ሲቢል ወይም ሚሊቴር መሆኑ በልብሱ እንዲታወቅ ሆኖአል ።

ጳጳሮች ፡ ከዛሬ መቶ ዓመት በፊት ጀምሮ ማናቸውም ሰው ገንዘብ ወይም ሌላ ከብትና ዕቃ የተሰረቀ እንደሆነ ፡ ዕድሜው ከ፲፮ ዓመት በታች የሆነ ብላቴና መድኅኒት አጠጥተን ሌባውን ፈልገን ለማግኘት እንችላለን የሚሉ ሰዎች ነበሩና በትውልድም በጋብቻም የነዚህ ወገን የሆኑ ሰዎች ፡ በአዲስ አበባና በሌላውም አውራጃ ሁሉ እየዞሩ ገንዘብ ጠፋኝ ከሚለው ሰው ዋጋ እየተቀበሉ መድኅኒቱን እያጠጡ ሌባውን እንዲፈልጉ መንግሥት ፈቅዶላቸው ይኖሩ ነበር ። ሌባውንም አገኘነው የሚሉት መድኅኒቱን የሚአጠጡት ልጅ ሐዶ ባንድ ሰው ቤት ገብቶ በመኝታው ላይ የተኛ እንደሆነ ፡ ወይም ሰውዬውን ይዞ በጉልበት ጉሽሞ በላዩ የተኛ እንደሆነ ነው ። እንደዚህም የተደረገ እንደሆነ ፡ ለመስረቁ ምንም ምልክትና ምስክር ሳይገኝ በዚህ ብቻ በግድ ተይዞ የጠፋውን ገንዘብ ለባለቤቱ እንዲከፍል ግዴታ ነበረበት ። ይህን የመሰለውም ሥራ በሐሰትና በማታለል የሚሠራ ስለ ሆነ ፡ የማንንም ገንዘብ ባልሰረቀው በደገናው ሰው ቤት ሌባሻዩን እያስገቡ እያስተኙ ፡ ወይም ሰውዬውን ጉሽሞ እንዲተኛበት እያደረጉ ሕዝቡን ሲያስፈሩና ሲያስጨንቁ ይኖሩ ነበር ።

በኋላ ግን ይህን የመሰለው የሌብነት ነገር በዳኛ ምርምር ወይም በምልክትና በምስክር ካልሆነ በቀር ፡ መድኅኒት በማጠጣት ሌባውን ማግኘት የማይቻል ነገር መሆኑን ተመራምረን ስለ ተረዳነው ፡ የሌባሻይ ሥራ እንዲቀር አድርገን ሕዝቡን በዚህ ነገር ከሚመጣበት ጭንቀት ስለ ጠበቅነው በያውራጃው ትልቅ ደስታ ሆነ ።

፴ኛ : በኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥቱ ምንም የበላይ ቢሆን የፈዎዳል ግዛት አልቀረም ነበር ።

ከ፲፱፻፲ ዓመተ ምሕረት ወዲህ ግን የትክለኛ ባላባት ግዛት : መንግሥቱንም ሕዝቡንም የሚገቡ መሆኑን ስለ ተረዳነው በወሎ : በጎጃም : በቦይምድር : በዩጁ : በወለጋ : በጅማ : ትክለኛ ባላባቶችን አስቀርተን ሌሎችን የመንግሥታችንን አገልጋዮች እየመረጥን እንዲሾሙ አድርገናል ።

፴፩ኛ : በኢትዮጵያ እንደ ቆየውና እንደ ተለመደው አገረ ገዥዎች ሁሉ የጦር ሹሞች ናቸው እንጂ : የሲቢል ሹሞች አልነበሩም ። ስለዚህም ለወታደሮች በየአለቃቸው እየከፈሉ ከዚያው ከግዛታቸው ውስጥ ማደሪያ እያሉ ይሰጧቸዋል እንጂ አገሩ ሁሉ በመንግሥት እጅ ሆኖ : በሲቢል ሹሞች ግብሩ እየተሰበሰበ ለወታደሮችም ለሌላም ለመንግሥት ጉዳይ ወጪ ማድረግ አልተለመደም ነበር ።

ይህንንም ከብዙ ዘመን ጀምሮ የቆየውን ልማድ ባንድ ጊዜ ለማፍረስ ያገር ውስጥ ሁከት ያስነግል በማለት ስለ ሠጋን አደራረጉን ለማሳየትና በየጥቂቱ ለማስለመድ ጅጅጋ : ጨርጨር : ባሌ : ወለጋ : ሰዩ : ጅማ የሚባሉትን አውራጃች በመንግሥት እጅ አድርገን ገቢው ገንዘብ ለወታደሮችና ለሌላም ለመንግሥት ጉዳይ ወጪ እንዲሆን ማስለመጃ ምሳሌ አድርገናል ።

፴፪ኛ : ከዛሬ ዐሥር ዓመት በፊት በያውራጃው መንገድ ስላልተጠረገ ካንዱ አውራጃ ወዳንዱ አውራጃ ለመድረስ ብዙ ቀንና ብዙ ገንዘብ ማጥፋት ግድ ነበር ።

ከ፲ ዓመት ወዲህ ግን መንገድ ለመንግሥትም ለሕዝብም ጥቅም ያለው መሆኑን ስለ ተረዳነው : ከአዲስ አበባ ወደ ምሥራቅና ወደ ምዕራብ : ወደ ሰሜንና ወደ ደቡብ የሚወስድ መንገድ እንዲጠረግ ስለ አደረግን በዐሥር ወይም በዐሥራ አምስት ቀን የሚደረሰው አገር አሁን በአውቶሞቢልና በካሚዮን በሁለትና በሦስት ቀን የሚደረስ ሆኗል ።

## ምዕራፍ ፲፫

### ኢትዮጵያ ወደ ዓለም መንግሥታት ማኅበር እንድትገባ ስለ ማድረጋችን ።

ትልቁ የዓለም ጦርነት ካለፈ በኋላ ወደ ፊት ይህን የመሰለ እጅግ የሚያስቅቅ ጦርነት እንዳይነሣ ስለ ተፈራ : የዓለም መንግሥታት ማኅበር የሚባል ቆሞ በሁለት መንግሥታት መካከል ጠብ የተነሣ እንደሆነ : በፈቃዱ ጦርነት ማድረጉ ቀርቶ ጠቡ የተነሣበት ነገር ወደ ዓለም ማኅበር እየቀረበ ከተመረመረ በኋላ : የእገሌ መንግሥት በድህል የእገሌ መንግሥት ተበድሏል እየተባለ እንደ ጠቡ ትልቅነት እየታየ : ፍርዱ በማኅበሩ ቃል እንዲቆረጥ : ከማኅበሩ ፈቃድ የወጣ ግን የማኅበሩ ሁሉ ጠላት መሆኑ ነውና ሁሉም በጠላትነት ሊነሡበት እንጂ አንዱ ኃይለኛ መንግሥት በፈቃዱ ተነሥቶ ደካማውን መንግሥት እንዲወጋው : ወይም ገንዘብ እንዲያስከፍለው አይገባውም ተባብለው ፳፯ መንግሥታት ተስማምተው ሰኔ ፳፰ ቀን ፲፱፻፲፩ ዓ.ም. (እ. ኤ. አቄ. ሰኔ ፳፩ ቀን ፲፱፻፲፱ ዓ.ም) ተፈራርመዋል ። የማኅበሩም ዋና ስፍራ በስዊስ አገር ጆኔብ በሚባለው ከተማ ሆኗል እያሉ በአዲስ አበባ ካሉት የውጭ አገር ሰዎች አንዳንዶቹ በወዳጅነት እያስረዱ ስለ ነገሩን : ብዙ ጽሑፎችም ስለ ተመለከትን : ትልልቁን መኳንንቶችና ሚኒስትሮቻችንን ሁሉ ሰብስቦን ከዚህ ቀጥሎ ያለውን ቃል ነገርናቸው ።

ኢትዮጵያ ወደ መንግሥታት ማኅበር ብትገባ ትልቅ ጥቅም ነው ። ነገር ግን ወደ ፊት የመንግሥታችንን ሥራ ሁሉ እያሻሻልን ለመሔድ የሚ

ያስፈልግ ነውና ወደ ማኅበሩ ከገባን በኋላ የመንግሥታችንን ሥራ ሳናሻ ሽል የቀረን እንደሆነ፤ በማኅበሩ በኩል ችግር እንዳያገኘን ዛሬውኑ አሳባች ሁን አስታውቁን አልናቸው። መኳንንቱና ሚኒስትሮቹም ባንድ ቃል ሆነው ባንድ ዓመት ውስጥ ከፍ ያለ መሻሻል ለማድረግ አይቻልም እንጂ በያመቱ በየጥቂቱ እየወራን የመንግሥታችንን ሥራ ሁሉ ለማሻሻል ፈቃዳ ችን ነውና ወደ ማኅበሩ ብንገባ መልካም ነው ብለው ተናገሩና የመግባታ ችን ነገር የተቆረጠ ሆነ።

ከዚህም በኋላ የእኛን ደብዳቤ ይዘው ወደ ጄኔብ ሔደው ወደ ማኅበሩ እንደገባ የተፈቀደልን እንደሆነ፤ ወዲያው በእኛ ስም ሆነው እንዲፈረሙ ደጃዝማች ናደውን ዋና፤ አቶ ኅሩይ ወልደ ሥላሴንና አቶ ፋሲካን ረዳቶች አድርገን በነሐሴ ፩ ቀን ፲፱፻፲፬ ዓመተ ምሕረት ወደ ጄኔብ ላክናቸው።

መልክተኞቻችንም እንዳስታወቁን የኢትዮጵያ መንግሥት ወደ ዓለም መንግሥታት ማኅበር እንድትገባ ባቀረበችው ጥያቄ፡ ለጊዜው ጥቂት ችግር ሆኖ ነበር። በኋላ ግን የፈረንሳይ መንግሥት መላክተኛ ሙሴ ዠብኔልና ቀድሞ በኢትዮጵያ የፈረንሳይ መንግሥት ባለሙሉ ሥልጣን ሚኒስትር የነበሩት ሙሴ ላጋርድ በብዙ ስለ ረዱ፡ የእንግሊዝና የኢጣልያ መልክተኞችም የኢትዮጵያ መንግሥት ወደ ማኅበሩ ብትገባ የእኛም መል ካም ፈቃድ ነው ብለው ስለ ተናገሩ፤ ማኅበሩ በሙሉ ፈቃዱና መላክተኞቻ ችን ስምምነቱን ፈርመው ተመለሱ። በአዲስ አበባም ትልቅ ደስታ ተደረገ። ደስታም መደረጉ ዛሬ ኢጣልያ እንዳደረገችብን ከመሰለው አደጋ የማ ኅበሩ ቃል ኪዳን የሚጠብቀን ስለ መሰለን ነበር እንጂ በሌላ ምክንያት አል ነበረም።

### ምዕራፍ ፲፬

ባሮች ነፃ እንዲወጡ ስለ ማድረጋችንና የነፃነታቸውም ነገር በያመቱ እየተሻሻለ ስለ መሔዱ።

በቀድሞ ዘመን ባርያ መሸጥና መግዛት፤ በእስያና በአውሮጳ በአሜሪካም ተለምዶ የሚኖር ስለ ነበረ፤ በአፍሪቃ ክፍል በኢትዮጵያም ተለምዶ ይኖር ነበር። ቢሆንም ከባሮች የሚበዙት በምርኮ የመጡ ናቸው እንጂ ተሸጠውና ተገዝተው የመጡት ቁጥራቸው ጥቂት ነው። ምክንያቱም ኢትዮጵያ ከ፲፮ ኛው መቶ ዓመት ጀምሮ እስከ ፲፰ኛው መቶ ዓመት፤ የእስላሞችና የአረማ ውያን ኃይል በርትቶባት ነበርና በያመቱ ጥቂት በጥቂት እየሆነ፤ ከአውራ ጆቿ ብዙዎቹ ከንጉሠ ነገሥቱ መንግሥት እየሸፈቱ ለየራሳቸው አንዳንድ ባላባት እያበጁና አገር እየዘረፉ ኖረው ነበር። በኋላ ግን ከኛ በፊት የነበሩት ነገሥታትና ይልቁንም ዐፄ ምኒልክ እነዚህን አውራጆች እንደ ጥንቱ ወደ ኢትዮጵያ አንድነት ለመመለስ በጦርነት ሲያቀኑ፤ ከጦርነቱ ላይ እየተማረኩ የመጡት ሁሉ እንደ ቀድሞው ልማድ ለማራኪው በባርነት እየተገዙ እንዲኖሩ ልማድ ሆኖ ነበር። ቢሆንም እነዚህ በምርኮ የሚመጡት ካንዳ ንዱ በቀር በመልክ ከሌሎቹ ኢትዮጵያውያን ብዙ ልዩነት የለባቸውምና፤ ባሮች መሆናቸውን ለይቶ ለማወቅ ብዙ ያስቸግራል። እንዲሁም ደግሞ አን ዳንዶቹ ባርነታቸው በስም ብቻ ነው እንጂ፤ በኑሮ ከማራኪያቸው ብዙ የሚ ለዩበት ኑሮ አልነበረም። ርስት ለመግዛትና ለመሸጥ፡ ወይም እንደ ሌላው ሕዝብ ከመንግሥት ርስት ለመተከል፡ በመንግሥት ሥራ ውስጥ የጦር አለ



ቅነት የሚኒስትርነት ፡ በቤተ ክህነትም ሥራ ውስጥ የዲቁና ፡ የቅስና ፡ የምንኩስና ፡ የገዳም ማኅበር አባትነት ፡ የደብር አለቅነት ማዕርግ ሊያገኙ ይችላሉ ።

በመልክና በኑሮም ልዩነት ስለሌላቸው ከማራኪያቸው ወይም ከልጁ ወይም ከዘመዱ ለመጋባት ይችላሉ ። አንዱም ማራኪያቸው በሚሞትበት ጊዜ እንደ ልጆቹ አድርጎ በኑዛዜ ርስትና ገንዘብ ይሰጣቸዋል ።

ደግሞ በዓለም ሁሉ እንደሚደረገው በደመወዝ እየተቀጠሩ የቀን ሥራ የሚሠሩ በያውራጃው ብዙ ሰዎች ይገኛሉ ። ኢጣልያኖች ግን ይህን ሁሉ እያወቁ በየባለጠጋው ቤት በደመወዝ እየተቀጠሩ የሚሠሩትን እገሌ ይህን ያህል ባሮች አሉት እያሉ ያወራሉ ። ለመወንጀል አጋነው ያወሩት ነበር ።

ይህንንም የሚያስረዳ ነገር ትውልዱ ከጋሎች ወገን የሆነ በሐረር አውራጃ የሚኖር አንድ ባለጠጋ ነበረ ። ይህም ሰው በደግነቱና በዕውቀቱ ብዛት ገንዘቡን ለባዕድ ሠራተኞች ከመስጠት ለዘመዶቹ መስጠት ትልቅ ጥቅም ነው እያለ የወንድሞቹንና የእናቶቹን ልጆች የዘመዶቹንም ልጆች ሰብስቦ ደመወዝ እየሰጠ ሥራውን ያሠራቸው ነበር ።

ሐረር ያለው የኢጣልያ ቆንሲል ግን ይህን ሁሉ ሳይመረምርና ሳያውቅ እገሌ ይህን ያህል ባሮች አሉት ብሎ ለመንግሥቱ ራፖር ጽፎ ኖሮ መንግሥቱ እውነት መስሎት እኛን መክሰኛ አድርጎ ለዓለም መንግሥታት ማኅበር አቅርቧል ።

ስለ ባሮች ነፃነት ባደረግነው ዐዋጅና ደንብ ነፃ ከሚወጡት ባሮች በቀር ሌላም አንዳንድ ምክንያት እየፈለግን ባሮችን ነፃ ለማውጣት የሚቻለንን ሁሉ እናደርግ ነበርና የቤኒሻንጉል ገዥ ሺሆጄሌ እንደ ዐዋጁና እንደ ደንቡ ባገራ ብዙ ባሮች ነፃ ወጥተዋል ብሎ ስለ ነገረን ፡ በዐዋጅና በደንብ ነፃ ለወጡት አንተ ልትመሰገን አትችልምና በፈቃድህ ብትለቅ ያስመሰግን ሃል ብንለው ፤ ይህን ያህል ባሮች ነፃ እንዲወጡ ፈቅጄ ነው ስላለን ፤ እንግዲያውስ ወደ አዲስ አበባ ላካቸውና እንዲማሩ እናደርጋለን አልነው ። እነዚያም ባሮች ወደ አዲስ አበባ በተላኩ ጊዜ ለነፃነታቸው የምስክር ወረቀት እንዲቀበሉ አድርገን ፤ ወዲያው በወታደር ትምህርት ቤት ገብተው ይማሩ ጀመሩ ። ከነዚህም ብዙዎቹ ለሙዚቃ ትምህርት ተመርጠው ከስዊስ አገር ለማስተማር የቀጠረው ሙሴ አንድሬኒኮ የሙዚቃ ትምህርት አስተምሮአቸው ነበርና ትምህርታቸውን ሲጨርሱ የወታደር ልብስ አልብስን ንጹሕ የሆነ መኖርያ ቤት አሠርተንላቸው ይኖሩ ነበር ። ከመካከላቸውም በዕውቀት ለበለጠው ላንዱ የመቶ አለቅነት ማዕርግ ልብስ መስጠታችንንና ኒሻን መሸለማችንን ፤ ከርሱም ጋር ሌሎች የሙዚቃኝነት ሥራቸውን በትክክል

እየሠሩ መኖራቸውን በአዲስ አበባ የሚኖሩ የውጭ አገር ሚኒስትሮችና ቆንሲሎችም ሁሉ ያውቃሉ ።

ይህንንም የመቶ አለቅነት ማዕርግ የተቀበለውን ሻንቅላ ፡ ቁመቱ ሁለት ሜትር ከ፲ ሳንቲ ሜትር ስለ ሆነ ፤ የሚያየውና የሚያውቀው ሁሉ ያደንቅ ነበር ። አሁንም በግንቦት ወር ፲፱፻፳፰ ዓመተ ምሕረት ኢጣልያ ኖች አዲስ አበባ ሲገቡ ይዘው እንደገደሉት ሰምተናል ።

ነገር ግን ከባርነት ነፃ አውጥተን ተምረው እንዲሠለጥኑ ባደረግን ፋንታ ኢጣልያኖች ሺሆጄሌ በተለየ ለንጉሠ ነገሥቱ የባሮች ግብር ላከላቸው ብለው ለዓለም መንግሥታት ማኅበር ማቅረባቸው የሚያስገርም ነው ።

ይህም የባርነት ነገር ከዚህ በላይ እንዳስረዳነው በልማድ ጸንቶ የቆየ ነበር እንጂ በፍጥረት ጌታና ባርያ ተብሎ የተለየ ነገር አለመኖሩ በሰው ልብ የታወቀ ስለ መሆኑ ፤ ከ፲፰፻፵፰ እስከ ፲፱፻፯ ዓ. ም. በኢትዮጵያ የነገሡት ዓፄ ቴዎድሮስ ፤ ዐፄ ዮሐንስና ዐፄ ምኒልክ በኢትዮጵያ ባሮች እንዳይሸጡና እንዳይገዙ ዐዋጅ አድርገው ነበር ። ነገር ግን በዚያ ዘመን ይህን ለመሰለው ሥራ ደንበኛ መሥሪያ ቤት አቁሞ መሥራት ስላልተለመደ ፤ አገሩም ሰፊ በመሆኑ ዐዋጁን ለመጠበቅና ለማስፈጸም የማይቻል ስለ ነበረ አሳባቸው ሳይፈጸም ቆይቶ ነበር ።

አሁን ግን እኛ የኢትዮጵያ መንግሥት ባለሙሉ ሥልጣን እንደራሴ ሆነን የመንግሥቱን ሥራ አላፊነት ከተቀበልን በኋላ ፤ ስለ ባሮች ነፃነት ስማቸው ከዚህ በላይ የተጠራው ሦስቱ ነገሥታት የጀመሩትን መሠረት ተከትለን በኢትዮጵያ ባሮች እንዳይሸጡና እንዳይገዙ በ፲፱፻፲፯ ዓ. ም. መጋቢት ፳፪ ቀን ባዋጅ አስታወቅን ። ከዐዋጁም አስቀድሞ በግዢም በምርኮም የመጡት ባሮች ነፃ የሚወጡበትን ፡ ወደ ፊትም ሲሸጡና ሲገዙ የሚገኙ ሰዎች የሚቀጡበትን ፡ ደንብ አቁመን፡-ዐዋጁና ደንቡም የሚጠበቅበት በአዲስ አበባና በሌሎችም አውራጆች የጽሕፈትና የዳኝነት ቤቶች ተሠርተው ለዚህ ሥራ አማካሪ ከእንግሊዝ አገር ሙሴ ደሐልቤርት የሚባል ቀጥረን ፤ ዳኞችና ጸሐፊዎች እየተሾሙ የአስተዳደሩ ሥራ ሁሉ በጣም እየተሻሻለ ስለ ሔደ ብዙ ባሮች ነፃ ወጥተዋል ። ቍጥራቸውም ከመቶ ሺ በላይ ነው ። ይኸውም ጄኔቭ በዓለም መንግሥታት ማኅበር መዝገብ ላይ በያመቱ ነፃ የወጣው ቍጥር ይገኛል ።

ደግሞ በእንግሊዝ አገር ከቆመው ከባሮች ነፃ ማኅበር የተላኩ ሰዎች ወደ አዲስ አበባ በ፲፱፻፳፫ ዓመተ ምሕረት በመጡ ጊዜ ፤ የዚህኑ ነገር በብዙ ከተነጋገርን በኋላ ፤ ቢያንስ እስከ ፲፮ ፡ ቢጠገም እስከ ፳ ዓመት አሁን ያሉት ባሮች ሁሉ ነፃ እንዲወጡና የባርነት ነገር በጭራሽ ከኢትዮጵያ እንዲጠፋ እናደርጋለን ብለን በቃልም በጽሕፈትም አስታውቀናል ። መቸም

በማንም አገር ቢሆን አንዳንድ አጥፊ አይታጣምና ስለ ባርያ ነፃነት የተነገረውን ዐዋጅ ያፈረሱ አንዳንድ ሰዎች ቢገኙ እንኳን በሞት ቅጣት እንደ ቀጣናቸው የውጭ አገር ሚኒስትሮች ሁሉ ያውቃሉ ። ስለዚህ በማናቸውም ቢሆን የባሮችን ነፃነት በሚቻለን ሁሉ ሳናቋርጥ ሠርተናልና ሕሊናችን አይ ወቅሰንም ።

## ምዕራፍ ፲፮

አውሮጳን ለመጎብኘት ስለ ተደረገልን የክብር ጥሪ ።



ኢትዮጵያ ከሦስት ሺ የሚበልጥ ዘመን በነፃነቷ ጸንታ የኖረች መንግሥት ናት ። ነገር ግን በ፲፮ኛው መቶ ዓመት መጀመርያ አሕመድ ግራኝ የሚባል ከኢትዮጵያ ምሥራቅ ከዘይላ ተነሥቶ ወደ መሃል ኢትዮጵያ ገብቶ ከዐሄ ልብነ ድንግል በተዋጋ ጊዜ እርሳቸው ወደ ኢትዮጵያ ሰሜን እያፈገፈጉ ይዋጉ ነበርና እርሱ ቤተ መንግሥቱንና ቤተ ክርስቲያኑን ሁሉ ሲያቃጥል ፡ በየዋሻውና በየደሴቱ ተደብቀው ከተረፉት ከጥቂቶች መጻሕፍት በቀር የሚበዙትን የታሪክና የጥበብ መጻሕፍት አቃጠላቸው ።

ቢሆንም የኢትዮጵያን ጥንታዊነት ለማወቅ የሚፈልግ ሰው ቢኖር ፤ በግሪክና በላቲን ፤ በፖርቱጊዝና በዐረብ ቋንቋ የተጻፉ የኢትዮጵያን ታሪክ የሚናገሩ ብዙ መጻሕፍት ይገኛሉና እነዚያን እያነበበ ጥንታዊነቷን ለመረዳት ይችላል ። ከጌታችን ልደት በፊት ከኢየሩሳሌምና ከግሪክ ፡ ከዐረብና ከምስር አገሮች ብዙ ሰዎች ወደ ኢትዮጵያ መጥተው እንደ ነበረ እርግጥ ነው ። ከጌታችንም ልደት በኋላ ከ፲፮ኛው መቶ ዓመት እስከ ፲፰ኛው መቶ ዓመት አንዳንድ የውጭ አገር ሰዎች እየመጡ ኢትዮጵያን መጎብኘታቸው አልቀረም ነበር ።

ኢጣልያኖችም በኢትዮጵያ ላይ ዓይናቸውን መጣል የጀመሩት በዚህ በ፲፱ኛው መቶ ዓመት ነው ።

ከኢትዮጵያ ቤተ ክህነት ወገን ወደ ውጭ አገር የሔዱ ብዙ ናቸው ።

ከቤተ መንግሥት ወገን ግን አባቱ ልዑል ራስ መኩንን በ፲፰፻፹፩ ዓ. ም.  
ወደ ኢጣልያ ፤ በ፲፰፻፹፬ ዓ. ም. የእንግሊዝ ንጉሥ ግርማዊ ኤድዋርድ ፯ኛ  
በነገሡ ጊዜ ወደ እንግሊዝ አገር ሔደው ነበር ። በዚሁም ዓመት እግረ መን  
ገዳቸውን ወደ ፈረንሳይ አገር መጥተው ጎብኝተዋል ። ሌሎችም መኳንን  
ቶች ወደ ጀርመንና ወደ መስኮብ ወደ ፈረንሳይና ወደ ቱርክ አገሮች እየተ  
ላኩ ሔደዋል ።

በዚህም ምክንያት ኢትዮጵያ በሙሉ አውሮጳ የታወቀች ስለ ሆነችና  
ዐፄ ምኒልክ ከየመንግሥታቱ ጋራ የወዳጅነትና የንግድ ውል ስለ ተዋዋሉ  
ብዙ የውጭ አገር ነጋዴዎችና መንገደኞች ወደ ኢትዮጵያ በመምጣታቸው  
ምክንያት ከዚህ በላይ ስማቸው የተጠራው መንግሥታት በአዲስ አበባ ቆን  
ሰላና ሌጋሲዮን ማቆም ጀመሩ ።

ከዚህም በኋላ በ፲፱፻፱ ዓመተ ምሕረት ንግሥት ዘውዲቱ በዙፋን በተ  
ቀመጡ ጊዜ እርሳቸው ወራሽ ልጅ ስለአልነበራቸው ፤ እኔ በእግዚአብሔር  
ፈቃድና በሕዝብ ውዴታ ተመርጬ የኢትዮጵያ መንግሥት አልጋ ወራሽና  
ባለሙሉ ሥልጣን እንደራሴ ስለ ሆንሁ ፤ በዐፄ ምኒልክ ጊዜ የተጀመረው  
የአውሮጳ መንግሥታት ወዳጅነት በጣም እንዲሰፋና እየጠና እንዲሔድ  
ሙሉ ፈቃድ አደረግሁ ። ይህም አሳቤ እርግጠኛና እውነተኛ መሆኑን የአ  
ውሮጳ መንግሥታት አዲስ አበባ ባሉት ሚኒስትሮቻቸው በኩል ስለ ሰሙ  
ትና ስለ ተረዱት ፤ መጀመሪያ የፈረንሳይ ሬፐብሊክ መንግሥት ፕሬዚዳንት  
ሙሴ ፑዋንካሬ ፡ ቀጥሎ የቤልጅክ ንጉሥ ግርማዊ አልቤርት ፡ ቀጥሎ የኢ  
ጣልያ ንጉሥ ግርማዊ ቢክቶር አማኑኤል ፡ ቀጥሎ የእንግሊዝ ንጉሥና የሀ  
ንድ ንጉሠ ነገሥት ግርማዊ ጆርጅ ፮ኛ ፡ ቀጥሎ የምስር ንጉሥ ግርማዊ  
ፋዓድ ፩ኛ ፡ ቀጥሎ የግሪክ ሬፐብሊክ መንግሥት ፕሬዚዳንት አሚራል ኮንቶ  
ሪዮቲስ ፡ ቀጥሎ የሉክሰምቡርግ ዱሼስ ሻርሎት በያገራቸው እየሔድን ያገ  
ራቸውን ልማት የሕዝባቸውን ሀብትና ብልጽግና የከተማቸውን ውበት የሊ  
ቃውንቶቻቸውን ጥበብና ዕውቀት እንድናይ የክብር ጥሪ አደረጉልን ።

ነገር ግን ከዚህ በላይ እንዳስረዳነው አንዳንድ መኳንንት እየተላኩ  
ወደ አውሮጳ መጥተው ነበር እንጂ ፤ አልጋ ወራሽና የመንግሥቱ ባለሙሉ  
ሥልጣን እንደራሴ የሆነ ወደ ውጭ አገር ወጥቶ ለመሔድ የተለመደ ነገር  
አልነበረምና ይህ የአውሮጳ መንግሥታት ያደረጉልን የክብር ጥሪ ለመሳፍ  
ንቱና ለመኳንንቱ ለሠራዊቱም ሁሉ እንግዳ ነገር ስለ ሆነባቸው ፤ በነገሩ  
ተቸግረውበት ነበር ። ይህንንም በሰማን ጊዜ መሳፍንቱና መኳንንቱ በት  
ልቅ ጉባኤ እንዲሰበሰቡ አድርገን ከአውሮጳ መንግሥታት ጋራ ወዳጅነታ  
ችንን እያሰፋን ለመሔድ በማሰባችን የወዳጅነትም ምልክቱ እርስ በርሱ  
መገናኘትና መተዋወቅ በንግድና በሥራም ሕዝቡ እንዲገናኝ ማድረግ ፡

ለዚህም ሁሉ ዋናው ነገር ነገሥታቱና የነገሥታቱ ዘሮች ቃል ሊቃል እየተነ  
ጋገሩ መቀራረብ ፤ እነርሱም መጥተው አገራችንን እንዲጎብኙ ማድረግ  
መሆኑን ስለ አስረዳናቸው ሁሉም ነገሩን በደስታ ተቀበሉት ።

ይህም የአውሮጳ መንገዳችን ነገር በጉባኤው ቀርቦ ከተቀረጠ በኋላ  
ለመንገዳችን የሚያስፈልገው ሁሉ እንዲሰናዳ አዘዘን ። ለመንግሥቱም  
ሥራ የጦር ሚኒስትራችን ፊታውራሪ ሀብተ ጊዮርጊስ ዋና ሆነው ፤ ሚኒስት  
ሮቹ ሁሉ ለየክፍላቸው ሥራ አላፊ እየሆኑ እንዲሠሩ ፤ የሠሩትንም ሁሉ  
ለግርማዊት ንግሥት ዘውዲቱ እንዲያስታውቁ ደንቡን ሰጠናቸው ።

የአውሮጳ መንገዴ ለእኔ ሦስት ጥቅም የሚሰጠኝ መሆኑን ተረድቼና  
ተስፋ አድርጌ ነበር ። ፩ኛው ጥቅም ቀድሞ በትምህርት ቤት ፡ ኋላም በሹ  
መት ላይ ሳለሁ በመጽሐፍ ያነበብሁትን የአውሮጳን ሕዝብ ሥልጣኔ ፡ የፓ  
ሪስን ፡ የሎንዶንን ፡ የሮማን ፡ የብሩክሴልን ፡ የአቴናን ፡ የካይሮን ከተሞች  
ውበት በዓይኔ ለማየት ፡ ፪ኛው ጥቅም አውሮጳን አይቼ ወደ ሀገሪ ስመለስ  
ምንም በቶሎ በሙሉ ለመሥራት ባይቻል እንኳ በዓይኔ ከማየው የሥልጣኔ  
ሥራ አንዳንዱን ለመጀመር ይቻላል በማለት ነው ። ፫ኛው አንድ የባሕር  
ጠረፍ ለማግኘት ነው ። ስለ ባሕር ጠረፍ ከፈረንሳይና ከኢጣልያ ከመንገዳ  
ችን በፊት ተስፋ ተቀብለን ነበር ።

ከዚህም በኋላ በሚያዝያ ፰ ቀን ፲፱፻፲፮ ዓ. ም. ጎሙስ ከአዲስ አበባ  
ተነሥተን ወደ ጅቡቲ ወረድን ። እኛንም ለመከተል የተፈቀደላቸው መሳ  
ፍንትና መኳንንት ስማቸው ከዚህ ቀጥሎ ያለው ነው ። ራስ ኃይሉ ተክለ  
ሃይማኖት ፡ ራስ ሥዩም መንገሻ ፡ ደጃዝማች ናደው አባወሎ ፡ ደጃዝማች  
ገሠሠ ወልደ ሐና ፡ ደጃዝማች ገብረ ሥላሴ ባርያ ጋብር ፡ ደጃዝማች ሙሉ  
ጌታ ይዘቱ ፡ ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ዓባይነህ ፡ ሊጋባ ወዳጅ ውቤ ፡ ብላታ  
ጎሩይ ወልደ ሥላሴ ፡ ልጅ መኩንን እንዳልካቸው ፡ ደጃዝማች ወንድ በወ  
ስን ካሣ ፡ አቶ ሣህሌ ፀዳሉ ናቸው ።

ጅቡቲም ስንደርስ የጅቡቲ አገረ ገዥ ሙሴ ዠሊያ የክብር አቀባበል  
ካደረጉልን በኋላ በሚያዝያ ፲፪ ቀን ፖርቶስ በሚባል በሚሳጀሪ ማራቲም  
ኩምፓኒያ መርከብ ተሳፍረን ወደ ስዊዘ ካናል ተጓዘን ።

በስዊዘ ካናል ስንደርስ የግርማዊ ንጉሥ ፋዓድ መልክተኛ መጥቶ የን  
ጉሡን ሰላምታ ነገረን ። ፓትረያርኩም አቡን ቄርሎስ በኋላ ፓትረያርክ የሆ  
ኑትን አቡነ ዮሐንስን ልከው በረከታቸውን ሰጡን ።

ገንጠራም ስንደርስ ግርማዊ ንጉሥ ፋዓድ ባዘጋጁልን ልዩ ባቡር  
ሆነን ወደ ኢየሩሳሌም ተጓዘን ። በኢየሩሳሌምም የእንግሊዝ መንግሥት  
ሐይ ኮሚሽነር ሰር ሔርቤርት ሳሙኤልና የየገዳማቱ ጳጳሳት ወደ ባቡር  
መቋሚያ መጥተው የክብር አቀባበል አደረጉልን ።

ደግሞ እንደ መልካም የዕድል አጋጣሚ ፡ የትንሣኤ በዓል ቀርቦ ነበርና ብርሃን ትንሣኤውን ለማየት ስለ አበቃን እግዚአብሔርን አመሰግንን ። ከዚህም በኋላ በኢየሩሳሌምና በአውራጃዎቹ እየተዘዋወርን የተቀደሱትን ስፍራዎች ሁሉ ጌታችን የተወለደበትን ቤተ ልሔምን ፡ ያደገበትን ናዝሬትን ፡ የተጠመቀበትን ዮርዳኖስን ፡ ታምራት ያደረገበትን ቃና ዘገሊላን ፡ ያስተማረበትን ባሕረ ጥብርያዶስንና በዙሪያው ያሉትን ቅፍርናሆምን ፡ ቤተ ሳይዳን ፡ መግደላን ፡ አብርሃምና ይስሐቅ ያዕቆብም የተቀበሩበትን ኬብሮንን ጎብኝተን ተሳልመን ተመለስን ። በኢየሩሳሌምም ያለውን የገዳማችንን ነገር ከሃይማኖት አባቶቻችን ከግብጻውያን ጋራ ለመነጋገር ተጀምሮ ሳይጨረስ ቆይቶ ነበርና ከአውሮጳ ስንመለስ በወዳጅነት ተነጋግረን ነገሩን እንድንጨርስ ስለ አሰብን ይህንኑ አሳባችንን መክረውበት እንዲቆዩ በኢየሩሳሌም ላሉት ለግብጹ ሊቀ ጳጳስ ለአቡነ ጢሞቴዎስ በጽሕፈት አስታወቅናቸው ። እርሳቸውም ይህንን አሳብዎን ለግብጽ ማኅበር አመልክቼ እቆያለሁ የሚል ምላሽ ጻፉልን ።

ከዚህም በኋላ ግሪኮች በጎልጎታ ውስጥ ብዙ ክፍል ቦታ አላቸው ማለትን ስለ ሰማን ከዚሁ አንድ ክፍል ለኢትዮጵያ መነኩሳት መቀደሻ ርስት አድርገው እንዲሰጡልን አዲስ አበባ በሚኖረው በግሪክ ቆንሲል ጀኔራል በዶክተር ዘርቦስ በኩል በኢየሩሳሌም ያሉትን የግሪክ ኦርቶዶክስ ፓትረያርክ አቡነ ድምያኖስን ብንጠይቅ የአብርሃም ገዳም ከሚባለው አንድ ክፍል ርስት አድርገን እንሰጣለን ስላሉ እኛም በበኩላችን ለግሪክ ገዳም ጥቅም የሚሆን ቦታ ኢትዮጵያ ላይ እንሰጣለን ብለን በአሳቡ ተስማምተንና ተዋደን ቀጥሎ ያለውን ውል ተጸጽፈን ተፈራረምን ።

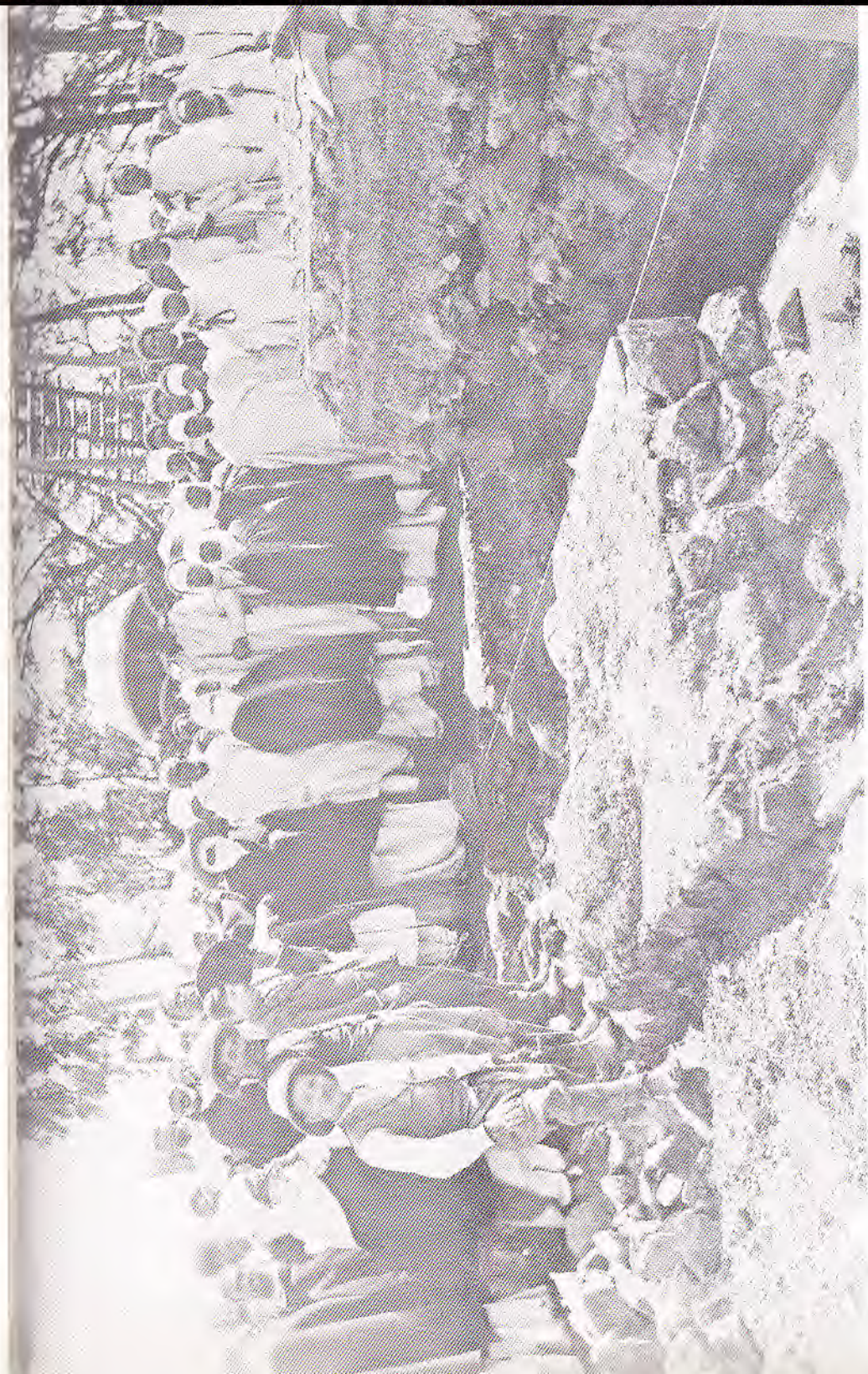
«የኢትዮጵያ መንግሥት አልጋ ወራሽና ባለሙሉ ሥልጣን እንደራሴ ተፈሪ መኩንን ባንድ ወገን በኢትዮጵያ ሕዝብ ስም ሆነው ፣ የኢየሩሳሌም ፓትረያርክ ድምያኖስ በሁለተኛው ወገን በግሪክ ኦርቶዶክስ ማኅበር ስም ሆነው ከዚህ በሚከተለው ተስማምተው ተዋውለዋል ።

**መጀመሪያ ፡**

ብጹዕ ድምያኖስ የኢየሩሳሌምና የፓለስቲና ሁሉ የግሪክ ኦርቶዶክስ ፓትረያርክ እንደ መሆናቸው ፣ የኢትዮጵያ መንግሥት አልጋ ወራሽና ባለሙሉ ሥልጣን እንደራሴ ኢየሩሳሌምን ለመሳለም በመምጣታቸው ምክንያት ለኢትዮጵያ ሕዝብ መልካም የሆነ ታላቅ አሳባቸውንና ከቀድሞ ጀምሮ በኢትዮጵያ ሕዝብና በኢየሩሳሌም ቅድስት ቤተ ክርስቲያን መካከል ጸንቶ የሚኖረውን ወዳጅነት ለመግለጥ ሲሉ በአብርሃም ቅዱስ ገዳም ውስጥ በቅዱስ መቃብር ቤተ ክርስቲያን አጠገብ ያለውን አንድ ክፍል ቤት በጭራሽ ርስት አድርገው ለኢትዮጵያ ሕዝብ ሰጥተዋል ።



የግሪክ ኦርቶዶክስ ማኅበር ማኅበር



ገጥሞች ዘመናዊ የዚታ ክርስቲያን ሥራ ሲጠላበቱ ።

የቤቱ ክፍል ርዝመቱ ፲፰ ሜትር ከ፪ ሳንቲም ነው።

ወርዱ ፰ ሜትር ከ ፲፮ ሳንቲም፣ ቁመቱ ፬ ሜትር ከ ፲፮ ሳንቲም ነው። ይኸው ከአባቶች የምግብ ቤት በታችና አጠገብ የምድር ቤት ወለል ሆኖ ጠንካራ ቅስት ያለው፣ የቀድሞ በሩ ቅዱስ መስቀል ወደ ተገኘበት የሚወስድ ነው። ይህም የቤት ክፍል የኢትዮጵያ ሕዝብ ለቤተ ክህነት ሥራ ለሚያስፈልጋቸው ማገልገያ እንዲሆን ተሰጥቷል።

ሁለተኛ ፡

ይህም የቤት ክፍል ከዴር ኤል ሡልጣን ጋራ ባንድ በር ተገናኝቶ ሊያያዝ ነው። በሩንም የሚያስከፍቱ የኢትዮጵያ ሕዝብ ናቸው። ፓትረያርኩም ይህ በር እንዲከፈት እርዳታቸውን ያደርጋሉ።

ሦስተኛ ፡

ወደ አብርሃም ገዳም የሚወስዱት የፊተኞቹ ሁለት በሮች ይዘጋሉ። መስኮቶቹ ግን አይዘጉም።

አራተኛ ፡

ይህን የቤት ክፍል ለመሸጥና ለመለወጥ መያዣም አድርጎ ለመስጠት ወይም በላይ ከተነገረው ከቤተ ክህነት ሥራ በቀር ለማናቸውም ለሌላ ጉዳይ ለማድረግ አልተፈቀደም።

አምስተኛ ፡

ይህ የቤት ክፍል በሚታደስበት ጊዜ አስቀድሞ ለፓትረያርኩ ማስታወቅ ያስፈልጋል። ፓትረያርኩም ለዚህ ሥራ ዐዋቂ የሆነ ይልካሉ።

ስድስተኛ ፡

ለኢትዮጵያ ሕዝብ በተሰጠው የቤት ክፍል ተፋላሚ ሌላ ሰው የመጣ እንደሆነ ብፁዕ ፓትረያርክ በነገሩ ገብተው ለመነጋገር አላፈነት አለባቸው።

የኢትዮጵያ መንግሥት አልጋ ወራሽና ባለሙሉ ሥልጣን እንደራሴ ለዑል ተፈሪ መኰንን በኢትዮጵያ ሕዝብና በፓትረያርክ መካከል ያለው

ወዳጅነት እንዲጸና ስለፈለጉ የፓትረያርክ ወኪል ዘወትር በኢትዮጵያ እንዲኖር ከዚህ የሚከተለውን ስጦታ ለመስጠትና ስጦታውም እንደ ሀገሩ ልማድ በፓትረያርኩ ስም በመዝገብ እንዲጻፍ ፈቅደዋል።

የሚሰጠውም ስጦታ ከዚህ ቀጥሎ ያለው ነው።

፩ኛ፡ ለገዳሙና ለቤተ ክርስቲያን መኖሪያ የሚሆን የሚታረስ ምድር ከአዲስ አበባ ከተማ ውጪ ርቀቱ ከአንድ ቀን መንገድ በማይርቅ ስፍራ አምስት ጋሻ መሬት፤

፪ኛ፡ ለገዳሙና ለቤተ ክርስቲያን መሥሪያ በአዲስ አበባ ዙሪያ በጉለሌ ወይም በሾላ ወገን አንድ ጋሻ መሬት ይሰጣሉ። እነዚህም ስድስቱ ጋሻ መሬቶች በማናቸውም ምክንያት ቢሆን ኦርቶዶክስ ላልሆነ ማኅበርና ኦርቶዶክስ ላልሆኑት ቤተ ክርስቲያን ተላልፈው እንዳይሰጡ ተስማምተዋል።

ሰባተኛ፡

እነዚህንም ስጦታዎች የተሰጣጡ ሁለቱም ወገኖች ይህን ውል ከሁለት ላይ በትክክል አስጽፈው ማኅተማቸውን አትመው የእጃቸውን ፈርማ አድርገው በታል። ሚያዝያ ፲፮ ቀን ፲፱፻፲፮ ዓ. ም. በኢየሩሳሌም ሀገር ቅድስት ተጻፈ።»

ነገር ግን የእግዚአብሔር ፈቃዱ ሳይሆን ቀርቶ ይህ ውል ወደ ፍጻሜ አልደረሰም።

በኢየሩሳሌምም ያለውን ጉዳያችንን ከጨረሰን በኋላ በሚያዝያ ፳፫ ቀን በባቡር ተሳፍረን ወደ ካይሮ ወረድን፡ በካይሮም ግርማዊ ንጉሥ ፋዳድ በቤተ መንግሥታቸው የክብር አቀባበል አደረጉልን። ከቀድሞ ጀምሮ በሁለቱ መንግሥታት መካከል ጸንቶ የኖረውን ወዳጅነት ወደፊት እያሰፋን ለመሔድ ሁለታችንም እየገለጥን በመነጋገራችን ደስታችን ከልክ ያለፈ ሆነ።

በማግስቱም ፓትረያርኩ አቡነ ቄርሎስ ስለ እኛ ክብር በቅዱስ ማርቆስ ቤተ ክርስቲያን ቅዳሴና ጸሎት ለማድረግ ማሰባቸውን አስታውቀውን ነበርና ወደ ቤተ ክርስቲያኑ ሔድን። ፓትረያርኩም የሸምግልና ድካማቸውን ታግሠው በመንበሩ አጠገብ በዙፋናቸው ተቀምጠው ጸሎተ ቡራኬ አደረጉልን። ወዲያውም የግብጽና የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን እናትና ልጅ መሆናቸውን እርሳቸውም ከብዙ ዘመን ጀምሮ ወደ ኢትዮጵያ መጥተው የሃይማኖት ልጆቻቸውን ለማየት ምኞትና አሳብ ስላላቸው ስለ መን

ገዱ መራቅ ሳይችሉ በመቅረታቸው ማዘናቸውን፡ ዛሬ ግን እኛ ወደ ካይሮ መጥተን በዓይናቸው በማየታቸው ምኞታቸውና አሳባቸው መፈጸሙን እየገለጡ በረጅሙ ተናገሩ።

ከዚህም በኋላ እኛ በቤተ ክርስቲያኑ ውስጥ እንዳለን እርሳቸው ባንድ ወገን ወደ እንግዳ መቀበያው ቤት ገብተው እኛ የሃይማኖት አባታችንን ለማክበር የወርቅ አክሊልና የወርቅ መስቀል፡ የወርቅ መቋሚያ በወርቅ የተጠለፈ ግምጃ ቀሚስና፡ ካባ ላንቃ አምጥተንላቸው ነበርና በዕድሜ በመሸምገላቸውና በመድከማቸው ምንም እንኳ የማይችሉት ቢሆኑ እኛን ደስ ለማሰኘት ሲሉ አክሊሉን ደፍተው ካባ ላንቃውን ለብሰው፡ የወርቁን መስቀል በቀኝ እጃቸው፡ የወርቁን መቋሚያ በግራ እጃቸው ይዘው፡ ይጠብቁን ነበርና ከቤተ ክርስቲያኑ ወደ አዳራሹ በገባን ጊዜ ቆመው ለመቀበል ቢሞክሩ የማይችሉ ሆኑ። እኛም ቅዱስነታቸውን ይህን በመሰለ ማዕርግ በማየታችን ምንም በልባችን ደስታ ብናደርግ መሸምገላቸውንና መድከማቸውን በማሰባችን ትልቅ ኅዘን ሆነብን።

በካይሮም በቆየንበት ጊዜ የጉብኝናቸውና ለልባችን መታሰቢያ ሆነው የሚኖሩት ከዚህ ቀጥሎ ያሉት ናቸው። ፒራሚዶችና እስፊንክስ፡ ትልቁ የአንቲካ ቤት፡ የመንግሥትና የግብፆች ትልልቅ የትምህርት ቤቶች ሆስፒታሎች፡ የቀድሞ ዘመን አሮጌ ገዳሞች፡ የሉክሶር አንቲካና ባጠገቡ ተቆፍሮ የተገኘው የቲታንካሙን መቃብር ትልልቅ መስጊዶችና አልሐዛር የሚባለው ትልቁ የእስላሞች ትምህርት ቤት ናቸው። ቀጥሎም ከኢትዮጵያ የመጡ አራት ተማሪዎች ሲማሩ በማየታችንና እስከ ሁለት ዓመት ትምህርታቸውን ጨርሰው ወደ ኢትዮጵያ ይመለሳሉ ብሎ አስተማሪያቸው ስለ ነገረን ደስ አለን።

ከካይሮም ወደ እስክንድርያ ወርደን የቅዱስ ማርቆስን መቃብር ከተሳለምንና በቤተ ክርስቲያኑ አጠገብ የመንበረ ማርቆስ ወኪል ሊቀ ጳጳሱ አቡነ ዮሐንስ አሠርተው ከአራት ሺ የሚበልጡ ልጆች የሚያስተምሩበትን የትምህርት ቤቱን ካየን በኋላ፤ በእስክንድርያ አጠገብ ራምሌ በሚባል ስፍራ የተሠራውን፤ የኢትዮጵያ ልጆች እየመጡ የሚማሩበትን ቢክቶሪያ ኮሌጅ የሚባለውን የትምህርት ቤት ጉብኝን፤ የትምህርት ቤቱ አለቃ ምስተር ሪድ የሚባለው በተለየ ከኢትዮጵያ የሚመጡትን ልጆች እንደ አባት ሆኖ በርኅራኄ መጠበቁንና ማስተማሩን ስንሰማ ነበርና እነሚራክ ጎሩ ይን በዚያው አገኘናቸው። እነርሱንም በዓይናችን በማየታችን ልባችን በደስታ ተነካ። ወዲያውም የራስ ሙሉጌታ ልጅ ዐሥራተኛ ገብረ መድኅን ዐወቀ የሚባለው በዚህ ትምህርት ቤት ለመማር ከእኛ ጋራ መጥተው ነበርና አደራ በማለት ሰጠነው።

# ምዕራፍ ፲፮

## ከእስክንድርያ ወደ ፓሪስ ስለ መሔዳችን ።

በግንቦት ፩ ቀን ኮርዲሊየር በሚባል መርከብ ተሳፍረን መርከቡ ጉዞ ሲጀምር የመሰናበቻ መድፍ ይተኩስ ጀመር ።

በግንቦት ፮ ቀን ኮርሲካን አልፈን ቱሎን በሚባለው ትልቅ ምሽግ ባለበት አኳያ ስንደርስ ፤ አንድ የጦር መርከብ መጥቶ ተቀበለን ። ከዚያም ጀምሮ ወደ ማርሴይ እስክንጠጋ ድረስ ብዙ አይሮፕላኖች በአየሩ ላይ ያንጃ ብቡ ነበር ። በመርከባችንም ቀኝና ግራ ፮ የጦር መርከቦች እየተጓዙ መድፍ ይተኩሱ ነበር ።

ከመርከብም ስንወርድ የማርሴይ አውራጃ ገዥና የከተማው ከንቲባ ከብዙ መኳንንቶች ጋራ ሆነው ተቀበሉን ። ከነዚህም መካከል ከአባቴ ከልዑል ራስ መኩንን ጀምሮ የኢትዮጵያና የእኛም የራሳችን ወዳጅ በኢትዮጵያ የፈረንሳይ ባለሙሉ ሥልጣን ሚኒስቴር ልዩ መልክተኛ የነበሩትን ሙሴ ላጋርድን በማየታችንና በመገናኘታችን በጣም ደስ አለን ።

በማርሴይም ቤተ መንግሥት ጥቂት ካረፍን በኋላ የጦር መርከቦች አለቆች መጥተው የጦር መርከቦችን ለማሳየት እንደገና ወደ ባሕሩ ወስደውን ነበርና የሥራውን ጠንካራነት ፡ የመድፎቹን ትልልቅነት አይተን በታላቅ ማድነቅ ተመለስን ።

በማግስቱ በግንቦት ፰ ቀን ማታ በባቡር ተሳፍረን ወደ ፓሪስ ተጉዘን ነበርና ጧት በ፬ ሰዓት ተኩል ፓሪስ በደረስን ጊዜ አዲሱ የሬፑብሊክ ፕሬ

ዚያን ክቡር ሙሴ ሚሊራና ጠቅላይ ሚኒስትሩ ሙሴ ፑዋንካሬ ሚኒስትሮቹም ሁሉ በሙሉ ማሬሻል ፎሽና ሌሎቹም ብዙ ጀኔራሎች በታላቅ ክብር ተቀበሉን ። ለማደሪያም የተዘጋጀልን በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ቤተ መንግሥት በኬደርሴ ነበርና ከፕሬዚዳንት ጋራ ባንድ አውቶሞቢል ተቀምጠን በሰልፉ መካከል ሔድን ።

በቤተ መንግሥቱም ጥቂት ዕረፍት ካደረግን በኋላ ለሬፑብሊክ ፕሬዚዳንት ጉብኝት ለመመለስ ወደ ኤሊዜ ቤተ መንግሥት ሔደን ተመለስን ።

ከዚህም በኋላ የፓሪስን ማዘጋጃ ቤት እንድንገቡበኝ ፕሮግራም ተደርጎ ነበርና በተወሰነው ሰዓት ወደ ማዘጋጃ ቤት ሔድን ። በደረስንም ጊዜ የሬፑብሊኩ ፕሬዚዳንትና ሚኒስትሮቹ ሁሉ የጦር አለቆችና የከተማውም ትልልቅ ሰዎች ተሰብስበው አገናኘው ። ወደ ትልቁም አዳራሽ በገባን ጊዜ የከተማው ከንቲባ ሙሴ ገፍዋለርድና የማዘጋጃ ቤቱ አማካሪዎች ፕሬዚዳንት በጣም ልባችንን የሚነካ የወዳጅነት ቃል እየተናገሩ ደስታቸውን ገለጡልን ።

በፓሪስና በዙሪያዎ ያየነው የሚያስደንቀው ሥራ ሁሉ ብዙ ነው ። ግን በፓሪስ በቆየንበት ጊዜ ካየናቸው ከብዙዎቹ ዋነኞቹ ከዚህ ቀጥሎ ያሉት ናቸው ። የናፖሊዎን መቃብር (እንቫሊድ ፡) የአይሮፕላን ማረፊያና የአይሮፕላን ሰልፍ ፡ የታንክ ሰልፍና አካሄድ ፡ አፔራ ፡ የትርጉም ደፓራ ፡ የፍርድ ቤት ፡ የብር መኪና ቤት ፡ (የዳግማዊ ምኒልክ መልክ ያለበት ብር የተሠራው በዚህ ቤት ነው) ፡ የሌጅዎን ደ አነር ኒሻን ጽሕፈት ቤት ፡ ቱርኬሬል ፡ የቪርሳይ ቤተ መንግሥት ፡ የፎንቲኔብሎ ቤተ መንግሥት ፡ በሴንት ኤሊዜ ያለው የራዲዮ መሰብሰቢያ ቤት ፡ የመድፍ ተኩስ መማሪያና የመድፍ ዓላማ ነው ።

የአፊሴሉ ቀን እስኪጨረስ ከሬፑብሊኩ ፕሬዚዳንት ከክቡር ሙሴ ሚሊራ ጀምሮ ጠቅላይ ሚኒስትሩ ሙሴ ፑዋንካሬና ሌሎቹም የፈረንሳይ ባለሥልጣኖች ባቀባበልና በግብዣ ጊዜ የሚናገሩትን የወዳጅነት ንግግር በመስማታችንና ከዚህም በላይ የቆጠርናቸውን ልዩ ልዩ ቤተ መንግሥታት በማየታችን የልባችን ደስታ ስለ በሃ በቃል ሊነገር የማይቻል ሆነ ።

የአፊሴሉም እንግድነታችን ሲጨረስ በዚያው በፓሪስ ቆይተን ከፈረንሳይ ሳዊ መንግሥትና ከፍራንኮ ኢትዮጵያ የምድር ባቡር ኩምፓኒያ ጋራ አንዳንድ ጉዳይ በወዳጅነት ለመነጋገር ስለ አሰብን ፤ ሁለተኛም የክብር ጥሪ ወደ አደረጉልን ወደ ሌሎቹ መንግሥቶች እየሔድን የአፊሴሉ ቀን ሲጨረስ እየተመለስን የምናርፍበት በፓሪስ እንዲሆን ስለ ፈቀድን በኪራይ ማረፊያ ቤት ፈልገው እንዲያዘጋጁልን ለወዳጆችን ለሙሴ ላጋርድ አስታውቀናቸው ነበርና በፓሪስ ከተማ ዳር ቢላ ካማስተራ የሚባል ቤት መዘጋጀቱን



ሰላስታወቁንና አሁን የኦሪሴሉም ቀን ስለ ተጨረሰ ወደዚያው ሐደን ገባን ። የኦሪሴሉም ቀን መጨረሱ በተሰማ ጊዜ ፣ ለትምህርት ወደ ፈረንሳይ አገር የላክናቸው የኢትዮጵያ ልጆች ተሰብስበው መጥተው ተገናኙን ። ከመካከላቸውም አንዳርጌ መሳይ በሁሉም ስም ሆኖ ከዚህ ቀጥሎ ያለውን የምስጋና ቃል ተናገረ ።

«ልዑል ሆይ ፣ አባቶቻችን ኢትዮጵያውያን በቀድሞ ዘመን በጥበብም በጉልበትም ከዓለም ሁሉ መብለጣቸውን፣ ከተማቸውንም በመርዌና በና ፓታ አድርገው ኃይላቸውን እስከ ምድረ ግብጽ እያሰሙ ተከብረውና ተፈርተው መኖራቸውን የውጭ አገር ታሪክ ጸሐፊዎች ጽፈውት በማግኘታችንና በማንበባችን በልባችን ኩራት ይሰማናል ።

ባገራችን ግን መጻሕፍቶቻችን ሁሉ የተጻፉት በግእዝ ቋንቋ ስለ ሆነ ፣ የማተሚያ ብልሃትም ስላልነበረ ካንዳንድ ሊቃውንቶች በቀር ሕዝቡ ሁሉ ያገናን ታሪክ ባለማወቁ በጣም ያሳዝነናል ።

አሁን ደግሞ በደግነትዎና በትጋትዎ ኢትዮጵያ እንደ ጥንቷ በጥበብና በዕውቀት እንድትሰለጥንና ዓይንዎን እንድትከፍት አስበው እኛን ለትምህርት ወደ ውጭ አገር በመስደድዎ ፣ በአዲስ አበባና በሌላውም አውራጃ የትምህርት ቤቶች እንዲከፈቱ በማድረግዎ፣ የመጽሐፍ ማተሚያ አቁመው በግእዝ ቋንቋ የተጻፉትን የቀድሞ መጻሕፍት ባማርኛ ቋንቋ እያስተረጉሙ በማሳተምዎና ለሕዝቡ እንዲታደል በማድረግዎ ዓለሙ ሁሉ ተደንቋል ።

እኛም ልጆቿ የአውሮጳን ሥልጣኔ እንድንከተል ፣ የኢትዮጵያንም ታሪክ እንድናውቅ በችግራችን ሁሉ እየረዱ እንድንማር ስለ አደረጉ ባለማቋረጥ ስናመሰግንዎ እንኖራለን ።

አሁን እንኳ የአውሮጳ መንግሥታት ከዚህ ቀደም ከኢትዮጵያ ነገሥታት ለማንም ያላደረጉትን የማክበር ጥሪ መጥራታቸው በመልካም መሪነትዎ ኢትዮጵያን እንዲያሰለጥኗት ስለ ዐወቁ ነውና መምጣትዎ የኢትዮጵያ ስም በዓለም ሁሉ እንዲሰማ አደረገ ።

ኢትዮጵያ ያሁኑ ብቻ ደስታዋ ለልጅ ልጅ አልፎ ሲነገር የሚኖር ነውና ልታመሰግንዎ ይገባታል ። እኛም በፓሪስ ከተማ ሦስት ቀለም ሰንደቅ ዓላማችን ተሰቅሎ ሲውለበለብ በማየታችን በጣም የታደልን መሆናችንን ያስረዳናል ።

ስለዚህ የኢትዮጵያ ሕዝብ ሁሉ የሞቱት በሰማይ የቆሙት በምድር ሆነው ሊያመሰግኑም ይገባቸዋል » እያለ በረጅሙ ተናገረ ።

ለዚህም ለተናገረው ቃል መደገፊያና ተስፋ እንዲሆናቸው ከዚህ ቀጥሎ ያለውን ተናግረን አረጋገጥንላቸው ።

«እኛ አሳባችን በሚቻለን ሁሉ እየረዳን የኢትዮጵያ ልጆች ሁሉ ትም

ህርትና ዕውቀት እንዲያገኙ ነው እንጂ ለናንተ ለጥቂቶቹ ብቻ አይደለም ። እናንተም በትምህርታችሁ ተግባራችሁ ሙሉ ዕውቀት አግኝታችሁ ሀገራችሁን ኢትዮጵያን ለማገልገል እንዲያበቃችሁ እግዚአብሔርን እንለምናለን ። ወደ ፊትም ትምህርታችሁን እስክትጨርሱ ማናቸውም የገንዘብ ችግር እንዳያገኛችሁ በሚቻለን ሁሉ እንረዳችኋለንና አይዟችሁ» ስላልናቸው ከልብ የሆነ ደስታቸውን ገለጡልን ።

የኦሪሴሉም ቀን ስለ ተጨረሰና በልዩ ቤት ስለ ተቀመጥን የኢትዮጵያ መንግሥትና በተለየም የልዑል አባቴና የራሴም ወዳጆች የሆኑት ትልልቆች የፈረንሳይ ሰዎች እየመጡ ጉብኝት ያደርጉ ጀመር ። ከዚህም በኋላ ከጠቅላይ ሚኒስትሩ ከሙሴ ገረግረግ ጋራ በወዳጅነት አንዳንድ ጉዳይ ለመነጋገር ቀጠሮ ጠይቀን ነበርና በቀጠሮው ቀን ወደ ውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ሔድን ።

ለመነጋገርም ያሰብነው በጅቡቲ በኩል ነፃ የሆነ አንድ የባሕር በር እንዲሰጡን ካዲስ አበባ ከመነጣታችን በፊት ለዚህ በተለይ የምንነጋገር በት ጉዳይ መሆኑን በፈረንሳይ ምኒስትር በኩል አስታውቀን ተስፋ ተደርጎልን ነበርና ይህንም ለማድረግ የፈቀዱ እንደሆነ ከእኛም ወገን የፈረንሳይ መንግሥት ለዚህ ለውጥ የሚፈልገው ምን እንደ ሆነ እንዲያስታውቁን ነው ።

ሁለተኛም የክሎቢኮቢስኪ ውል እየተባለ በሚጠቀሰው በኢትዮጵያና በፈረንሳይ መንግሥት መካከል በተደረገው የወዳጅነት ውል ይልቁንም በጌኛው ክፍል የተጻፈው የዳኝነቱ ነገር በጣም አስቸጋሪ ሆኖብን ይኖራልና ውሉ ሳይፈረስ የሁለቱም መንግሥታት ጥቅም ተጠብቆ ጥቂት እንዲሻሻል ለማድረግ ነው ።

ይህንም አሳባችንን ለሙሴ ገረግረግ ባስታወቅናቸው ጊዜ ይህን አሳብዎን ለምክር ቤቱ አቅርቤ እንደተቻለ ያህል በወዳጅነት እናስብበታለን የሚል ቃላቸውን ሰጡን ።

# ምዕራፍ ፲፯

## ከፓሪስ ወደ ብሩክሴል ስለ መሔዳችን ።

የቤልጅክ ንጉሥ ግርማዊ አልቤርት በአፊሴል የሚቀበሉን በግንቦት ፲፬ ቀን መሆኑን ፓሪስ ያለው የቤልጅክ አምባሳደር አስታውቆን ነበርና በዚህ ቀን ወደ ማታ ከፓሪስ ተነሥተን ወደ ብሩክሴል ሔድን ።

በባቡር መቋሚያም ግርማዊ ንጉሥ አልቤርት ከሚኒስትሮቻቸውና ከጦር አለቆቻቸው ጋራ ሆነው ዘለዓለም የማይረሳ የክብር አቀባበል አደረጉልን ።

ለማረፊያም የተዘጋጀልን ግርማዊነታቸው በሚኖሩበት በዋናው ቤተ መንግሥት ባንድ ወገኑ ክፍል ነበርና ወደዚያ ገብተን ጥቂት ካረፍን በኋላ ፤ ከንግሥቲቱ ከግርማዊት ኤልሳቤጥና በኋላ ንጉሥ ከሆኑት ከአልጋ ወራሻቸው ከልዑል ሊያፖልድ ፣ ከሴቲቱ ልጃቸው ከልዕልት ማሪ - ገሴ ጋራ አስተዋወቁን ።

በራትም ግብግ ላይ በቤልጅክና በኢትዮጵያ መንግሥት መካከል ጸንቶ የቆየው ወዳጅነት ወደፊትም እየሰፋ እንዲሔድ ሙሉ ፈቃዳቸው መሆኑን እያረጋገጡ ገለጹልን ።

በብሩክሴልም በቆየንበት ጊዜ በብሩክሴልና በሌላውም በቤልጅክ አውራጆች ያየነውና መታሰቢያ ሆኖ በልባችን የሚኖረው ከዚህ ቀጥሎ ያለው ነው ። የብሩክሴል ማዘጋጃ ቤት ፣ የፈረስ እሽቅድድም ፣ የብሩክሴል ባንክ ፣ የኮንጎ አገር አንቲካ ቤት ፣ የእርሻ ማልሚያና የከብቶች ማርቢያ

ስፍራ ፣ ናፖሊዎን ተዋግቶ ድል የሆነበት ወተርሉ ፣ የጋን ከተማና የክብሪት ፋብሪካ ፣ የሊዬጅክ ከተማና የጦር መሣሪያ ፋብሪካ ፣ የአንቬርስ ከተማ ፣ የሞራጅክ ከተማ ፣ የደንጊያ ከሰል ማውጫ ፋብሪካ ፣ ሌላም ይህን የመሳሰለ መሥሪያ ቤት አይተናል ።

## ከብሩክሴል ወደ ሉክሳምቡርግ ።

የሉክሳምቡርግ መስፍኒት (ዱቬስ) ሻርሎት ገና ከአዲስ አበባ ስንነሣ የቤልጅክ ንጉሥ ግርማዊ አልቤርት ወደ ብሩክሴል መጥተን ጉብኝት እንድናደርግ መጥራታቸውን በሰሙ ጊዜ ፤ የእኔም አገር ለብሩክሴል በጣም ቅርብ ስለሆነ እግረ መንገድምን አገሪን እንዲገቡቸውኝ ብለው ፣ አዲስ አበባ ባለው በቤልጅክ ሚኒስትር በሙሴ ገጭርድ በኩል አስታውቀውን ጥሪያቸውን ተቀብለን ነበርና ስለዚህ ከብሩክሴል ወደ ሉክሳምቡርግ ሔድን ። በባቡር መቋሚያም የመስፍኒቱ ባል መስፍን (ዱክ) ፊልክስ በትልቅ ሰልፍና ክብር ከተቀበሉን በኋላ ወደ ቤተ መንግሥቱ ወሰዱን ። ነገር ግን እንደ አጋጣሚ እኛ ሉክሳምቡርግ በደረስንበት ቀን መስፍኒቱ ወንድ ልጅ ስለ ወለዱ፤ በምሳ ግብግ ጊዜ ከእኛ ጋራ ለመቀመጥ ባለመቻላቸው ኅዘናቸውን በመልእክት አስታወቁን ። እኛም ሉክሳምቡርግ በደረስንበት በዚያ ቀን መስፍኒቱ ወንድ ልጅ መውለዳቸው በጣም የደስታ መታሰቢያ ሆኖ በልባችን የሚኖር መሆኑን እየገለጥን ለመስፍኑ ለልዑል ፊልክስ ነገርናቸው ።

መስፍኑም እኛ ሉክሳምቡርግን በመገብብናታችን ደስታቸውን እየመላለሱ ሲገልጡልን ከቆየን በኋላ ከመስፍኒቱ ጋራ በመልክት ተሰነባብተን ወደ ብሩክሴል ተመለስን ።

በብሩክሴልም የአፊሴል ቀን ስለ ተጨረሰ በግንቦት ፳፫ ቀን ከንጉሡና ከንግሥቲቱ ተሰነባብተን ወደ ፓሪስ ተመለስን ።

## ወደ ስዊድን ከተማ ወደ እስቶኮልም ፣ ስለ መሔዳችን ።

ወደ አውሮጳ ከመጣን ዘንድ በአፊሴል ሳይሆን የአውሮጳን አገሮች በሙሉ ለመገብብናት አሳብ ነበረን ። ነገር ግን ወደ ሀገራችን የምንመለስበት ጊዜው ስለ ተቃረበ ፤ ምንም እንኳን የአውሮጳን አገሮች በሙሉ ለመገብብናት የማይቻል ቢሆን በአውሮጳ ሰሜን ያሉትን ባንድ ጊዜ አካሄድ ለመገብብናት የሚ

መቼንን አገሮች ሆላንድን ፡ ጀርመንን ፡ ስዊድንን ፡ ለመገብኘት ቁርጥ አሳብ አደረግን ። በስዊድን ከተማ በእስቶልም ግን ሦስት ቀን ያህል ለመቆየት አሳብ ስለ ነበረን ፡ ፓሪስ ላለው ለስዊድን መንግሥት ሚኒስትር አስታውቀነው እርሱም ለመንግሥቱ ካመለከተና ካስፈቀደ በኋላ መንገዳችን ሁሉ እንዲቃና አደረገልን ።

ከዚህም በኋላ በግንቦት ፳፱ ቀን ከፓሪስ ተነሥተን በብሩክሴል አልፈን የሆላንድን ከተሞች ሮቴርዳምን ፡ ላይን እያየን አምስተርዳም ደረስን ። በአምስተርዳም ባቡራችን ሦስት ሰዓት ያህል ስለ ቆመ በአውቶምቢል ከተማውን እየዞርን አየን ። ከዚያም ሌሊቱን ሁሉ ስንሔድ አድረን ሲነጋ በጀርመን የወደብ ከተማ በሀምቡርግ ደርሰን አንድ ሰዓት ያህል ከተማውን እየዞርን ካየን በኋላ ወደ ስዊድን ተጓዝን ። በጀርመንና በስዊድን መካከል ያለውን የሰሜን ባሕር የሚባለውን ተሻግረን በሰኔ ፩ ቀን ከጧቱ በሦስት ሰዓት እስቶልም ከተማ ደረስን ።

እኛ እስቶልም በደረስንበት ቀን ንጉሡ ግርማዊ ጉስታፍ አዶልፍ ለዕረፍት ከሔዱበት ከባላገር ቤታቸው አልተመለሱም ነበር ። ስለዚህም ግራንድ ሆቴል ሮያል በሚባል ሆቴል ገብተን ዐረፍን ።

በዚህም ቀን በዓለ ጳራቅሊጦስ ነበርና የኡፕሳላ ሊቀ ጳጳሳት ናታን ሳዲርብሎም መላክተኛ ልከው ስለ በዓለ ጳራቅሊጦስ ወደ ግታ ጸሎትና ስብከት እናደርጋለንና ለመምጣት ፈቃድም እንዲሆን እንለምናለን ስላሉን ከእስቶልም በ፱ ሰዓት ተነሥተን በ፲ ሰዓት ኡፕሳላ ደረስን ። አገረ ገዥውና ሊቀ ጳጳሱም እስከ ባቡር መቋሚያ ወጥተው ተቀበሉን ፤ ጸሎትና ስብከት የሚጀምሩበት ሰዓት እስከደርሰ የኡፕሳላን ዩኒቨርሲቲና የመጻሕፍት ቤቱን አየን ። በመጻሕፍት ቤቱም የግእዝና ያማርኛ መጻሕፍት በማየታችን በጣም ደስ አለን ።

ጸሎትና ስብከት የሚጀመርበት ሰዓት በደረሰ ጊዜ ወደ ቤተ ክርስቲያኑ ሔድን ። ሊቀ ጳጳሳቱም ከፍ ባለ ስፍራ ላይ ሆነው ስለ በዓለ ጳራቅሊጦስ ከመጽሐፍ ቅዱስ የሚያስፈልገውን እያወጡ ካነበቡና ረጅም ስብከት ካደረጉ በኋላ ስለ ኢትዮጵያ ከዚህ ቀጥሎ ያለውን ተናገሩ ።

«ኢትዮጵያ ከእኛ አስቀድሞ ከብዙ ዘመን በፊት ክርስትናን መቀበሏ እርግጥ ነው ። እኛም ስዊድኖች ክርስትናን ተቀብለን የክርስቶስ ቤተ ሰቦችና ማኅበሮች የሆነነው በዚያ በአፍሪቃ ከፍታ ላይ ከሚኖረው ከብርቱው ክርስቲያን በኋላ ነው ። አሁንም ከዚያው ከከፍተኛው አፍሪቃ ለመጡት ለኢትዮጵያ አልጋ ወራሽና ባለሙሉ ሥልጣን እንደራሴ በፍቅር ሰላምታ ተቀባዮች መሆናችን የማይረሳ ዋና ነገር ነው» እያሉ በረጅሙ ተናግረው ሲጨርሱ በእውነት ተናጋሪነታቸው ልቤ በደስታ ስለ ተነካ ከዚህ ቀጥሎ ያለውን ተናገርሁ ።

በዓለም የሚኖሩ ክርስቲያኖች ሁሉ ምንም ባንዳንድ ትንንሽ ነገር ቢለያዩ መሠረታቸው አንድ ክርስቶስ መሆኑን የማያውቅ የለም ። በቀድሞ ዘመን ስለ ሀገሩ ርቀት ስዊድንና ኢትዮጵያ በወሬ እንኳ አይተዋወቁም ነበር ። አሁን ግን አንዳንድ የስዊድን ሰዎች ወደ ኢትዮጵያ መምጣት ከጀመሩ ወዲህ የሀገሩን መልካምነት የሰዎቹን ደግነት በቃላቸው ስለ ተናገሩ ፤ በሥራም ስለ አሳዩ ብዙ የኢትዮጵያ ሰዎች የስዊድንን አገር ለማየትና ከሕዝቡ ጋራ ለመገናኘት ይመኛሉ ።

ኢትዮጵያ ከዛሬ ሺህ ፮፻ ዓመት በፊት ክርስትና መቀበሏንና ታሪኳን የማያውቁ ብዙ ናቸው ። እርስዎ ግን ታሪኳን ዐውቀው በደግነትዎና በእውነተኛነትዎ ኢትዮጵያ ከስዊድን አስቀድሞ ክርስትና መቀበሏን ገልጠውና አስረድተው ስለ ተናገሩ ፡ በራሴና በኢትዮጵያ ሕዝብ ሁሉ ስም ሆኜ አመሰግንዎታለሁ ። ዛሬም በዚህ በትልቁ በዓለ ጳራቅሊጦስ ቀን ከስዊድን ሕዝብ መተዋወቁ የሁለቱ መንግሥታት ወዳጅነት እየጸና እየሰፋ ለመሔዱ ዋና ምልክት ይሆናል ብዬ ተስፋ አደርጋለሁ» ብዬ ስጨርስ በዚያ የተሰበሰቡት ከሊቀ ጳጳሱ ጀምሮ ሕዝቡ ሁሉ ከልብ የሆነ ደስታቸውን ገለጡልን ።

ከዚህም በኋላ ወደ እስቶልም ተመለስን ። ወደ እስቶልም የሔድነው በአፈሴል ሳይሆን በግል ስለ ሆነ ከንጉሡ ጋራ ለመገናኘት አሳብ አላደረግንም ነበር ። ንጉሡ ግን ወዲያው እስቶልም መግባታችንን ሲሰሙ እስከ እስቶልም መጥተው ብንገናኝ ደስ ይለኛል ብለው ልከው ነበርና አፈሴል ያልሆነ ጥሪያቸውን ተቀብለን ቶልጋን ወደሚባለው የባሕር ዳር ቤተ መንግሥት ሔድን ። ንጉሡም ከባለሚሎቻቸው ጋራ በቤተ መንግሥቱ ደጃፍ ቆመው ሲጠብቁን ነበርና በሞቀ ፍቅርና በወዳጅነት ተገናኘን ። በትልቁም አዳራሽ ጥቂት እንዳረፍን የምሳ ግብዣ ተደረገ ። ከምሳም በኋላ የሁለቱ መንግሥታት ወዳጅነት እየሰፋ የሚሔድበትን ፡ የሁለቱ መንግሥታት ሕዝብ በጣም የሚቃረቡበትን ስንነጋገር ቆይተን ወደ ግታ በ፲፩ ሰዓት ወደ እስቶልም ተመለስን ።

በእስቶልምና በዙሪያው ያየነው መታሰቢያም ሆኖ በልባችን የሚኖረው ከዚህ ቀጥሎ ያለው ነው ። ሰማኒያ ሺህ ማዞሪያ ያለበትን አዲሱን የስልክ ቤት ፡ የብረት ፋብሪካ ፡ የትምህርት ቤት ፡ ሆስፒታል ፡ የኡፕሳላ ዩኒቨርሲቲ የመጻሕፍት ቤት ነው ።

ከዚህም በኋላ በሰኔ ፯ ቀን ከእስቶልም ተነሥተን የሰሜን ባሕር የሚባለውን ተሻግረን በጀርመን አገር ሀምቡርግ ከሚባለው ከተማ ስንደርስ ፤ ከባቡር ወርደን ሦስት ሰዓት ያህል በአውቶምቢል ከተማውን እየዞርን አይተን በማግስቱ በሰኔ ፯ ቀን ፓሪስ ገባን ።